

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Sahman Benediktean vanats‘

Saint Benedict
(Abbot of Monte
Cassino.), Saint ...

ՍԱՀՄԱՆ

ԲԵՆԵԴԻԿՏԵԱՆ ՎԱՆԱՑ

STATUTUM MONASTICUM

BENEDICTINUM

*Gift
Guthrie's Fund*

Ս Ա Հ Մ Ա Ն
ԲԵՆԵԴԻԿՏԵԱՆ ՎԱՆԱՑ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ Ի ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵՆԷ
ՍՐԲՈՅ ՆԵՐՍԻՍԻ ԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՑ

ՎԱՆԱՑ ԵՐԵՎԱՆԻ
ԺԵ ԴԱՐԱԱՐՇԻ ԱՆՆԴԵԱՆ

ՍՐԲՈՅ ՀՕՐ ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍԻ

ՆՈՒԷՐ

ԱՌ ՇԻՐԱՆԵՓԱՌ ՏԷՐ ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏ. ԲԻԴՐԱ.

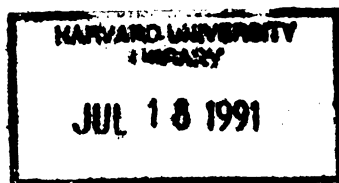
ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԵՒ ԵԳԻՍՅՈՊՈՍ ՏՈՒՍԿՈՒՂՈՒ

Ի ՀԱՐՑ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՑ

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՎԱՆՍ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ

1880

**STATUTUM MONASTICUM
B E N E D I C T I N U M**

A MAGISTRO BERENGER CONCINNATUM

A SANCTO NARSETE LAMBRONENSI

OLIM EX LATINA IN ARMENIAM LINGUAM CONVERSUM

ET RECENS LATINÆ FIDEI RURSUS REDDITUM

QUARTADECIMA SÆCULARI LUCE RECURRENTE

AB AUSPICATISSIMA ILLA DIE

Qua Occidentalium Monachorum

PATRIARCHA BENEDICTUS

NURSIE FUIT DONO DATUS MORTALIBUS

Eminentissimo Domino Domino

JOH. BAPT. S. R. E. CARDINALI PITRÆ

EPISCOPO TUSCULANENSI

MIRIFICO PRINCIPI AC BENEDICTINI ORDINIS ORNAMENTO

DE QUO EST OPTIME INNUMERIS TITULIS MERITUS

CONGREGATIO BENEDICTINA MECHITARISTA

SANCTI LAZARI APUD VENETIAS

GRATI ANIMI ATQUE LÆTITIÆ ERGO

D. D. D.

MDCCCLXXX

ԲԱՆ ԱՌ ՄԵՐԱԶՆԵԱՅՍ

Հուլակելով 'ի տարւոյն Հարց Բենեգիկտեանց' մեծահանգէս տօնիւք՝ զհնգետասաներորդ դարամուտ ծննդեան հեղինակի միանձնական կենաց իւրեանց և համօրէն արեւմտեայցն, զՍրբոյ Բենեգիկտոսի, Էհաս և առ մեզ Մխիթարեանքս՝ որք նորին կանոնովք վարիմք՝ հրաւեր, միաբան յարգաւորութեան առ երկրորդ Հայրս մեր յետ առաջնոյն՝ Մեծին Սնտոկնի. զոր և ընկալեալ ինքնայօժար փութով, փափագէաք կցորդել նոցին ջանից և եռանդեան բովանդակ ուխտի եկեղեցւոյն, առբերելով ինչ մի պատշաճ սեփական նաւս մերով հայկական կնքով։ Եւ յաջողեաց մեզ գտանել զայս Սահմանք Վանայ, որ նորին իսկ Ս. Բենեգիկտեայ աւանդութիւն է և աշակերտաց իւրոց շարադրութիւն. և որոյ բնագիր, որքան ինչ խոյզ և խնդիր արարաք, կորուսեալ և անծանօթ է առ նոսին իսկ արեւմտեայս, և հմտագոյն հետևողս Հօրն իւրեանց. որոց արգ՝ շտեմարան ոչ անձկատարր հայկականս եկեղեցւոյ և դպրութեանց՝ յետ եօթն հարիւր ամաց ամբարման, պարգևէ զնոյն, 'ի նոցայնոյն յիւրն և յիւրմէն դարձեալ 'ի նոցայն յեղեալ լեզու։ Եւ թէպէտ թերակատար է դործս, վասն թօթափման յետին թղթոց հայ ձեռագիր մատենին, սակայն և տյնպէս զլրութեան ունիցի շնորհ յաչս պատուասիրողաց այսպիսեաց նուիրական բանից։

ԲԱՆ ԱՌ ՄԵՐԱԶՆԵԱՅՍ

Հուլակերով 'ի տարւոյն Հարց Բենեգիկտեանց՝ մեծահանգէս տօնիւք՝ զհնգետասաներորդ դարամուտ ծննդեան հեղինակի միանձնական կենաց իւրեանց և համօրէն արեւմտեայցն, զՍրբոյ Բենեգիկտոսի, հՀաս և առ մեզ Մխիթարեանքս՝ որք նորին կանոնովք վարիմք՝ հրաւեր, միաբան յարգաւորութեան առ երկրորդ Հայրս մեր յետ առաջնոյն՝ Մեծին Սնտոկիւի. զոր և ընկալեալ ինքնայօժար փութով, փափագէաք կցորդել նոցին ջանից և եռանդեան բովանդակ ուխտի եկեղեցւոյն, առբերելով ինչ մի պատշաճ սեփական նաւս մերով հայկական կնքով: Եւ յաջողեաց մեզ գտանել զայս Սահմանք Վանայ, որ նորին իսկ Ս. Բենեգիկտեայ աւանդութիւն է և աշակերտաց իւրոց շարադրութիւն. և որոյ բնագիր, որքան ինչ խոյզ և խնդիր արարաք, կորուսեալ և անծանօթ է առ նոսին իսկ արեւմտեայս, և հմտագոյն հետևողս Հօրն իւրեանց. որոց արգ՝ շտեմարան ոչ անձկատարր հայկականս եկեղեցւոյ և դպրութեանց՝ յետ եօթն հարիւր ամաց ամբարման, պարգևէ զնոյն, 'ի նոցայնոյն յիւրն և յիւրմէն դարձեալ 'ի նոցայն յեղեալ լեզու: Եւ թէպէտ թերահատար է դործս, վասն թօթափման յետին թղթոց հայ ձեռագիր մատենին, սակայն և տյնպէս զլրութեան ունիցի շնորհ յաջս պատուասիրողաց այսպիսեաց նուիրական բանից:

Արդ եթէ նոքա պարտական ինչ այսու համարիցին զանձինս՝ մերազնեայցս բարեպաշտութեան և ուսումնասիրութեան, ո՞րքան և մեզ չիցէ արժան երախտագէտ լինել այնմ՝ որ պէտ արար երկա- սիրաբար թարգմանել զգիրսս անգոստին յ' ԺԲ դարու. մեծոգւոյ այնմ մերայնոյ, որ յետին է 'ի Մեծս Հայոց՝ հարց և մատենագրաց և Սրբոց, նախանձաւոր և արժանաւոր հոգիւնկալ հայրենակցին իւրոյ՝ Առաքելոյն Պաւղոսի, Ներսիսի ասեմ՝ Լամբրոնացւոյ. ընդ որ ամենայն հիացան աչք աննախանձք և առ իւրեւ և առ մեզք. և եթէ ոք անաւագ մտօք և ախտացեալ տեսութեամբ մեղադիր նմա լինէր վասն թեւկոխելոյն զարեմտեայց բարեկարգութեամբ, ծանիցէ արդ քանի՞ սլարծանս ազգի իւրում յաւելլու նա և այսու սոփե- րաւ, և վայել՝ օտարացն այնոցիկ՝ յորս ընտելանայրն, և որոց՝ զառ. 'ի նոցանէ մուրացածոյն՝ առատաբաշխ այժմ՝ ընձեռէ յագուրդ ցան- կալի։ Այլ թողցուք այժմ՝ նմին ինքեան ծանուցանել մեզ, եթէ երբ և ուստի եհան յերեւան և 'ի լոյս զգրքոյկս, ընդ որում՝ թարգմանեալ էր նորա և այլս ընդարձակագոյնս, և յարէր 'ի կատարածի նոցին յիշատակարան այսպիսի.

... « Իսկ ապա 'ի հուսկ յետին ժամանակ՝ ըստ Թուոյ Հայոց
 » վեցհարիւր քսան և ութ յամի, իմոյ Ներսեսի Տարսնի եպիսկո-
 » պոսի 'ի մանկական հասակ՝ ուսումնասիրութեան և բարեկար-
 » դութեան տենչանօք շրջելով 'ի վանորայսն որք առ ընթեր մեծի
 » քաղաքին Անտիոքայ, 'ի լեւոռն որ Ռասխանձիր կոչի՝ յափն ծո-
 » վուն, հիանայի 'ի տեսանելն զառաքինազարդ միաբանութիւնն և
 » զճգնութիւն Հռովմայեցի միաբանակեաց վանորէիցն, որ այժմ՝
 » կոչին Փռանգք. և իբրև ընդ անընտել իրս սիրացեալ՝ հարցի ընդ
 » ոմն իմաստուն կրօնաւոր որ 'ի Յունաց՝ Բասիլ անուն. Ուստի՞
 » սոցա այսքան ուղղութեան կարգաց շնորհ, որով գերազանց գտա-
 » նին այսօր ձեզ և մեզ։ Պատասխանեաց. — Ի Բենդիկտոսէ երա-
 » նեալ Հօրէն, զորոյ զվարսն պատմէ Սուրբն Գրիգոր Պապն։ —
 » Եւ ունիս արդեօք զնոյն գիրս. ասացի։ Պատասխանեաց, Այո։ Եւ
 » եբեր տուաջի իմ։ Եւ իմ փոքր մի վարժ գոլով հնչեհացի դրոյն՝

» ընթերցայ աստ անդ , և բորբոքեցաւ յիս ցանկութիւն աստուա-
 » ծային գրոցս թարգմանութեան . այլ զի ոչ կամէի (իմ կարէի)
 » անձամբ վճարել զգործն , խափանեցաւ յայնժամ . և թարգմա-
 » նեցի զնորին Բենեդիքտոսի Կարգ և ՎՍԷՆԱ Կրօնաւարաց յոյնժամայն
 » 'ի լատին լեզուէն , 'ի փռանգ վանս Ս . Պաւղոսի , որ 'ի քաղաքն
 » Անտիոք , 'ի ձեռն հասակակից կրօնաւորի միոյ 'ի նոցանէ՝ Կելամ
 » անուն : Իսկ ապա եկեալ 'ի վանսն որ Սիմանակլայ կոչի , հուպ
 » Անարքաբայ , յորում բազում գրեանք 'ի յունական գիրս ա-
 » լանդեալ է , մանրամասնաբար խուղեալ գտի զայս գիրսս . և
 » հրճուեալ 'ի վերայ անչափ խնդութեամբ , որպէս գիտեն փորձն
 » ուսումնասիրութեան , որ է նոյն և աստուածախրութիւն , առեալ
 » քնացի 'ի հայրապետական աթոռն , որ կոչի Հռոմկլայ , յափն
 » Եփրատայ . և կամօք Տեառն իմոյ կաթողիկոսին Գրիգորոյ թարգ-
 » մանեցի զսա , և զՄեկնութիւնն Յովհաննու 'ի ձեռն առաքինի
 » Մեծարապօղտին Յերապօլսի՝ Կոստանդեայ . և իմովսանս աւարու-
 » թեամբ յեղլեղեալ և ուղղեալ , թողի զսոյն յեկեղեցի Հայոց ,
 » ապացոյց բարեաց և հրճուականք միութարութեան զբաղեցոյն 'ի
 » վարս առաքինութեան : Արդ որպէս ընկալաւ զսա եկեղեցին
 » հռոմայեցի 'ի յերջանիկ Հօրն Գրիգորի պատմութենէն , և եկե-
 » ղեցին Յունաց՝ 'ի թարգմանութենէ սրբոյ հայրապետին Զաքա-
 » թիայ , նոյնպէս և գուք՝ որ Հայաստանս եկեղեցւոյ էք մանկունք .
 » ընկալարուք 'ի նուաաստ պաշտօնակցէ ձերմէ զսոյն . և հաւատով
 » պատուեալ՝ միութարեցէք զանձինս 'ի յոյսն որ 'ի Քրիստոս » :

Իսկ մեր թողեալ արդ զԹարգմանութիւն բուն Կարգաց և
 Օրինաց կրօնաւորաց՝ զՍ . Բենեդիկտոսի (Regulae) , որք քաջա-
 ծանօթք են արեւմտեայց , զայս անգիւտ առ նոսա Սահման Վանայ
 'ի լոյս ընծայեմք . զորոյ և հեղինակ ծանուցանէ վերնագիր գործոյն .
 'ի Թարգմանէն կամ 'ի լատին գրէն կարգեալ , գոլ Պերանժէ
 (Վրէնջեր ըստ մերոյս) ոմն նախնաձաւոր և գիտուն միանձն Բենե-
 գիկտեան . որ նախ յառաջին կէս ԺԱ դարով՝ օգնականութեամբ
 այլոց ոմանց հոգեկիր կրօնակցաց՝ յարգարեաց զկարգս վանականս

և ուսումնարանն 'ի մենաստանի ֆիսկանայ (Fécampa) 'ի Նորման-
տիա Փռանկայ, և ոչ յիտալիա, որպէս նշանակի 'ի վերնագրի անդ,
և ապա գնացեալ է յԱնտիոք:

Յարեմք 'ի գրքոյն և զվարս Ս. Հօրն Բենեդիկտոսի, ըստ
Յայսմաւորաց մերոց, որ Թէպէտ և գոյզն ինչ է, այլ զի և մի 'ի
սակաւուց անտի վարուց արեմտեան Սրբոց մուծելոց 'ի յիշատա-
կեալ տօնական գիրս մեր, եղիցի ընդ Համօրէն մատենիկանս՝ մա-
նեակ մի ևս շաղկապութեան երկոցուն հիւղեցեաց և գարու-
թեանց, արեւելեայցո և արեմտեայց, ձուլածով Հայկականաւ:

U N I V E R S I S

MONACHIS BENEDICTINIS

SALUTEM IN DOMINO ET OMNIGENAM GRATULATIONEM.

Haud diu est, Venerabiles Fratres, in hoc Cœnobiali Archivo S. Lazzari in Insula, habemus exemplar Codicis armenii sæculi decimitertii vel decimiquarti calamo exaratum, qui quasdam continet Monasticas Constitutiones.

Hæc nostra Armeniorum Mechitaristarum Congregatio hucusque sola inter Orientales militans sub immortalis Sanctissimi Patris Benedicti Regula, et exinde illustribus adnexa Congregationibus Occidentis, quarum se læta sororem esse profiteatur, nihil aptius duxit, quam quod, in hac solemnissima universali Commemoratione decimiquarti sæcularis anni ab ortu Sanctissimi Benedicti Monachorum Occidentalium Patriarchæ, præfatas Constitutiones in lucem ederet, tamquam verax in communem Parentem pignus ferventissimi sui amoris et præcipuæ dilectionis erga Ejusdem tot Monachorum prægrandem in Orbe Familiam: quæ utique Constitutiones spiritum exhibent ac mentem admirabilis Sancti Ordinis Fundatoris.

Tametsi imperfectas, eas, quæsumus, suscipere ne pigeatis, Fratres dilectissimi, qui ob summam, qua præcellitis, comitatem, non tam munus exiguum, quam porrigentis affectum pensare soletis.

Præstat hic Vobis prodere mentem nostram fuisse jungendi latinam Versionem Armenæ, ut acceptior fiat ac jucundior noster Libellus, qui fortassis Armenio confectus idiomate non clarescet omnibus. Quam latinam versionem aggressus est Adm. Rev. P. MARINUS FRATTIN Superior percelebris Benedictinorum cœnobii, quod in Insula exurgit S. Georgii, Venetiis: ejusque zelo et fraternae in nos charitati maximas esse habendas gratias publice testari gaudemus.

Nolumus autem Vos latere Auctorem, seu verius Collectorem harum Constitutionum et institutorum benedictinorum. Quis fuerit Auctor, quamquam immutato nomine, Armenius Interpretes satis indigitat, cum vocat VERENCIER Doctorem seu Magistrum, ut videre est in titulo, qui præit Constitutionibus. Nos vero appellamus *Beranger*, pium Monachum et sapientem, qui cum socio *Joslino* a S. Guillelmo Divionensis Monasterii Abbate († 1031) Riccardi II Normandiæ Ducis precibus invitatus, in Fiscamensi Monasterio, paullo ante (ad finem sæculi X.) a patre ejusdem Riccardi, ab hujus nomine Riccardo I constructo, Regulas firmavit et Gymnasia direxit.

Fert opinio *Beranger*, postquam recte ordinavit illud Monasterium, perrexisse Antiochiam, vetustam Orientis principem Urbem, quæ brevi inter præcipuas Crucesignatorum urbes evehenda erat.

Sed hæc facta, jure, Divi Benedicti filiis eruditissimis expendenda ac firmanda relinquimus, quibus venerabilibus Fratribus nostris ex æquo cedentes, lectissimam eorum doctrinam haurire tantummodo præstolamur. Ceterum ad nos attinet de Armenio Interprete, deque Manuscripto, unde versio illa educta fuit, aliquid indicare.

Ante omnia Manuscriptum, de quo loquimur, jamdudum servabatur apud Armenios Antonio-Basilianos solitudinis inco-

las, qui habitant in Insula Mare seu Lacus Van (nomen heu! nimis lacrymabile diebus istis ob famem asperrimam, quæ vicinia depopulata est). Hic Codex XIII vel XIV sæculi, inter alia, Regulam Divi Benedicti complectebatur, nec non præfatas Constitutiones, quarum postrema folia heu! nimis desiderantur.

Interpres Operis quod vulgandum aggredimur præstantissimus est apud Scriptores Armenios : Vir quidem sanguine, doctrina, pietate, ceterisque insignibus dotibus facile princeps, inter Præsules nationis nostræ eloquentior, et, uno ore, ultimus Sanctorum Patrum Armeniæ, et gemma Scriptorum classicorum conclamatus et habitus : Sanctus Narsetes vel NERSES LAMBRO-NENSIS, Archiepiscopus Tarsensis, qui ad finem sæculi duodecimi floruit. Ubinam Sancti Benedicti Regulam et has Constitutiones invenerit, quo pacto eas verterit in armenium, prodeat Narrator in medium : ipsi enim pensum relinquimus omnes.

« Hisce postremis ac priscis temporibus, scilicet anno
» DCXXVIII. Æræ Armeniæ (1179 æræ vulgaris), ego *Nerses*
» Episcopus Tarsensis, adhuc adolescens studiorum ac bonarum
» disciplinarum causa magnæ Urbi Antiochiæ circumjecta
» visens Monasteria, ad oram maritimam *Raskhanzir*, exornatam
» virtutibus solitudinem et Monasteriorum Romanorum, nunc
» Francorum, disciplinam attonitus admirabar. Die quadam,
» cum in me, veluti de re nova, cresceret admiratio, petii a
» Basilio, vir qui erat natione Græcus, religiosus ac valde sa-
» piens; Undenam isti Regulam adeo insignem habuerunt et
» disciplinam, cujus ope vos utique, nosque (Armenios) præcel-
» lunt? Respondit: A Beato Patre Benedicto, ejus vita con-
» scripta fuit a Sancto Papa Gregorio. — An possides Codicem?
» Quæsivi: cui ille; Utique. Et proferens mihi obtulit inspicien-
» dum. Pauca legi sparsim linguæ ellenicæ non ignarus, et
» exarsit in me desiderium vehemens divinum illum librum

VIII

» vertendi. Sed nolens (seu nequiens) per memetipsum opus
 » perficere, substiti extemplo; verum cito navavi operam, coëvo
 » me adjuvante Religioso Guilielmo Monasterii Franci S. Pauli
 » Antiochiae, Regulae S. Benedicti et Constitutionibus de latino
 » idiomate in armenium vertendis.

» Postea cum venirem ad Cœnobium dictum *Simanagla* pro-
 » per *Anazarba*, ubi plures asservantur graeci Codices, diligen-
 » tissima peracta inquisitione, hunc Librum (Dialogi S. Grego-
 » rii) tandem inveni, et summo gaudio gestiens, more eru-
 » ditorum Theotimos quos appello, mecum sustuli et ad Patri-
 » archalem Sedem perduxi, scilicet *Hromgla*, (Arx Romanorum),
 » ad ripam Euphratis, et Gregorio (IV) Patriarcha Domino meo
 » approbante, verti una cum Commentario Andreae (Cretensis)
 » Episcopi in Apocalypsim Joannis, Constantino Hieropolitano
 » Metropolitano pio adjutore.

» Ego pro viribus bis corrigere ausus emendatum Opus
 » Armeniae Ecclesiae concredidi in subsidium et consolationem
 » eorum qui recte vivendi studio naviter incumbunt. Nunc
 » igitur, cum et Romana Ecclesia hunc Beati Papae Gregorii
 » Librum exceperit, et Graeca Ecclesia S. Zaccariae Papae inter-
 » pretationem libenter suscepit, Vos quidem filii Armeniae
 » Ecclesiae, acceptum habeatis hunc (Librum) humilis vestri
 » Commilitonis ope translatus, fideque eundem plurimi facien-
 » tes, in Christo spe consolaminor. »

En Libelli hujus Benedictinarum Constitutionum Monasterii
 Fiscamensi pauca quae hausimus: plura addere nequimus. Sed
 ehui! quomodo torquet nos ab Occidentalis vitae monasticae
 Legislatore, et a Sancto Orientali Interprete sic tam cito rece-
 dere! Nihil de Illo per nos vel dicere vel cogitare aliquid valet,
 quod non ab illustribus Ejusdem filiis sit disertissime diffama-
 tum: de Hoc multa nobis occurrunt narranda, sed abstinemus
 ne finis hujusce operis praetergrediamur.

Hanc igitur, Fratres, vix ulli momenti opellam ceu rivum suscipite, qui pergit tremule ad fluentia Operum Benedictinorum, donec cum illis amplissimo Catholicae Ecclesiae sinu propere submergatur.

Et Tu, Beatissime BENEDICTE, munusculum, qualecumque sit, ingenii nostri, vel si fuerit factura Tua, nunc accipere digneris, et de excelso Cœlorum habitaculo filiolos tuos nos benedic, Pater Sancte, et reliquos filios, qui virtute insignes sub Vexillo et Patrocinio Tuo in hoc mundo pro aeterna gloria strenue decertant.

Datum ex Monasterio S. Lazzari Venetiarum in Insula.

XVI Maii, Festo die Pentecostes, 1880.

FRATRES BENEDICTINI MECHITARISTÆ.

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Վ Ա Ն Ի 8

ՋՈՐ ԱՐԱՐԵԱԼ Է ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՍՐԲՈՑ ՀՕՐՆ ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ
ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ ՕՐԻՆԱՑ ՆՈՐԻՆ. ՋՈՐ ԳՐԵԱՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆ ՎՐՆՋԷՐ Ի
ԿՈՂՄ ԻՑԱԼԻՈՑ, Ի ՎԱՆՔՆ ՓԻՍԿԱՆԻ, ԵՒ ԲԵՐԵԱԼ ՕԱՆՏԻՈՔ ՈՒՂ-
ՂԵԱՑ ՀՍՑ ԱՅՍՄ ՕՐԻՆԱՑ ԶՀՌՁԱԿԱՒՈՐ ՈՒԻՑ ՍՐԲՈՑՆ ՊԱՒՂՈՍԻ:

Ա.

ՈՐՊԷՍ ՇԻՆՆԵՆ ԶՎՋՆՄՆ

Ուր հանդերձեալ է միաբանութիւն եղբարցն
բնակել 'ի միասին, շինել արժան է վանս բնակու-
թեան նոցա՝ այսպէս: Շուրջանակի պարիսպ՝ որչափ և
կարն լիցի նոցա և բաւական եղբարցն: Եւ 'ի մէջ
պարսպին զի լիցի եկեղեցին Սրտուծոյ. իսկ յարեմը-
տից դրան եկեղեցւոյն թողցի ընդարձակ, և 'ի նոյն
կողմն լիցի և դուռն վանիցն, և մերձ 'ի դուռնն տուն
բնակութեան հօրն. 'ի նոյն կողմն տուն հիւանդացն և
տուն եղբարցն որք նոր քան: Իսկ եկեղեցւոյն մերձ
թէ խորան կայ առանձինն, կամ շինեսցի յանքոյթ-
տեղի եկեղեցի առանձինն, ուր զխորհուրդն ժողովե-
ցին առնել և մերձ յեկեղեցին բանդ մի կամ երկուս,
յորս զյանցաւոր եղբարսն արգելուն: Իսկ 'ի հիւսիսոյ
կուսէ և 'ի հարաւոյ եկեղեցւոյն՝ տուն ննջելոյ եղբար-
ցն և տուն ճաշակելոյ. և սեղանատանն մերձ՝ խոհա-
նոցն: Իսկ ննջելոյ տանն առննթեր՝ տուն արտաքին
սիւտոյիցն, յորում լիցի ըստ կարգի պատրաստեալ

STATUTUM MONASTICUM

*A S. PATRIS BENEDICTI DISCIPULIS CONFECTUM, IN QUO
REGULARUM SUARUM OBSERVATIO MINUTIM DESCRIBITUR:
STATUTUM HOC A MAGISTRO BERENGER IN ITALIA FUIT
EXARATUM IN MONASTERIO FISCAMENSE*: QUI INDE DI-
GRESSUS PERREXIT ANTIOCHIAM, UBI CELEBREM S. PAULI
CONGREGATIONEM AD HAEC INSTITUTA DIREXIT.*

I.

QUOMODO AEDIFICANDUM SIT MONASTERIUM.

In loco ubi Conventus Fratrum stabiliendus est, convenit hoc modo pro ipsis Monasterium exædificare: muri, juxta vires ac necessitates fratrum, circumquaque extollantur: ast Ecclesia in circuitu medio sit. Ad portam occidentalem Ecclesiae magna (area) servetur; Monasterii janua in hac parte struatur, cui prope assurgant aedes Abbatis, Valetudinarium et Domus fratrum recenter advenientium (vel etiam pro Novitiis).

Si Altare extet penes Ecclesiam, (bene); secus privatum Oratorium tranquillo in loco locetur, quo fratres conveniant ad Capitulum. Ecclesiae contiguus

* Monasterium, armena lingua *Phiscan* (Փիսկան) dictum, indubitanter illud est quod latine vocatur *Monasterium Fiscamense*, gallice *Fécamp* in Normandia situm prope Manicam (Mare Britannicum) non vero in Italia. Aedificatum fuit, ut notat Mabillon, anno circiter 996. (Annal. Bened. IV. 105).

տեղիս նստելոյ: Լիցին և այլ տունք զգեստուցն և հա-
սարակաց կերակրոցն պիտոյից: Իսկ տուն հիւրոցն
արտաքոյ դրան վանիցն և պարսպին, յորում աշխար-
հական հիւրքն հանգչին, զի մի լիցի 'ի նոցանէ ամ-
բոխումն եղբարցն. այլ արեղայ հիւրքն հանգչին 'ի
տուն հօրն: Եւ 'ի տանն ուր նոր եկեալ եղբարքն են՝
պարտ է զի լիցի սեղան տանն. և ննջելոյ տանն սրա-
հակս, ուր եղբարքն նստին յընթերցումն:

Բ.

ԹԷ ՈՐՊԷՍ ԿԱՐԳԱՒՈՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տաճար աղօթիցն թէ լայն և ընդարձակ լինի,
շինեացի դաս կանգնելոյ եղբարցն այսպիսի օրինակաւ:
Որչափ բաւական լինի սիւնէ 'ի սիւն առաջի սրբոյ
խորանին՝ չափ մարդոյ դաս հարցեն, և 'ի մէջ դասին
յարեմանից կողմնն դուռն: Իսկ 'ի վերին կողմնն ոչ
կցեն զգասերն 'ի խորանն, այլ խոռ թողուն յերկու
կողմնն. և 'ի ներքոյ կողմնն որ է ընդդէմ խորանին մերձ
առ դուռնն որ 'ի մէջն կայ, կանգնի 'ի մին կողմն հայրն
և 'ի միւսն բրիւրն: Եւ որք առաջինք են 'ի վանսն և
թէ ծերք և թէ մանկունք՝ կանգնին ըստ կարգի, 'ի
նոցանէ սկսեալք և այլքն ընդ նոսա:

Եւ չկայ խտրութիւն երիցու կամ սարկաւազի
կամ որ ոչ է՝ 'ի կանգնելն, այլ միայն արեղային. և որ
յառաջ է եկեալ 'ի վանսն և արեղայ է օրհնած՝ նա
կանգնի. վեհազոյն յեկեղեցին և գնայ 'ի ճանա-
պարհն և նստի 'ի սեղանն, թէ և ոչ գիտէ գիր: Արդ
'ի դասս յոր կանգնին եղբարքն, տախտակս լիցի չըր-
ջանակաւ իւրաքանչիւր ումիք առանձինն, զի 'ի կանգ-

carcer unus vel alter condatur pro criminosis fratribus includendis.

Ad septentrionem et meridiem Ecclesiæ construat^{ur} Dormitorium et Cœnaculum habens prope culinam: juxta Dormitorium extet latrina, in qua stationes pro assidentibus decenter fabrefactæ existant. Fiant quoque cubilia pro Vestiario et Cellario conventus. Extra portam et septa Monasterii (sit) Hospitium pro advenis sæcularibus ad quiescendum, ne fratres perturbent: verum exteri religiosi in Abbatiali æde hospitentur. Novitiorum domus habeat cœnaculum, et dormitorium quod et ambulacrum sit, in quo fratres, lectionis tempore sedeant.

II.

DE INTERNA DISPOSITIONE ECCLESIAE.

Si Ecclesia fuerit satis ampla et lata, chorus pro fratribus hoc modo fiat. Ante Altare, si potest, et intra columnas templi, Chorus mensura hominis altitudine erigatur: in medio Chori, ad occidentem, (pateat) janua; sed in parte superiori (dorsum) Chori Altari ne jungatur, ita ut aditus hinc inde liber pateat. In interiori parte Chori Abbas hinc stet secus januam contra Altare, illinc Prior: veniant deinceps seniores (Monasterii), ætate proveci sint aut juvenes, quos sequantur ceteri. Nihil discriminis sit Sacerdotem inter aut Diaconum ab illo, qui hoc gradu non est auctus, sed præcedat religiosus; ut qui primum ingressus est Monasterium et Religioni seipsum devovit, ille potiore locum teneat in Ecclesia, in via, in congressu ad mensam, quamvis scribere nesciat.

In Choro omnes per gyrum ad stationes fratrum habeantur lignæ sedes sigillatim distinctæ, quæ, stantibus monachis, sursum vertant, sedentibus deorsum

նեն իր կրկնեսցէ, և 'ի ժամ հանգստեանն տարածեսցին. և առաջի՝ բաղրոն * հաւասար աթոռոյն երկայն չափով դասուցն, 'ի վերայ որոյ զծուռնն կրկնեն եղբարքն և գիրս դնեն և ընթեռնուն: Եւ յետ այսր այլ ցած բաղրոն, միայն 'ի հիւսիսոյ կողմ և 'ի հարաւոյ: Ի շրջանակաւ դասերն կանգնին կատարեալքն հասակաւ և պատուով, և յոր առաջի նոցա յաթոռն՝ որք են յաստիճան, սակայն դեռ ներքոյ են վարդապետի. իսկ 'ի փոքրն՝ մանկունքն ուսմանաւորքն. և յորժամ գայ նոցա նստել յաթոռն՝ և սոքա յիւրեանցն նստցին համարձակ առաջի նոցա: Եւ յորժամ կամի որ ելանել յաղօթելն, ոչ գայ համարձակ ընդ այս դուռնս որոյ առնթեր է հայրն, այլ ընդ վերին հատածն ելանեն: Իսկ թէ վասն եկեղեցւոյն պաշտամանն որ ելանէ, գայ ընդ աւագ դուռնս համարձակ. և յեւանելն՝ բանայ զգլուխն և խոնարհի հօրն. նոյնպէս առնէ և 'ի մտանելն թէ տղայ է և թէ կատարեալ: Բայց յորժամ զաղօթն կատարեն, ընդ այս դուռնս ելանեն ամենեքեան, նախ տղայքն, յետ նոցա մանկունքն և ապա այլ եղբարքն զկնի, ըստ պատուոյն որ պէս և կային յեկեղեցին, և յետոյ ամենեցունց հայրն: Թէ օր է գործոյ, ընթանան 'ի նոյնն, և թէ ոչ՝ գնան 'ի սրահակսն ուր սահմանեալ է. և ըստ նոյն կարգին նստին յընթերցումն: Իսկ նախ քան զնստելն (թէ) օր է ընդարձակ կամ ժամ որ խօսելոյ հրաման կայ, ասէ հայրն կամ բրիուրն՝ Օրհնեցէք. և ամենեքեան պատասխանեն. և նստեալ խօսին զոր ինչ և կամին: Ապա թէ ոչ է տօն կամ կիրակի, ոչ ասէ զայս հայրն, և ամենեքին իմանան թէ ոչ է իշխանութիւն խօսելոյ, և գնան 'ի գործն լուծեամբ, կամ նստին յընթերցումն լուծեամբ: Այսպէս լինիցի և յամենայն աղօթից ժամն: Եւ 'ի տեղն ուր նստեալ են եղբարքն՝ որ յաշխարհական պաշտօնէիցն ոչ ունի իշխանութիւն մտանել 'ի մէջ նոցա: Իսկ եղբարք որ ոչ են օրհնած

* Յունական բառ. βαδρον, փնիւռ, աթոռ. կամ աստիճան աթոռոյ:

æquantur. Unusquisque coram se habeat ad altitudinem sedis et stationis longitudinem comparatum subsellium*, super quo genuflectat, cui innitatur et in quo libros pro lectione recondat. Insuper minora subsellia subter ponantur ad septentrionem Chori et meridiem. In sedibus circularibus (coram Altare) stent proveciores ætate et dignitate aucti: in sedibus inferioribus officiales, qui tamen interea subsunt magistris: studiosi juvenes imas (occupent) sedes. Cum sedent majores in loco suo, et juvenes sedeant, etsi seniorum sedes præcedant.

Cum quispiam, orationis tempore, exire velit, ne abeat per portam, quæ proxima est sedis Abbatis; sed exeat a latere Altaris: qui vero debet exire ad officium Ecclesiæ, recto tramite eat per majorem portam, prius capite detecto et inclinato Abbati; quod præstare debet ingrediens quicumque sit juvenis aut senior. Oratione completa, omnes per hanc portam debent exire, antea pueri, juvenes postea, tertio fratres per gradum, quemadmodum et in Choro, ultimo Abbas.

Si dies operis fuerit, illuc festinent (fratres); sin autem ambulacrum, petant de more, ibique invariato ordine legant. Priusquam vero sedeant, si dies feriatum aut tempus fuerit loquendi, Abbas vel Prior dicit: "*Benedicite*"; omnibus respondentibus (*Deus*). Tum sedet quisque et ad libitum loquitur: quod si non fuerit dies festus aut dominicus, Abbas non dicit: "*Benedicite*"; et tunc omnes capiunt loqui non licere, ac proinde se conferunt ad opus, vel taciti incumbunt lectioni. Ita agendum est ad omnes horas orationis.

Ubi Fratres conquiescunt nemini laicorum ministrantium fas est eisdem sese commiscere. Fratres, non ut religiosi recepti, qui degunt in Monasterio, in Ecclesia extra Chorum consistunt; euntes post Abbatem sectantur. Si parva fuerit Ecclesia et fratres

* Armenus textus hic habet græcam vocem βᾶδρον.

աբեղայք և 'ի վանսն են, յեկեղեցին արտաքոյ կանգնին այս դասիս, և գնալն յետոյ գնան հօրն: Ապա թէ եկեղեցին փոքր է և եղբարքն բազում, այս դասս ընդ բուն որմ եկեղեցւոյն 'ի վեր լինիցի: Եւ որք ոչ են աբեղայք և հիւանդք, 'ի սրահս եկեղեցւոյն աղօթեացեն: Իսկ ուխտաւորքն որ գան յաշխարհէ եկեղեցւոյն յերկրպագութիւն, արք կամ կանայք, յորժամ և կամին մտել յեկեղեցին, թէ են յաղօթս եղբարքն՝ մի արգելցեն, այլ մտցեն և ուր կամին կացցեն և աղօթեացեն որչափ և կամին. և որ յեղբարքն ոչ ունի իշխանութիւն խրատ տալ նոցա, կամ նշանացի ցուցանել՝ թէ այսպէս կաց յաղօթս, կամ յայս տեղիս կանգնէ կամ յայս ոչ. զի մի խուովեցուցեն զմիտս նոցա. այլ յոր ազգէ և իցէ աղօթաւորն և գայ յեկեղեցին, եթէ 'ի պատարագ են և թէ յայլ աղօթս, համարձակ լիցին մտանել, և ուր կամին կանգնել, և յոր կողմ և պիտոյ է աղօթել, թէ կին է և թէ այր. մի որ ընդդէմ դարձցի նոցա:

Գ.

Թէ ՈՐՊԷՍ ԼԻՑԻ ԵՐԳԻՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾԻ ՑԵԿԵՂԵՑԻՆ

Իմաստուն որ և հանձարեղ յեղբարքն՝ հրամանաւ հօրն զայս գործ արասցէ. 'ի տախտակ 'ի վերայ մոմի գրեացէ զեղբարքն որք սպասաւորեն յեկեղեցին՝ զիւրաքանչիւր գործ. այսինքն զքահանայն որ կամի զշաբաթն ծառայել զպատարագն, և զորս ընդ նմա՝ զսարկաւագն և զկէս սարկաւագն. և զոր 'ի սեղանն զգիրսն ընթեռնու եղբայրն, և զերկու եղբարսն որ 'ի սեղանն սպասաւորեն. զայս գրէ շաբաթն օրն նախ քան զձաբիդրն, և 'ի խորհուրդն բերեն: Եւ յետ սրբոյն Բենեդիքտոսի գրոցն՝ ընթերցողն կարդայ, և այն եղբարքն որ գրեալ է՝ սկսանին. քահանայն 'ի կիրակամոին երիկունն առնու զպաշտօնն մինչև 'ի միւս այլ կիրակէն, և ընթերցողն և սպասաւորքն՝ ճա-

multi, Chorus circumeat parietes Ecclesiæ. Infirmi et qui non sunt religiosi orent in atriis Ecclesiæ. Sæculares peregrini viri ceu mulieres accedentes orationis gratia ad Ecclesiam tempore, quo deprecantur fratres, isti ne prohibeant eos quaqua libet intrare, et orare utcumque et quantumcumque voluerint: nulli fratrum licet eos admonere, nutuque indicare hic et non illic manendum, sic orandum vel sic, ne mentes eorum confundant. Peregrini externi undique advenientes Ecclesiam vel Sacrum audituri, vel ut divino intersint Officio, mora nulla ingrediantur, nec ulli viro aut mulieri sælectus ad orationem locus abnuatur.

III.

QUO PACTO CANENDUM AUT LEGENDUM IN ECCLESIA.

Cautus inter fratres et sapiens, Abbatis venia, ita faciat: munera cujuscumque fratris, qui inservit Ecclesiæ, in tabellam ceratam describat: nempe Presbyterum una cum Diacono et Subdiacono in hebdomada Sacrum facturum; lectorem in Cœnaculo et binos fratres mensis ministraturos. Hæc omnia in sabbato ante Capitulum ipse describat, ostendatque Conventui. Lector (hujus diei) post Regulam S. Benedicti, tabellam legat; et fratres ibidem descripti incohent (officium). Sabbato ad Vesperam Sacerdos suum munus aggreditur ad diem usque Dominicum secundum (persecuturus): eodem modo et lector et mensæ administri per totam hebdomadam serviunt. Ordo legendi in disci-

շոյն, և պաշտեն զշաբաթն: Իսկ աշակերտին կարգացմունքն և սաղմոսերգութիւնքն ոչ են շաբաթաւ, այլ օր աւուր. վասն այսորիկ որ գրեն զայս՝ յամենայն աւուր գրեսցեն նախ քան զխորհուրդն, և բերեալ ՚ի նոյն կարգան. և իմանայ ամենայն ոք զիւր պաշտօն. թէ ում է առաջին գիրք գիշերոյն, ում երկրորդն և ում երրորդն. նոյնպէս և սաղմոսք և վերաձայնքն: Ապա թէ ոք ոչ հաւանի, անդ ՚ի խորհրդատունն ցուցցէ զպատճառ իւր, և ուղղեսցէ զկամն իւր ՚ի գործ իւր կամ զհրաժարումն:

Դ.

ՈՐՊԷՍ ԱՌՆԷ ՔԱՀԱՆԱՅՆ ԶԱՂԹՅ ՅԱՄՈՒԾՆ
ՅԵԿԵԼԻԾԻՈՋՆ:

Քահանայն որ ունի զշաբաթն՝ յամենայն ժամ զաղօթան ինքն միայն ասէ, և յասելն զաղօթան գրովքըն, ոչ հաստի ՚ի դասն. իսկ այլ եղբարքն թէ տօն է՝ կորացուցանեն զգլուխսն մինչև կատարէ: Ապա թէ չէ տօն՝ յասելն զաղօթան ամենեքեան անկանին ՚ի վերայ բաղրոնին մինչև կատարէ, և ՚ի փառսն՝ յառնեն, և ՚ի կրկնելն զաղօթան՝ անկանին. նոյնպէս և ՚ի սաղմոսացն փառսն, տօնին՝ կորանան և լուր օրն անկանին: Եւ այս շաբաթ ծառայել և յաւագ խորանն պատարագել ոչ է ամենեցուն որք երիցունքն են ՚ի վանսն, այլ միայն նոցա որ յեկեղեցին են ձեռնադրեալ և ՚ի վանսն սնեալ: Ապա թէ տօն օր լիցի և հանդիսի կամ կիւրակէ՝ զգենու քահանայն ՚ի գիշերային աղօթան, և ինքն խնկարկէ սրբոյ սեղանոյն ՚ի պատշաճ ժամսն. իսկ մանկունքն առնուն և եղբարցն ծխեն:

pulo aut psallendi hebdomadarius non est, sed diurnus; idcirco qui tabellam conficiunt, quotidie ante Capitulum exequantur et ibi ingredienti perlegant (audientibus omnibus), ut sciat quisque officium sibi impositum, legendi scilicet lectionem primi vel secundi vel tertii nocturni; psalmos quoque et antiphonas imponendi. Si cuiquam munus sibi concreditum expedire non videatur, in Capitulo manifestet explanationis causa vel abdicationis.

IV.

QUA RATIONE IN ECCLESIA HORAS CANONICAS DICERE DEBEAT SACERDOS.

Hebdomadarius Sacerdos tantum debet recitare preces omnium Horarum Canonicarum, sed recitans ex libro stationi suæ non incumbat: reliqui fratres, si dies festus, caput inclinent ad finem usque precationis; sin dies feriæ, super subsellia prosternant se ad collectas usque ad finem mansuri: dum dicunt "*Gloria Patri*", assurgunt, et iterum se prosternunt ad repetitionem precum. Denuo ad "*Gloria Patri*" post Psalmos, diebus festis inflectunt, feriatis se prosternunt. Hoc officium hebdomadæ et ad Aram maximam sacrificium litare Sacerdotibus, qui in Monasterio sunt, non conceditur omnibus; utique iis tantum qui Ecclesiæ se devovere et docentur in Monasterio. In diebus festis, solemnibus, atque Dominicis Sacerdos ad nocturni preces assumit vestimenta (sacerdotalia), ille idem sacrum Altare adolet incenso diebus assignatis, et juvenes capiunt (thuribula), queis thus fratribus ingerunt.

ՈՐ ԺԱՄԳ ԵՆ ԱՂԹԻՑՆ.

Ի Նոյեմբերոյ մինչև 'ի զատիկն, որպէս սուրբն Բենեդիկթոս սահմանեալ է, յառնել յութ ժամ գիշերոյն. և ասէն յԲ սաղմոս դաս և դաս, թէ օրն ոչ է կիրակիէ կամ տօն. յորժամնչանէ լոյսն, դարձեալ հարկանեն զզանգակն և ժողովեալ կատարեն զարևագալին աղօթս՝ մինչդեռ ոչ է եկեալ արևն: Եւ յետ այնր ցրուին եղբարքն 'ի մատրունս եկեղեցւոյն 'ի խորաներն, և իւրաքանչիւր զք 'ի քահանայիցն պատարագ մատուցանէ, և սարկաւազքն նոցին սպասաւորեն, և առնեն զայս պատարագս ցած և 'ի թիւ: Յետ կատարման պատարագացն, յերկու ժամն՝ հարկանեն զերրորդ ժամն, և կատարեալ զաղօթսն՝ գնան 'ի Զաբիդրն, և ապա 'ի գործ աշխատութեան՝ մինչև մօտ յինն ժամն. հարկանեն ապա զվեց ժամն. և թէ մեծ է վանքն՝ լինի մեծ պատարագ այժմ, և թէ փոքր՝ միայն զաղօթսն կատարեն, և գնան 'ի սեղանն: Յետ ճաշակման դան յեկեղեցին և զինն ժամ հարկանեն և զաղօթսն կատարեն: Իսկ 'ի զատիկն մինչև 'ի Նոյեմբեր և յօրն որ կիրակիէ է և տօն, յետ կատարելոյ զկէս գիշերոյ աղօթսն՝ ոչ ասեն զարևագալն գիշերով, այլ առնեն եղբարքն պատարագ 'ի խորանսն, և 'ի գալ լուսոյն յառաջին ժամն ասեն զարևագալն և գնան 'ի խորհուրդ, յետ խորհրդեանն 'ի գործն, և աշխատին մինչև 'ի չորս ժամն. 'ի չորս ժամն դան և առնեն զերկրորդ ժամուն աղօթսն և գնան հանգչին մինչև 'ի վեց ժամն. 'ի վեց ժամն դան յաղօթսն, և թէ մեծ է վանքն՝ առնեն պատարագ, և թէ ոչ՝ միայն զաղօթսն, և գնան ճաշակեն. յետ ճաշակմանն հանգչին, որպէս սուրբն Բենեդիկթոս հրամայեալ է. և յինն ժամն դան զաղօթսն կատարեն, և 'ի հրամայեալ աշխատութիւնն գնան մինչև ցերեկոյն: Ապա թէ

V.

QUÆ SINT PSALMODIÆ HORÆ. *

A mense Novembri, ut præscribit S. Benedictus, usque ad Pascham surgendum est octava hora noctis, et dicantur, festis et Dominicis diebus exceptis, duodecim Psalmi. Diluculo rursus pulsetur campana, congregatique (fratres), sole nondum jam clarescente recitant "Primam"; qua finita, Sacerdotes Ecclesiæ petunt Sacella singuli ad Aras celebraturi, quibus ministrant Diaconi. Hæ Missæ celebrantur voce submissa, non cantu: quibus absolutis, ad secundam diei horam pulsetur "Tertia"; eaque completa, conferunt se ad Capitulum, inde opus aggreditur usque ad "Sextam". Si major fuerit (fratrum) Conventus, tunc Missa ad hanc horam solemniter dicatur; sin minor, preces tantummodo, et post preces ad mensam. Cæna peracta, redeunt ad Ecclesiam, campanam pulsant et horam "Nonam" persolvunt.

A Pascha autem ad Kalendas Novembris, festis et Dominicis diebus exceptis, dicto Nocturno, "Prima" nocte perdurante, nunquam persolvitur; sed fratres celebraturi ad Aras contendunt. Clarescente die, scili-

* Obscuram esse hujus capitis locutionem ob tempus quo assignantur officia exequenda cuilibet apparet. Etenim a mense Novembri ad Pascha longiores habemus noctes, quibus, post Vigiliis, exequi utique potest quod in secunda hujus capitis parte præscribitur a Pascha nempe ad Kalendas Novembris, quo tempore, dum dies citissime clarescit, nunquam persolvi possunt quæ præscribuntur in parte prima a mense Novembri ad Pascha: transferantur igitur hæc duo locutionis initia oportet. Ast neque ita perfecte completur dictio, quia legenti aliqua obveniunt, quæ clare non videntur expressa. Hæc autem nota visa est necessaria dum, fidelitatis ergo, expositio hæc latina adamussim armenicæ locutioni convenit, quisque de interpretis sententia admoveatur.

կիւրակէ է կամ տօն օր, յորում ոչ է արժան գործ առնել, յետ առնելոյ զարեազալին աղօթման յառաջին ժամն և զխորհուրդսն՝ քան, և օրհնեալ զաղջուրն կիւրակէին ցանեն, և առնեն Բրուցուսիոն*։ Իսկ թէ տօն է և ոչ կիւրակէ, միայն Բրուցուսիոն առնեն. ջուր ոչ օրհնեն. և Բրուցուսիոնն (է) խաչիւ և երգովք շուրջ գալ զեկեղեցեան և կամ յեկեղեցին։ Յետ Բրուցուսիոնին առնեն զերկրորդ ժամու աղօթման և պատարաքն, և յետ պատարաքին զվեց ժամուն. և ապա ընթանան ի սեղանն։ Թէ Նոյեմբերէն ի վերէ, յետ ճաշակմանն քան յինն ժամուն աղօթման, և թէ ի զատկէն՝ մնան մինչև յինն ժամն ի հանգիստ, և ապա քան յաղօթման, որպէս և ցուցաք վերոյ։

Զ.

ԹԷ ՈՐՊԷՍ ԼԻՆԻ ԶԱՐԻԴՐՆ ՕՐ ԸՍՏ ՕՐԷ. ԱՅՍԻՆՔՆ
ԴԱՏԱՅԱՆՆ՝

Յեկեղեցին սուրբ կամ մերձ յեկեղեցին խորհուրդ և դատաստան և խոստովանութիւն եղբարցն լինիցի։ Եւ յայսմ տան պատրաստական կայցէ տեղ

* Processio, որ է ըստ լատինաց թափօր, յեկեղեցւոյ կամ արտաքոյ։

cet prima diei hora recitant "Primam", inde transeunt ad Capitulum, postea ad opus in quo erunt usque ad quartam horam perseverantes. Tunc adeunt "Tertiam" dicturi, qua completa, quiescunt usque ad meridiem. In meridie redeunt ad Ecclesiam pro "Sexta". Si fuerit major Conventus, celebratur Missa; sin autem preces tantum dicuntur, et itur ad prandium. Post prandium requiescunt, S. Benedicto dictante. Hora tertia post meridiem "Nonam" persolvunt, ad opus inde egressuri usque ad Vesperam.

Dominicis autem et festis diebus, in quibus laborare non decet, dicta, prima diei hora, "Prima" et absoluto Capitulo, aquam Dominicæ salsam pergunt benedicendam, eamque aspergunt, et fit Processio. Ni dies Dominicus, sed festus, tunc Processio tantum fit, aqua non benedicitur. Processionis verbo (denotamus) ambire (Clastrum) et interiores partes Ecclesiæ Cruce una cum cantibus. Post Processionem dicunt horam "Tertiam" et Solemnia agunt; mox recitant "Sextam", deinde citius mensis accumbunt. A Novembri et deinceps, expleto prandio, adeunt ad "Nonam": in die Paschæ et sequentibus cubant (omnes) usque ad horam tertiam post meridiem et (tandem) se conferunt ad opus Dei, ut supra dictum est.

VI.

QUOMODO CAPITULUM DIURNUM, SEU JUDICIUM AGATUR.

In Ecclesia, vel prope fieri debet Concilium, Judicium, fratrumque Accusatio. Hic parentur pro omnibus sedes; sed loco principe (prostent) sedilia * pro Abbate et Priore. Hora prædicta Conventuales omnes parvi et

* Armenius Interpres, præter vocem *sedilia*, græcam ponit vocem *selini*, σελίνιον.

նստելոյ ամենեցունց, և 'ի գլուխն՝ աթոռս կամ սե-
լինս Հօրն և Բրիուրին. և 'ի ժամդ զոր ցուցաք՝ ժողո-
վին անդ որք են 'ի միաբանութիւն եղբայրութեանն,
մեծամեծք և փոքունք, գործաւորք և եկեղեցականք,
Իսկ յօտար վանից որ է անդ հիւր՝ ոչ գայ ընդ նոսա,
Թէ և 'ի կատարելոց որ լինիցի, բայց Թէ հայրն հրա-
մայեսցէ: Երրօր ժողովին ամենեքեան, առնու որ որ
ունի զայս պաշտօն՝ զգիրսն ուր գրեալ է Սինաքսառն*,
այսինքն տօներ ամենայն աւուր, և կարգ և օրինակ
սրբոյն Բենեդիքտոսի, և ննջեցեալքն որ լեալ են յե-
կեղեցւոյն եղբայրութիւնն. կանգնի 'ի մէջն և ըն-
թեռնու զաւուրն տօնն. և յարուցեալ ասեն զհայր
մեր որ յերկինս և զաղօթս, և նստին դարձեալ: Իսկ
նա ընթեռնու դրուակ մի ըստ կարգի 'ի Սանթ Պե-
նեթին ռէկլն**, այսինքն 'ի սուրբ Բենեդիքտոսի կար-
գըն, և ապա զտախտակն՝ ուր գրեալ է եղբարցն ա-
ւուրն գործն. իսկ յետ տախտակին զմեռեալն՝ որ
ննջեալ է յայնմ աւուր: Իսկ հայրն՝ որ յաթոռն է,
ասէ. Աստուած հանգուցէ զհոգի նորա. և ամենե-
քեան ասեն, Ամէն: Եւ դարձեալ ասէ. Օրհնեցէք. պա-
տասխանեն. Տէր օրհնեսցէ: Հայրն ասէ. Խօսեսցուք 'ի
մեր կարգէս և 'ի սահմանեալ մեզ օրինացս: Եւ յայն-
ժամ համարձակութեամբ իւրաքանչիւր որ զոր ա-
խորժէ խօսի, կամ զանձին թերութիւն ցուցանելով
կամ զեղբօրն: Թէ որ դատապարտի յանցաւոր, զոր
սրբոյն Բենեդիքտոսի կարգն արժանի դատեաց ձա-
ղելոյ, հայրն հրամայէ գալ և նստել 'ի մէջ. և դնէ
զկնգուղն 'ի գլուխն և գայ լուութեամբ նստի. իսկ
հայրն հրամայէ ումեք առնուլ զվարոցսն և գալ հար-
կանել զնա: Երանէ եղբայրն առանց հակառակու-
թեան և առնէ զհրամանսն: Թէ քահանայ է մեղան
չականն՝ քահանայի ասէ հարկանել զնա. և Թէ արե-
ղայ՝ արեղայի: Երրօր հարկանեն որչափ արժան է,

* Συναχαριον ըստ Եռնաց. Հաւաքումն յիշատակի կամ վարուց
Սրբոց, ըստ մեզ Եպսմաւուրք:

** Regula Sancti Benedicti.

magni, operarii et ecclesiastici simul congregentur. Si alius Monasterii hospes fuerit in Claustro, tametsi dignitate præcellenti conspicuus, ne ingrediatur cum ipsis, nisi jusserit Abbas.

Omibus congregatis, ille cui est officium, accipiat *Synaxar*, idest librum, in quo descripta sunt Festa diurna, Regula S. Benedicti *, Constitutiones, et Conventualium (nomina) Defunctorum : sistit in medio, et legit diem festum. Dein assurgunt (omnes) ad *Pater noster* et preces, et iterum sedent : itaque legit capitulum Regulæ S. Benedicti ex ordine, tabelam quoque, ubi diurna signantur officia fratrum ; tandem ejus (nomen) defuncti, cujus dies anniversaria recurrit. Abbas in sede consistens ait : *« Deus animæ illius concedat pacem, »* cui respondent omnes : *« Amen. »* Rursus P. Abbas conclamat : *« Benedicite »*, et respondent : *« Deus benedicat. »* Pater (Abbas) resumens verbum, Loquamur, inquit, de Regulis et Statutis nostris. Tunc libere quique fatur libentia, errores quos habet indigitans vel sodalium : quod si reus quispianoxa damnetur, et flagellis subjiciat S. Benedicti Regula, Pater jubet eum in medio sedere. Hic capiti imponit caputium, et silens it ad sedendum. Abbas uni (fratrum) præcipit ut tollat virgas, eumque flagellet ; isque non repugnans erigit sese et jussa facessit. Si reus fuerit Sacerdos, Sacerdoti committitur verberatio ; religioso, si religiosus (simplex fuerit culpabilis). Postquam, sicut oportet, flagellatus fuerit, tacite procumbit ad genua Abbatis, et redit ad locum suum.

Si quisquam alius inciderit in menda digna convicio, exprobat et corrigitur, atque ipse absque contradictione se submittit. Si exoriatur quæstio de Monasterii fabrica, aut de Magistratu (urbano) adeundo pro consultatione, (cunctis) Abbas revelat, fit disceptatio (inter fratres), et quid in re magis expediat, vovetur.

* Codex quoque noster utitur voce semilatina et semiarmenia, seu potius gallica *Saint Benetin Reglen*.

երկրպագէ հօրն անմռունչ, և դայ նստի յիւր կարգն :
 Իսկ թէ այլ ոք սխալեալ է սաստեղյ արժանի, աստ
 սաստեն և յանդիմանեն, և նա ընդունի առանց ընդ-
 դիմութեան : Եւ թէ ինչ խօսք կայ՝ վասն վանիցն շի-
 նութեան կամ առ իշխանս խորհրդոց, աստ ասէ
 հայրն և ամենեքեան խորհին և զպատշաճն դատեն
 առնել : Յետ կատարելոյ զամենայն խոկումն և զիրա-
 ւունս՝ զոր ժամանակն և օրն ածէ՝ ի վերայ, յառնեն .
 և թէ կայր ոք յօրն մեռեալ յեղբարցն, ասեն վասն
 նորա եօթն սաղմոս, և հրամայեն այն օրն զինքն ի
 պատարագն յիշել : և զիւր հացն և զգինին և զա-
 պուրն առաջի բրիւրին դնեն ի սեղանն, և առնուն
 հետ այլ մնացուածոցն, և տան աղքատաց : Եւ ապա
 եթէ բանի օր է՝ գնան ի գործն, և այլ ոչ խօսին, և
 թէ ոչ՝ ի գլաւաստրն գնան նստին յընթերցումն գրոց :

Է.

ԹԵ՛ ՈՐՊԵՍ ԿԱՏԱՐԻ ՊԱՏԱՐԱԳՆ ՍՈՒՐԲ

Եթէ մեծ է վանքն և բազում եղբարքն, պարտ է
 յամենայն օր զի ընդ քահանային ի պատարագն
 սուրբ՝ սարկաւագ և կէս սարկաւագ պաշտեսցեն . ա-
 պա թէ փոքր է, լինի այս միայն ի կիւրակէն և ի
 տօնան : Եւ ի ժամ խորհրդոյ պատարագին՝ զգենու-
 քահանայն և սարկաւագն և կէս սարկաւագն ի սար-
 կաւագատունն . իսկ եղբարքն յեկեղեցին սկսանին
 զերգան ըստ աւուրն խորհրդոյ : Եւ յորժամ դայ
 քահանայն արտաքս, կանգնի առաջի սրբոյ սեղա-
 նոյն, և այլ ոք յերիցանցն դայ առ ընթեր նմին . իսկ
 նա ասէ նմա զայս խոստովանութիւնս ցած . Խոստո-
 վանիմ առաջի Աստուծոյ և սրբոյ Աստուածածնին
 և ամենայն սրբոյ և ձեր, հարք և եղբարք, զամենայն
 մեղս զոր գործեալ եմ : քանզի մեղայ խորհրդով
 բանիւ և գործով և ամենայն մեղօք զոր գործեն մար-
 դիկ . մեղայ, մեղայ, աղաչեմ զձեզ, խնդրեցէք վասն

Peracto Concilio, et, ut oportet, ceteris pro opportunitate temporis et diei expletis negotiis prodeunt (omnes). Si obierit illa die ex fratribus quispiam, dicant pro eo septem Psalmos (Pœnitentiales), et ut fiat ejusdem memoria in Missa commendant. Panis et vinum et obsonium illius super mensam ponuntur coram Priore, et inde una cum ceteris fragmentis amonent (fratres) pauperibus largituri. Post hoc si dies operis, cum silentio ad laborem se conferunt, secus adeunt claustrum ut perlegant libros.

VII.

QUOMODO CELEBRANDUM SIT SACRUM MISSÆ SACRIFICIUM.

Si major fuerit Congregatio, perplures fratres, Diaconus et Subdiaconus quotidie Sacerdoti litanti administrent: si autem fuerit parva idipsum fiat Dominicis tantum et diebus festis. Cum venerit hora sacri Mysteriorum peragendi, (Celebrans) Sacerdos, Diaconus et Subdiaconus in Sacrario sumunt paramenta dum in Ecclesia fratres incipiunt cantica de die, cujus mysterium colitur. Sacerdos exiens e Sacrario ante sacrum Altare consistit: tum proximus adest ei alter Sacerdos, cui ille, submissa voce, hanc peragit confessionem: *“ Confiteor Deo, Deiparæ et omnibus Sanctis, coram Vobis, Patres et Fratres, omnia peccata quæ patravi: quia peccavi cogitationibus, verbis et operibus, et deliqui ut fert prava hominum consuetudo: peccavi, peccavi, peccavi! Obscuro Vos, (veniam) flagitate pro me a Domino. ”* Astantes respondent: *“ Deus, potens,*

իմ յԱստուծոյ : Պատասխանեն որք մերձ են . Ողորմեսցի ձեզ Աստուած հզօրն , և թողութիւն շնորհեսցէ ամենայն յանցանաց ձերոց զանցեալն և զայսժմուս և զոր գալոցն է . փրկեսցէ և հաստատեսցէ յամենայն բարիս և հանգուցէ զձեզ 'ի հանդերձեալ կեանս . ամէն : Ինքն ասէ . Աղատեսցէ և զձեզ Աստուած , և թողցէ զամենայն յանցանս , և տացէ ժամանակ ապաշխարելոյ և գործելոյ զբարիս . ուղղեսցէ զառաջիկայ կեանս ձեր շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն հզօրն և ողորմածն : Յետ զայս ասելոյ երկրպագեն միմեանց . և սկսանի եկեղեցին երիս Տէր ողորմեայս բարձր և եղանակաւ , Կիւրելէիսոն , Քրիստէլէիսոն , Կիւրելէիսոն * : Իսկ սոքա դնեն զգիրսն յաջ կողմն սեղանոյն . և 'ի կատարել զՏէր ողորմեայն , ասէ քահանայն աղօթս բարձր՝ վասն աւուրն խորհրդոյ , թէ տէրունական է կամ սրբոց և կամ ննջեցելոց կամ հիւանդի կամ ճանապարհորդի , զի վասն այսր ամենայնի գրեալ է 'ի գիրսն , և փառք ածէ . նոքա , Ամէն ամէն : Եթէ օրն տօն է մեծ և կամ կիւրակէ՝ որ ոչ է յաղուհացն , սկսանի ինքն զփառք 'ի բարձունսն , և ամենեքեան ընդ նմա , մինչև ցայն՝ Օրհնեմք , զքեզ յաւիտեանս . ամէն : Յետ այսր աղօթից ասէ կէս սարկաւազն զԱռաքեալն առաջի խորանին կամ յամբիոնն . զկնի երգ և ալելու . և յարուցեալ սարկաւազն ընթեռնու զաւետարանն 'ի յամպիոնն կամ 'ի խորանն սուրբ՝ դէպ 'ի հիւսիս , մոմեղինօք առնթեր և խնկօք : Թէ կիւրակէ է՝ զկնի ասեն զսուրբ հաւատսն Նիկիոյ , ապա թէ լուր օր՝ ոչ : Յետ զհաւատսն կատարելոյ՝ երգ սրբասացութեան , և բերեն զսպաս սրբութեանն , և ունի սարկաւազն առաջի : Դառնայ քահանայն և ակներև ժողովրդեանն առնու զհացն , դնէ 'ի մաղղմայն և կնքէ . տայ կէս սարկաւազն 'ի նա զգինին և ապա զջուրն , արկանէ 'ի սկիհն և կնքէ . սարկաւազն

* Տէր ողորմեա , Քրիստոս ողորմեա , և այլն : Ծանօթ մաղթանք Յոյն եկեղեցւոյ , յորմէ առեալ և լատինաց՝ նովին ձայնիւ յիշանալեն , վասն որոյ և թարգմանիչս մեր նոյնպէս անփոփոխ պահեալ է :

misereatur tui, et parcat omnibus peccatis tuis presentibus et præteritis, et a futuris liberet te, salvet et confirmet te in omni opere bono et requiescere faciat æternaliter. Amen. » Denuo Sacerdos: « *Deus utique liberet vos et remittat omnia delicta vestra, det vobis spatium veræ pœnitentiæ et bonum operandi et dirigat in præsentī vitam vestram gratia Spiritus Sancti, qui Omnipotens est et Misericors* » . Exinde una simul flectit uterque, et Cœtus alta voce incipit ter cantare : *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison*. Collocant Librum a dextris Altaris, et absoluto cantu Kyrie, Sacerdos voce alta Orationem de Mysterio dicit ex die; scilicet aut de Dominica, vel Festo, sive de Sanctis, aut pro Defunctis, pro Infirmis quoque et Itinerantibus, quia pro unoquoque istorum in Libro est constituta (Collecta). Inde subjungitur « *Gloria Patri* » ; cui (fratres) « *Amen.* » Si dies Dominicus vel solemnus, præterquamquod in Quadragesima, Sacerdos incipit (Hymnum) « *Gloria in excelsis* » , ceterique usque ad ea verba persequuntur : « *Te benedicimus in æternum. Amen.* » . His precibus expletis, Subdiaconus coram Altare legit aut e suggestu « *Apostolicum* » ; sequitur cantus et *Alleluja* : surgit Diaconus et legit ad pulpitum vel ad sacrum Altare Evangelium facie ad septentrionem conversa, cereos hinc inde habens et incensum. Si dies Domini fuerit, symbolum Nicœnum deinde oportet dicere; die feriæ nunquam. Post symbolum canitur Agiologia, et offeruntur Oblata quæ tenet Diaconus ante. Sacerdos se vertens, sumit panem in conspectu populi et ponit super patenam signo crucis desuper facto. Subdiaconus eidem porrigit vinum et aquam, quæ signat signo Crucis fundens in calicem. Diaconus quidem caute super sanctum Altare ponit (Oblata). Sacerdos circum incensat. Mox se vertens ad populum accipit oblationes virorum et mulierum : propinquat populus illi, cujus dexteram osculatur, ponitque inter digitos obolum (seu census nu-

առնու զգուշութեամբ և դնէ 'ի վերայ սրբոյ սեղանոյն, և խնկարկէ քահանայն շուրջանակի, և ապա դառնայ 'ի ժողովուրդն, և առնու զօֆրանթն յարանց և 'ի կանանցն. զան ժողովուրդն համբուրեն զաջն և դնեն 'ի մատունսն քարտէզ^{*}: Ի կատարմանն կէս սարկաւազն ջուր բերէ 'ի լուանալ, և լուացեալ տարածէ զձեռս իւր առաջի սրբոց նուիրացն և աղօթէ խորհրդաբար: Զփառսն բարձրացուցանէ. ժողովուրդն. Ամէն: Քահ. Ի վեր ընծայ: Ժողովուրդն Ունիմք: Քհ. Եւ գոհաց: Ժղ. Արժան և: Քհ. Արժան է ստուգապէս. և ասէ զայս բարձր մինչև ցայն՝ Աղաղակել ընդ նոսին և ասել: Ժղ. Սուրբ սուրբ սուրբ Տէր զօրութեանց. եղանակաւ: Քհ. այսուհետև ասէ զաղօթման 'ի ծածուկ, և օրհնէ խաչակնքելով զսրբութիւնսն. զայ աղօթիւքն 'ի ծածուկ մինչև 'ի Հայր մեր որ յերկինս. և ասէ զայս ինքն միայն բարձր: Յետ ասելոյ Մի տար զմեզ 'ի փորձութիւն. Ժղ. Այլ փրկեա 'ի չարէ: Քհ. առնու զհացն 'ի ձեռս և բարձրացուցեալ ասէ, Խաղաղութիւն ամենեցուն: Իսկ սարկաւազն ասէ զկնի այսր եղանակաւ, Գառն Աստուծոյ որ բարձեր զմեզս աշխարհի, ողորմեաց մեզ: Եւ լուեալ զայս ամենեքեան կրծաբախտութեամբ երկրպագեն: Իսկ քահանայն յետ բեկանելոյ զհացն համբուրէ զնոյն և ապա զսարկաւազն, սարկաւազն զայ և համբուրէ զոք 'ի պատուականացն, և 'ի նմանէ տարածի համբոյրն ընդ ամենայն եկեղեցին: Դարձեալ սկսանի սարկաւազն, Գառն Աստուծոյ. և ամենեքեան ընդ նմին կրկնեն զոյն երիցս, և այլ փոքր ինչ երգ ընդ նմին: Իսկ քահանայն կատարեալ զճաշակումն և լուացեալ զձեռսն, դարձեալ աղօթս ասէ բարձր՝ ըստ խորհրդոյ աւուրն, կամ զոր ասացն կրկնէ. և փառս տուեալ կատարի պատարագն:

Այլ պարտ է գիտել զի եթէ կիւրակէ է, յորժամ

* Դրամ փոքր, որ առ Աիւլիկեցի հարստութեամբ ազգիս լսի. Թերևս 'ի լատին բառէ Quarties, զչորրորդ մասն դրամոյ նշանակելով, որպէս և էր իսկ Quartarius 1/4 Դահեկանի:

misma)*. Hoc expedito, Subdiaconus aquam defert (Sacerdoti) pro oblutione: (Sacerdos manus oblati coram extendit et secreto orat: cum pervenerit ad versiculum) « *Gloria Patri* » vocem elevat, populusque respondet « *Amen.* » Sacerdos continuat, « *Tollite ad Deum mentes cum timore* »: Populus, « *Attulimus.* » Sacerdos « *Deo gratias agite ex toto corde.* » Populus « *Dignum et justum est.* » Sacerdos « *Dignum profecto et justum est,* etc. » et hanc elata voce recitat Orationem usque ad verba « *proclamare cum ipsis (Seraphim et Cherubim) et dicere.* » Populus decantat: « *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum,* etc. »

Deinceps Sacerdos secreto orat et benedicit signo crucis Sacramenta: pergit submissa voce dicere preces usque ad « *Pater noster qui es in cælis* », quam solus dicit contenta voce. Post verba: « *Et ne nos inducas in tentationem,* » Populus subjungit: « *Sed libera nos a malo.* » Sacerdos Pane (Eucharistico) in manus accepto et elevato, dicit: « *Pax omnibus.* » Dein canens Diaconus dicit: « *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.* »

Audientes hæc (verba) percutientes pectora omnes se invicem prosternunt. Sacerdos primo frangit Panem et osculatur, deinde Diaconum; Diaconus autem confert se ad deosculandum unum de Senioribus, a quo undique spargitur per Ecclesiam. Diaconus resumit « *Agnus Dei* »: terque repetunt omnes novum addentes Canticum. Post consumptionem Sacerdos manus lavat, rursus voce excelsa precatur, prout mysterium diei dictat, aut eandem Orationem repetit, et (Versiculum) dicens « *Gloria* » Missam absolvit.

Adhuc notare oportet, quod si est dies Domini,

* Nomen monetæ adhibitum in armenio textu est *Kardes*, *քարձեզ*, apud nos inductum, tempore militum eruce signatorum, forsitan a latina voce *quartus* derivatum. Decurrente sæculo, XIII. *Kardes* pars erat duodecima solidi illius ævi, æquivalens omnino ad solidum præsentis gallicæ libellæ.

քահանայն աղօթէ՝ ամենեքեան կորացուցանեն զպարանոցս. ապա թէ լուր օր է կամ ՚ի քառասներորդ պահան, որչափ և յաղօթելն է քահանայն՝ ամենեքեան մածուցեալ կան դիմօք ընդ երկիր անմուռն։

Եւ ՚ի քառասներորդսն յետ սրբոյ պատարագին գնայ հայրն և նոքա որք ՚ի սեղանն պաշտեն, և լուանան երեք աղքատի ոտս, համբուրեն, և տայ նոցա զգեստս և աւուրն կերակուր և ըմպելի, որպէս Սուրբ Րէն Բենեդիկտոս սահմանեալ է։

Ը.

ԹԷ ՈՐՊԷՍ ԿԱՐԳԱՍՈՐԻ ՍԵՂԱՆՈՅՆ ՏՈՒՆ

Տունն յորում ճաշակեն եղբարքն՝ մերձ յեկեղեցին, պարտ է հնարել զի լիցի երկայն որչափ բաւական լիցի, և լայն՝ որպէս զի երկու սեղանս դիցի հուպ յերկուս որմնն, և կացցէ ՚ի միջոցն սպասաւորացն գնալոյ և գալոյ։ Երկայնութիւն լիցի յարեւելից կողմն յորում և բարձրապրիզմիկ * . և ըստ լայնութեան տանն ՚ի վերայ նորին սեղան, իսկ ՚ի վերայ այսր սեղանոյ՝ խաչ և կամ պատկերս նկարագրած։ Եւ ՚ի հիւսիսոյ և ՚ի հարաւոյ կողմն՝ երկայն սեղաննի. և յարեւմտից կողմն պատուհան՝ ընդ որ ՚ի խահարանոցէն տացեն զկերակուրսն յերկուս եղբարսն որք ծառայեն։ Եւ ՚ի հարաւոյ կոյս հուպ առ սեղան հօրն՝ բարձր ամբիոն, ուր նստեալ ընթերցողն զգիրսն ընթեռնու։ Իսկ ՚ի դուռն տանն ջուր պատրաստած առ ՚ի լուանալ, և մերձ ջրոյն դաստառակեր որով սրբեն զձեռս։

* Ոչ այլ ուրեք հանգիպեալ այսմ բառի, անգիտանամք. մանաւանդ զի և յետոյ յիշեալ պարզ և յոգնական եղանակաւ ապրիւնի, անդ դուշակի սպաս կամ անօթ ինչ լինել, հանգոյն յարակից յիշեցելոցն, բաժակ, պնակ, դրգալ, և այլն. և թերեւ ՚ի պարսիկ բառէ ապրիւն, چابک, որով կամ փայտեայ անօթ ջրոյ. այլ յայսմ տեղեւոր բարձու սեղանատան այդ ոչ պատշաճի։ — Թուի աստանօր և չիթութութիւն իմն լինել ՚ի նկարագրի գրից կողմանց սեղանատան։

caput flectunt omnes quum preces dicit Sacerdos; si ferialis dies, vel abstinentiæ tempus quadragesimalis, usquedum Sacerdos dicit Orationes, cuncti quiete stant vultu procumbentes in terram. Per totam Quadragesimam, post Sacrificium, it Abbas cum inservientibus Missae, et (omnes) trium pauperum pedes lavant ac deosculantur; moxque (P. Abbas) vestimenta tribuit eisdem, cibum et potum pro illa die, ex Regula S. Benedicti.

VIII.

QUOMODO DIRIGATUR COENACULUM.

Locus, in quo fratres manducant, ut sit propinquus Ecclesiæ curandum est, longitudine æqua, discretim amplius, ita ut ad parietum ora duæ mensæ possint locari, spatiumque maneat in medio pro euntibus et redeuntibus fratribus qui ministrant. Longitudine ad Orientem respiciat, ubi etiam sublime*...; sit latus, ut Altare capiat (inhærens parieti), desuper Crucem habens aut pictas Imágenes. Ad septentrionem et meridiem (sint) tabulæ oblongæ: ad occidentem fenestra per quam e culina fercula transmittantur ad duos fratres qui ministrant. In parte meridionali prope mensam Abbatis (emineat) pulpitem quo insidens Lector perlegat libros.

* Vox armena *ապրիզմիկ* *Abrizmig* in nullo alio codice invenitur, ideoque certam illius interpretationem determinare non possumus, præsertim quia eadem vox, quæ hoc loco diminutiva forma, alibi forma simplici adhibita est pro rebus vel suppellectilibus cubiculi et mensæ, scilicet pro cyathis, cochleariis, etc. (Vid. p. 81). Forsitan interpretatur pro *situla* ab arabico vel persico *ab* (aqua), *resm* (lignum); at quomodo ad locum Cœnaculi aptari possit, nescimus. — Videntur etiam obscura et indistincta quæ hic de Cœnaculo et duabus mensis dicta sunt.

Արդ այս է ձև տանն. և լինի տարածեալ 'ի սեղանմն կտաւս ըստ բաւականին: Իսկ 'ի վերին սեղանն կախած են փոքր զանգակք. և անդ եղեալ ջուր և գինի իւրեանց ամանովքն. և սկաւառակ և հաց հօրն և բրիուրին. զի յայս սեղանս այլ ոք յեղձարցն ոչ նստի, բայց եթէ զհիւր ոք մեծարեն: Եւ յերկուս սեղանմն այլ այսպէս ջուր և գինի այլ եղձարցն, և ըմպելի իւրաքանչիւր ումեք առաջի եղեալ. և նստին հեռագոյն յիրերաց: Թէ մանուկ ոք կայ 'ի ներքոյ վարդապետի՝ ոչ նստի 'ի ճաշակելն զերիս ամն, այլ առաջի վարդապետին իւր կանգնի և ուտէ. իսկ այլ եղձարցն ուտեն իւրաքանչիւր ոք առանձինն և ոչ ընդդեմ իրերաց: Արդ զանգակ կայ 'ի սեղանոյ տանն դուռնն. յետ աղօթիցն գայ բրիուրն և հարկանէ. ժողովին և գան ամենեքեան 'ի ջուր որ է 'ի դուռնն, և լուանան զձեռս և սրբեն: Իսկ յորժամ ամենեքեան ժողովին, մտէ բրիուրն և եղձարցն ընդ նմա, հարկանէ անմուռն զգանգակն որ կայ առաջի իւր 'ի սեղանն, և ամենայն եղձարք իւրաքանչիւր 'ի տեղոյ յարտաքին շրթունս սեղանոյն հպեալ կանգնին ընդդէմ իրերաց. և ասեն միաձայն և բարձր, Օրհնեա, տէր: Սկսանի բրիուրն և այլքն ընդ նմա բարձր. Աչք ամե. նեցուն. հաս դու նոցա կամօք քովք. Փառք. երեք հէր ողորմեա: Ապա կորացուցեալ զգլուխս ասեն զՀայր մեր որ յերկ. անմուռն: Քահանայն որոյ շարաթն է՝ ասէ. Եւ մի տար զմեզ 'ի փորձութիւն. բարձր: Եւ ամենեքեան, Այլ փրկեա զմեզ 'ի չարէ: Եւ խաչակնքէ նոյն պատարագիչ քահանայն զսեղանն, և ասէ. Օրհնեա, հէր, զկերակուրս ծառայից քոց և զծառայքս 'ի ձեռն հեռուն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. ամէն: Ետ օրհնելոյն նստին ըստ կարգի. և սեղանն է կրծահաս. որպէս զի ձեռքն 'ի ճաշակելն յարիցեալ լինի յեզր սեղանոյն: Իսկ գրակարդացն յետ նստելոյն եկեալ խոնարհի առաջի բրիուրին և ասէ, Օրհնութեամբ հրամայեա, տէր: Եւ առեալ հրամանն նստեալ սկսանի յընթերցումն. 'ի նորա սկսանին, քանզի հաւասար եղեալ է ապուրն, սկսանին և եղձարքն 'ի ճաշակել

Apud portam Cœnaculi paretur aqua ad lavacrum, et cominus sudariola pro manibus abstergendis. Hæc est forma Cœnaculi; linteaminibus satis mensæ sternantur. Ad mensam superiorem, tintinnabula pendent, et aqua et vinum cum-urceis (desuper) ponantur, scutella et panis pro Abbate et Priore; ideo quia nemo alius in hac mensa tenet accubitus, præterquam honoris causa hoc cum hospite fieri velit. Similiter ad hunc modum aqua et vinum in duabus mensis ponantur pro ceteris fratrum, habens unusquisque potum apud se, seorsim accumbentes.

Si fuerit (aliquis) juvenis sub Magistro, tres annos non sedebit edens, sed stet contra Magistrum et comedat. Ceteri fratres, uno nemine contra alium unquam, seorsim manducabunt.

Igitur cum tintinnabulum sit ad ostium Cœnaculi, finitis precibus, Prior venit et pulsatur; congregantur omnes accedentes ad aquam januæ propinquam, manus lavant et abstergunt: convenientibus omnibus, Prior, retro habens fratres, ingreditur et silens pulsatur tintinnabulum positum ante se super tabula, cunctique fratres exterioribus tabularum fimbriis propinquant, singuli invicem e loco contra se respicientes, unaque simul conclamant: "*Benedic, Domine*": Prior incipit, et continenter ceteri: "*Oculi omnium in te sperant, Domine; aperis tu manum tuam, etc. Gloria Patri: ter Kyrie eleison.*" Postea inclinantes capita sua, silentio, dicunt "*Pater noster*". Sacerdos de vice hebdomadarius contenta voce inquit: "*Et ne nos inducas in tentationem;*" cui omnes: "*Sed libera nos a malo.*" Idem ipse fungens officio signat signo Crucis mensam, dicens: "*Benedic, Domine, servorum tuorum fercula et servos tuos per Jesum Christum Dominum nostrum: Amen.*" Post benedictionem sedent omnes ordine suo.

Mensa usque ad pectus sic emineat ut manus edentis tabulæ ipsius ori nitatur. Cum sederint (omnes), Lector stans contra Priorem inclinat se et ait: "*Jube,*

անմուռնէ։ Եւ որ որ ծարաւի է, ինքնին խառնէ յըմպելոյն որչափ և կամի և ըմպէ։ Իսկ երկու եղբարքն պաշտօնեայք բերեն զապուրն առ հաւասար միով օրինակաւ։ Եւ յորժամ կատարեն եղբարքն զառաջին ապուրն յուտելոյ, հարկանէ մին 'ի պաշտօնէիցն զզանգալն որ կայ առաջ բրիուրին՝ իւր ականարկելոյն. և յարուցեալ միաբան եղբարքն ասեն, Օրհնեա տէր։ Քահանայն խաչակնքէ զսեղանն և ասէ. Օրհնեա զկերակուրս ծառայից քոց, Աստուած։ Այլքն, Ամէն։ Եւ նստեալ քարշէ իւրաքանչիւր որ զերկրորդ ապուրն առաջի և ճաշակեն։ Յետ ըստ կամաց ճաշակըմանն բրիուրն դանակին կոթովն դմբէ 'ի սեղանն երիցս, և պաշտօնեայքն գան՝ սփիւրիդ մին ունելով և միւսն արմաւենի աւել. երկրպագեն բրիուրին և սկըսեալ 'ի նմանէ աւելեն իւրաքանչիւր ումեք առաջի. և ժողովեալ զնշխարեալ կոտորսն 'ի սփիւրիդն և տան աղքատաց։ Յայս կոտորոցս չկայ իշխանութիւն հանել 'ի վանիցն ծախսն։ Հարկանէ ապա բրիուրն զզանգալն, և յառնեն եղբարքն, կանգնին ըստ առաջին օրինակին և ասեն. Խոստովան եղիցին ամենայն գործքքո և սուրբքքո օրհնեսցեն զքեզ։ Եւ երեք Տէր ողորմեա և զՀայր մեր որ յերկինսն՝ ցած, և արձակին։ Թէ 'ի վեց ժամն կերան, զինն ժամու աղօթսն այժմ առնեն 'ի Նոյեմբերոյ 'ի վեր, և թէ 'ի կիւրակէ է և կամ 'ի տօն։ Իսկ յերեկոյին ժամուն ճաշակեն յոչ որ ժամանակ, ոչ 'ի կիւրակէ և ոչ 'ի տօն և ոչ 'ի լուր օր՝ ոչ մտէ 'ի սեղանոյն տունն ջեր սպաս կամ 'ի լման հաց, այլ որպէս սուրբն Բենեդիկտոս սահմանեալ է՝ 'ի չորս բաժնոյ հացին մինն, և խաւարտ կամ ճնչին իրս ցամաք։ Եւ լինի երեկոյին ճաշակելն յետ վեսպուին, այսինքն յետ երեկոյին ժամուն։ Նոյն կարգովն նստին զոր ճաշոյն ցուցաք. Սաղմ. Յիշատակ արար սեանչեւեաց. Ողորմած. Փառք։ Իսկ յետ յառնելոյն. Յիշատակ արար սեանչեւեաց. Կեակուր. Փառք։ Եւ գան Ողորմեային յեկեղեցին։ Դարձեալ գիտեւ պարտ է, զի ըմպելոյ ոչ կայ հրաման յոր և կամի որ ժամ, այլ յետ իւրաքանչիւր

Domine, benedicere : „ data venia, sedet et incipit legere. Initio lectionis, jusculum dum fertur ad omnes, silentio fratres incipiunt comedere. Qui sitit, sumit ex sese potum et bibit ad libitum. Duo fratres (qui ministrant mensis) jacula, mensura æqua, afferunt (cui-cumque). Fratrum esus primi ferculi ad finem dum vergit, unus de ministris pulsat tintinnabulum positum ante Priorem ad ejus nutum, simul omnes fratres consurgunt et dicunt : „ *Benedic, Domine.* „ Sacerdos mensam signat signo Crucis et ait : „ *Benedic, Domine, fercula servorum tuorum* : „ ceteri : „ *Amen.* „ Rursus sedentes, sumit unusquisque secundum ferculum et comedit. Postquam, quantum libuit, omnes manducaverint, Prior cultri capulo ter percutit mensam : ministri adveniunt, quorum alter sportam, alter defert peniculum palmæ : salutem dicunt Priori, quem ante verrere incipiunt mensam ex ordine (usque ad ultimum facitantes); quæ superfuerunt fragmenta in sportam recondita pauperibus distribuuntur; nec quicquam eorum (quæ remanserant) super mensas pro necessitatibus Monasterii fas est detinere.

Exinde Prior pulsat tintinnabulum, fratres resurgunt, eo pacto stantes, quo cœperunt ab initio, ajuntque : „ *Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua, et Sancti tui benedicant tibi* : „ adjungunt tres *Kyrie eleison, Pater noster*, secreto, et abeunt.

Si prandium fiat hora sexta (in meridie), eadem hora, a Novembri et deinceps, Dominicis etiam et festis diebus recitatur „ *Nona.* „ Sed cum cœnatur sub sero, nullo in tempore, ne in Dominicis quidem, festis et ferialibus diebus calida fercula inducenda sunt in Cœnaculum, nec panis integer, admissio tantum quadrante, olera vel hyerofagia pauca ad præscriptum S. Benedicti. Cœna fit post Vesperas. Fratres, ordine anteacto, accumbunt mensis : (dicunt) Psalmum : „ *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Gloria.* „

Ժամուցն աղօթից գայ բրիուրն և հարկանէ զզանգակն որ է 'ի դուռն սեղանոյն, և եղբարքն եկեալ 'ի միասին օրհնեն զԱստուած և ըմպեն. բայց հիւանդք ոչ են այսմ հրամանի ներքոյ և ոչ հայրն, զի նոքա հրաման ունին յիւրաքանչիւր տունս ճաշել. հայրն յորժամ կամի գայ 'ի սեղանն*:

Եթէ ոք գայ 'ի կրօնաւորաց և կամի ունել զմեր եղբայրութիւնն և միաբանել ընդ այս եկեղեցիս, բերեն զնա յետ կատարելոյ զխորհուրդն՝ 'ի ջաբիդրն, և անկանի առաջի ամենեցուն. Հայրն ասէ. Զի՞նչ խընդրես: Եւ նա պատասխանէ. Հրամանաւն Աստուծոյ և քոյ և ամենայն եղբարցդ, խնդրեմ զձեր եղբայրութիւնդ և զայս եկեղեցւոյս միաբանութիւնն: Եւ ասէ ջնա հայրն. Հայրն մեր երկնաւոր որ ամենեցուն տիրէ՝ տացէ քեզ զխնդրուածս քո, և արասցէ զքեզ սրբոց իւրոց մասնակից: Եւ հրամայէ յառնել: Յառնէ և գայ անկանի յոտս հօրն և համբուրէ զոտս նորա: Եւ հրամայէ նմա նստիլ 'ի կարգ. եղբարցն յետոյ ամենին: Գայ և ողջունէ զամենեւեան ըստ կարգի, և նստի ուր ան հրաման:

Իսկ եթէ եպիսկոպոս կամ հայր այլ վանից կամի եղբայր լինել յայս եկեղեցիս յորում եմք, գայ 'ի խորհրդատունն, և ոչ երկրպագէ որպէս ասացաք. բայց որ ընդ իւրն են՝ երկրպագեն: Իսկ նա եկեալ նստի աթոռով ընդ եկեղեցւոյս հայրն, և խօսեալ ընդ միմեանս առնու զեղբայրութիւնն: Իսկ յորժամ յառնեն 'ի խորհրդոյն, ամենեքեան բացաւ զլիսով համբուրեն զինքն և զեղբարսն որ ընդ իւր են, թէ տօն է և թէ ոչ:

* Յայս վայր միայն ութ գլխոց վերնագիրք կային 'ի մատենական, և այն առանց թուակարգութեան. վասն որոյ զյետագայս, ըստ իմաստիցն զանազանութեան՝ տող ընդ մէջ թողլով՝ զատուցսք:

Peracta cœna (repetunt) « *Memoriam fecit... escam dedit timentibus se. Gloria* » : recitant *Kyrie eleison*, (mox) adeunt Ecclesiam.

Scire oportet, quacumque hora potum bibere non licere; sed Prior, elapsa Hora Canonica, venit et pulsatur tintinnabulum quod est prope Cœnaculum, et fratres Deum Dominum benedicentes approximant et bibunt. Ægri et Abbas huic Regulæ non subsunt; etenim illi, in Valetudinario suo, de licentia comedunt; Abbas vero, si placet, adit Cœnaculum.

* Si venerit Religiosus quispiam societatem cupiens inire nobiscum, et huic Ecclesiæ dicari, Missæ Sacrificio finito, ducunt in Capitulum. Ille se prosternit ad omnes, et Abbas dicet: « *Quid vis?* » Cui ille: « *Ego Dei, et tui, omniumque fratrum istorum voluntate Fraternitatem vestram, et huic aggregationem Ecclesiæ depono.* » Dicet illi Pater: « *Pater noster æternus, qui dominator est omnium, exaudiat petitionem tuam et participem faciat Sanctorum suorum.* » Jubet itaque eum surgere: erectus ultra procedit, genua flectit, seque ad Abbatis pedes prosternit et osculatur. Hic mandat, ut inter fratres ultimum locum teneat. Pergit itaque (Religiosus) ad deosculandos omnes per ordinem, reditque ad locum sibi impositum.

Quod si Episcopus, vel alterius Monasterii Abbas huic Congregationi nostræ consociari voluerit, et ipse Aulam congressus petit: verum non genuflectit, ut supra, quamvis genua flectant qui retro sequuntur: ille sessurus apud Abbatem hujus Conventus, sedem conscendit; (fratres) autem, inter se collatis consiliis, eundem in sodalem recipiunt; et cum e Capitulo assurgunt, omnes, detecto capite, eundem et comitantes socios, etiam die festo, amplexantur.

* Hucusque textus in octo capita cum titulis divisus est: quæ sequuntur, prout argumenta reposcunt, discerpemus, aliquo tamen spatio interposito.

Եղբայր վանիցն որ կամիցի 'ի հեռաւոր Զանաւարհ գնալ, և թէ նախ է քան զխորհուրդն՝ յորժամ ժողովին 'ի խորհրդատունն, առնու հրաման 'ի հօրէն. և յորժամ ելանեն 'ի խորհրդոյն, համբուրէ զամենեսեան և գնայ: Իսկ եթէ յայլ աղօթից ժամուն է, թէ 'ի վեցն թէ յինն, համբուրէ զեղբարսն և գնայ: Յորժամ հարկանեն զգանգակ ջաբիդրին և ժողովին եղբարքն 'ի դատելն, ամենայն ոք որ գայ և կամի նստել յիւր կարգն, նախ երկրպագէ Աստուծոյ և ապա նստի. և 'ի նստելն յաջ և յահեակ խոնարհի եղբարցն ոքք ենն ընդ իւր:

Եթէ յաշխարհականաց ոք գայ և կամի մտել 'ի մեր եղբայրութիւն և առնուլ զօրհնութիւն եղբարցն, պարտ է առնուլ զաւետարանն և նովաւ առնել զինքն եղբայր. և յորժամ լինի եղբայր՝ գայ 'ի կարգըն, և համբուրէ զամենեսեան 'ի վերուստ մինչև 'ի վայր:

Թէ հիւր գայ հետեակ առանց ձիոյ կամ թէ ձիաւոր, և ունիցի զկնի հետեակս, ոչ է պարտ թողուլ 'ի վանս մտանել՝ մինչև է ազդեալ հօրն կամ բրիւորին. այլ հրամանաւ հօրն իջանէ 'ի հիւրատունն, որ է մերձ վանիցն, և ուննայ զիւր պիտոյսն 'ի վանիցն, թէ աղքատ է՝ 'ի բաշխէն, ապա թէ ոչ 'ի վանիցն գործաւորացն, զհացն և զգարին և զամենայն իւր պիտոյսն և որոց ընդ իւրն: Եւ ազդէ հօրն թէ զինչ է իւր կամքն կամ զինչ խնդրէ. թէ է պատշաճ տեսանէ և լսէ զիւր բանսն, ապա թէ ոչ՝ պատասխանէ և դառնայ:

Եթէ իշխան ոք գայ կամ ձիաւոր կամ 'ի վանիցն ծանօթից, յորժամ և գայ՝ մտէ առանց հարցանելոյ, և ընթացեալ յեկեղեցին աղօթէ: Առնուն զնա եղբարքն և տանին առաջի հօրն. ասէ զիւր խնդիրն վասն որոյ եկն. և ամենեքեան ընդունին զնա սիրով որպէս զՔրիստոս, և զամենայն պիտոյս բերեն վասն Աստուծոյ և վասն խաղաղութեան և բարւոյ. կենայ

Iter longum suscepturus frater de gremio, antequam incæperit Concilium, illic convenientibus fratribus in unum, veniam exposcita Patre; abeuntibus illis, deosculatur omnes et proficiscitur. Si aliarum precum inciderit in tempus, vel Sextæ, aut Nonæ, confratres complectitur et abit. Quando pulsatur Capituli tintinnabulum et fratres pro examine congregantur, quisque suum locum petat, prius Deum colat, sedeat postea, confratribus, qui adsunt, a dextris et a sinistris antea ferens salutem.

Si venerit quispiam de sæculo cum voluntate societatem ineundi nobiscum, cupieritque benedictionem fratrum accipere, Evangelium capiat, et ita in fraternitatem accipiat. Quum vero Deo profitetur, adeat suum locum et omnes, a primo ad ultimum, osculetur.

Si hospes sine equo pedibus, vel comitatu pedestri advenerit eques, ne sinatur ingredi Monasterium, inscio Abbate aut Priore; sed cum venia Abbatis, ad Hospitium contiguum Monasterio descendat. Illic accipiet a Conventu necessarium quod postulat: si pauper, quod (datur pauperibus) et ipse recipiet; sin autem, tam pro se quam pro turba comite, panem, hordeum et omne eis necesse ab Operariis Monasterii (accipiet). Is conferat cum Abbate de omnibus quæ vult aut obtinere desiderat; qui (Abbas), si erit æquum, assentitur et comparat; sin autem, abnuat, eumque dimittit.

Si advenerit Princeps, vel dignitatis gradu conspicuus, aut eques aut vir notus Monasterio, potest ingredi ad beneplacitum, absque licentia, Ecclesiamque petens illico precaturus. Fratres qui recipiunt, ducunt eum ad Abbatem, cui ille itineris sui causam palam faciet: ipsum, velut Jesum Christum, omnes humani-

'ի վանսն որչափ և կամի: Ապա թէ յերեկոյն յետ խաղաղական աղօթից գայ, յորում ոչ ունին եղբարքն հրաման խօսելոյ, 'ի հիւրատունն արտաքոյ օթի ուղղե և իցէ, և անտի առնու զպիտոյսն մինչև ցվաղն: Առաւօտին հեծեալ գայ յերեկոյն, և հանդիպի հօրն, որպէս ասացաք: Եւ որ դե և գայ 'ի հիւրատունն մեծ կամ փոքր, 'ի վանիցն առնու զամենայն պիտոյսն, մինչև հայրն ընկալցի կամ հրաման տացէ զնալոյ: Իսկ եթէ այս հիւրքս զորս կերակրեցին և ընկալան 'ի վանսն՝ առնեն ինչ անպատշաճ 'ի վանսն կամ 'ի սահմանս նորին, խրատեսցեն և հարցեն զնոսա, թէ գողացան կամ անդաստան աւերեցին, ըստ մեղացն պատուհասեալ:

Բնաւ որ յեղբարցն ոչ ունի հրամանն ուտել 'ի սեղանն յառաջ քան զերեք ժամուն աղօթան, և ոչ 'ի տուն որ պարսպին ընդ ներքսն է, բայց միայն հիւանդին՝ որ յիւրեանց որոշեալ տունն կերակրի:

Ի սուրբ քառամնորդան յեղբարցն առողջքն ոչ ունին հրամանն ուտել նախ քան զերեկոյն աղօթան: Իսկ եթէ հիւրեր գան, և կամ որ յեղբարց մերոց կամի գնալ 'ի ճանապարհ և կամի ճաշակել, հրամանաւ հօրն կերիցէ, և մի 'ի հասարակաց սեղանն, այլ յայլ տան, և այս լիցի 'ի վեց ժամն 'ի հասարակել աւուրն: Բայց առողջքն ոչ կարեն զայս առնել և որ 'ի վանսն են. և ոչ կարէ մին միւսումն հրաման տալ առանց հօրն:

Յորժամ և իցէ յորս զաղօթից ժամուց զգանգալն հարկանեն՝ որ եղբարցն չունի այլ հրաման խօսել կամ վանիցն արտաքոյ ելանել, մինչև եկեալ է յերեկոյն և կատարեալ զաղօթան:

ter excipient, et omne ei necessarium, pro Dei (amore), pace et charitate deferent universi. Ipse (autem), ut vult et pro libito in Monasterio maneat. Quod si post Completorium venerit sub sero, quo tempore non licet fratribus loqui, expedit ut in Hospitium, quicumque ille sit, foris recipiatur, illucque instruatur quibus indiget (nocte) usque ad crastinum. Postero die equitans ad Ecclesiam perveniet, et, prout supra dictum est, in Abbatis conspectum astat.

Hospiti cuicumque sive illustri, sive plebejo Hospitium petenti, usquedum Abbas jusserit recipi aut dimitti, subministrabitur a Monasterio necesse. Si vero tales hospites recepti ac refecti turpe aliquid in Monasterio aut in viciniis perpetraverint, admoneantur, utique vapulandi si furati sint, aut, si vastaverint agros, pro gravitate culpæ puniendi.

Nulli fratrum fas est, ante Horam Tertiam in Cœnaculo manducare, ne intus quidem in Claustro præter ægrotos qui in statuta Æde vescuntur. Tempore Quadragesimæ fratribus benevalentibus non permittitur, ante Orationem serotinam manducare. Si autem accedant hospites, vel quivis facturus iter de gremio edere voluerit, Abbati nutu, comedat non quidem in Cœnaculo, sed alibi, idque fiat ante Sextam, (scilicet) in meridie. At benevalentes et qui degunt in Monasterio idipsum facere vetantur. Nemo alteri potest (aliquid) præcipere absque Abbatis licentia.

Quotiescumque canonicarum Horarum campana pulsatur, nulli fratrum licet amplius loqui, nec Monasterio egredi: adeatur primum Ecclesia et preces compleantur.

Որ ունի զշաբաթ ընթեռնելոյ 'ի սեղանն և որք զսպասաւորութիւնն յաղուհացսն, երբ ասեն յերեկոյին աղօթսն զյետին սաղմոսն, կարող են գնալ և հաղորդել կերակրոց յառաջ քան զեղբարսն, թէ կամին, որպէս զի անդանդաղ պաշտեսցեն, բայց այլ որ ոչ ունի զայս հրամանն: Իսկ յայլ ժամանակն որ պահէ, յետ պատարագին որ նախ քան զինն ժամն, մինչդեռ լուսնան զոտս աղքատացն՝ գնան սոքա և կերակրին. և յայլ աւուրսն որ ոչ է պահս՝ ուտեն ընդ մանկունսն յերեք ժամուն պատարագն: Եւ ուտեն այսչափ. զհացն 'ի չորս մասունս բաժանեն, և ամանով մի գինի. իւրաքանչիւր որ մասն մի թանայ 'ի գինին, և ուտեն 'ի սեղանն, և ապա յառնեն 'ի պաշտօնն: Որ ունի հրաման 'ի վերայ ապրնոյն և եփել տալ, թէ կամի ուտել՝ յիւր հացէն կերիցէ և ոչ ընդ նոսա:

Եղբարքն որք կամին թողուլ երակ 'ի սուրբ քառասներորդսն, 'ի չորրորդ շաբաթ օրն միայն կարեն զայս առնել շաբաթն օրն. յորժամ կատարեն զերեկոյին աղօթսն և ասեն զՄեծացուսցէն, ապա կարեն արտաքս ելանել և թողուլ զերակն: Եւ 'ի ճաշակելն 'ի սեղանն ունին ապուր մի աւելի քան զայլ եղբարսն: Կիւրակէին 'ի մէջ գիշերոյն աղօթսն պարտին լինել մինչև յաւետարանն. իսկ յետ այն կարեն թէ կամին՝ գնալ և հանգչել: Բետ երեք ժամուն ճաշակեն սակաւ մի և մի ապուր. և յորժամ զմեծ պատարագն առնեն յեկեղեցին՝ անդ լիցին: Երկուշաբաթին յետ երեկոյին ժամուն երբ յիշեն զսուրբան՝ կարեն թէ կամին ելանել. և յորժամ կատարի երեկոյի աղօթքն՝ երթան 'ի սեղանն ընդ այլ եղբարսն, և տան նոցա դարձեալ ապուր մի աւելի. ելանեն 'ի սեղանոյն ընդ այլ եղբարսն. և այս բաւական է նոցա: Իսկ յայլ տարւոջն որք թողուն երակ, ոչ կարեն 'ի

Qui in Cœnaculo est hebdomadarius Lector de vice, et qui, in Quadragesima, ministrant mensis, cum dicitur ultimus psalmus Vesperarum, possunt, si velint, ante alios fratres cœnare, ut alacrius deserviant : ceteris non conceditur unquam. Aliis diebus abstinentiæ, post Missam quæ dicitur ante Nonam, dum lavantur pedes pauperibus, datur facultas edendi : sed cum non jejunatur post Missam Tertie cibum capient cum pueris. Hæc erit edulii quantitas : dividatur panis in quatuor frusta, et vas vini sumatur : tollat quisque frustum (panis), in vino intingat, accumbat, comedat, dein se ad officium conferat. Qui instruit fercula et facit ea coquere, panem suum, si placuerit, comedet, non utique cum dictis superius.

Fratres, qui emissionem sanguinis in Quadragesima fieri sibi voluerint, hoc perficere non poterunt nisi in Sabbato hebdomadæ quartæ : dicto Vespere ac persoluto Cantico "*Magnificat*", licet eis exire ad perficiendum. Ad prandium, præter duo fercula, habebunt aliud edulium. In Dominicis adsint Psalmodiæ mediæ noctis usque ad Evangelium, quo finito, pro libito quiescant. Post Tertiam sument parum jusculi; dum sacra solemnia fiunt in Ecclesia adsint præsentés. FERIA secunda, post Vesperas, dum fit commemoratio Sanctorum, exire poterunt si placet; Vespereque expleto ad mensam recumbent cum fratribus; tertium eisdem adhuc dabitur ferculum, sed abibunt cum fratribus. Hoc sufficit eis. Qui, per annum, alio tempore sanguinis emissionem poscunt, in Officio mediæ noctis nequeunt cubitum ire, relictis fratribus; sed necesse est ut quiete sustineant in Ecclesia, ad locum dormitionis perrecturi postea cum fratribus.

կէս գիշերոյ աղօթիցն երթալ 'ի մահիճան իւրեանց առանց այլ եղբարցն, այլ մնան յեկեղեցին և անդ հանդիսն, և ընդ այլ եղբարսն գնան 'ի տուն հանդրստեանն:

Եւ յայլ ժամանակս տարւոյն որք կամին թողուլ երակ, ոչ կարեն առնել զայս առանց հրամանի. և որոց թողուն զերակն՝ տան նոցա յետ երեկոյին աղօթիցն երկու ձու և մի ապուր, և յերկրորդ օրն երեք ապուր ճաշոյն, և երեկունն կէս հացի և երեք ձու ամեն մէկի. այս լինի զերիս աւուրս. և յերկրորդ օրն որք զերակն թողին, թէ ոչ լինի պահս՝ յետ աւետարանին ճաշակեն սակաւ մի հաց, նոյնպէս և երեկունն: Յերրորդ օրն չունենան ինչ աւելի 'ի ճաշն, բայց միայն որպէս զայլ եղբարսն. այլ երեկունն տան նոցա երեք ձու աւելի քան զայլ եղբարցն:

Մանկունքն որ են 'ի ներքոյ վարդապետի՝ առանց նորա կամացն ոչ կարեն թողուլ երակ. և եթէ որք զերակն թողեն մանկունքն ոչ կարեն գալ յաղթան, յայնպիսի տեղ նստցեն՝ ուր եղբարքն յանցանելն յեկեղեցին և 'ի դառնալն տեսցեն զնոսա:

Յետ կէս գիշերոյ աղօթիցն որք դարձան 'ի մահիճան և յառաւօտին դարձեալ ելանեն, ոչ է պարտ նոցա որք երսկահատքն են՝ մնալ 'ի մահիճան, այլ գալ ընդ եղբարսն յեկեղեցին. և թէ ոչ կամին մտել՝ մնասցեն արտաքոյ դասին, և ով կամի մտել բարիորդ առնէ:

Եղբարքն որք կամին 'ի սեղանն ծառայել, և նա որ կամի զգիրսն 'ի սեղանն ընթեռնուլ, 'ի ժամն որ կամին առնուլ զճաշակ կերակրոցն՝ որ հրամայեալ է նոցա, թէ հայրն 'ի սեղանն հանդիպի՝ ոչ ինչ պատկառեն 'ի նմանէ, զի հրաման ունին յօրինաց սրբոյ Բենեդիկտոսի:

Թէ կայ եղբայր որ հանգերձեալ է գնալ 'ի ճառնապարհ և կամ յայլ ինչ գործ, և խնդրէ զիւր զամենայն ապուրն, տան որ ճաշակէ, բայց ոչ 'ի սեղանն, այլ յայլ տուն:

Ceteris temporibus anni, nisi cum venia, sanguinis emissionem implebunt. Talibus, post Vesperas, duo ova præbentur et edulium; postero die tria fercula ad prandium; ad cœnam vero dimidium panis et tria ova unicuique traduntur. Ita tribus diebus fiet; secunda autem die, ni occurrat tempus abstinentiæ, post Evangelium, sument frustulum panis; et sic in sero. Die tertia, ad prandium, ne plus præbeatur illis, quam fratribus: ad cœnam vero tria ova super mensura plus fratrum adjiciantur.

Adolescentes sub disciplina Magistri, nequeunt, absque illius nutu, sanguinis emissionem perficere; alii juvenes passi incisionem venæ, qui ad orationem pergere non possunt, illic sedeant, quo ab euntibus et redeuntibus ab Ecclesia fratribus videantur.

Qui post nocturnam Synaxim cubitum redeunt, et mane iterum surgunt, signati nequeunt morari in lecto, sed una cum fratribus ad Ecclesiam se conferant; si nolint, maneant extra Chorum: bonum erit adeuntibus eam.

Fratres deputati ad ministerium mensæ et Lector, hora qua licet cibum sumere, ne abstineant, etiam adstante Abbate, ab esu in Cœnaculo manducantes, Regula Sancti Benedicti probante. Si frater discedat, causa itineris, aut propter aliud et prandium expostulet, tribuatur, non quidem in Refectorio, sed alio.

Ad communem mensam, qui benedictioni præsens non aderit, sed moratur donec accumbant (fratres), superveniens ne sedeat, sed ante Abbatis mensam consistat pronus facie usque dum manu percellens mensam signum dederit ei Abbas ut revertatur et accumbat (cum fratribus).

Ի սեղանն հասարակաց որ ոչ լինի յաղօթսն յոր ժամ օրհնեն՝ այլ յամէ մինչև նստին, յորժամ գայ՝ ոչ նստի, այլ կացեալ առաջի հօրն սեղանոյն՝ խոնարհի և կենայ խոնարհ մինչև հարկանէ ձեռամբն՝ ի սեղանն, որ է հրամանն նմին նստելոյ:

Յետ արևագալին աղօթիցն ամենայն ոք որք գործս ունին՝ կարեն առնել, թէ գիրս գրել, թէ կարել, թէ այլ ինչ մինչև ցերեկունն, բայց միայն ի տօնիցն զորս ամենեքեան պատուեն, և ի չորեքշաբաթ և ի յուրբաթ աղուհացիցն. զի յայսոսիկ՝ ընթերցման և աղօթից պարտ է պարապել: Նոյնպէս և ի հասարակաց աղօթից ժամերն՝ ամենայն օր թողցեն զգործն և յեկեղեցին եկեսցեն ընդ այլսն:

Յորժամօք զգեստ իւր պատրաստէ կամ ձյլ ինչ և զզանգակն լէ, չունի իշխանութիւն այլ յամել, այլ յեկեղեցին գալ:

Ի գործ յորժամ գնան հասարակաց եղբարքն, ոչ կարեն ընդ միմեանս խօսիլ, այլ լռութեամբ և միամիտ առնեն զոր ինչ բրիւրն հրամայէ. և նա ձեռամբն ցուցցէ, և որչափ հնար է՝ մի խօսեսցի լեզուաւն:

Զգանգակն որ վասն ուտելոյ և խմելոյ ի դուռն սեղանոյն տանն՝ բրիւրն է որ հարկանէ, նոյնպէս և զջաբիդրին զանգակն որով եղբարքն ժողովին:

Յորժամ ասէ հայրն կամ բրիւրն յոր՝ յոր խօսելոյ է, Օրհնեցէք, ամենայն եղբարքն գձին. և միայն նոցա է զայս ասել և ոչ այլ ումեք:

Յամենայն տօնս յորժամ տերունական մարմինն պատարագի, կէս սարկաւազն առնու զմաղղմայն ի ձեռս, և ի բարձրացուցանելն նորա ի մէջ խորանին՝ յետոյ սարկաւադին ամենեքեան յիւրաքանչիւր տեղւորէ երկրպագեն ընդդէմ: Իսկ ի սուրբ քառասնէ-

Post Primam, omnes qui vacant operi vel exscribendis aut colligandis libris, vel rei cuilibet manuali, incumbant donec dies luceat, exceptis diebus festis ab unoquoque servandis; (exceptis) in Quadragesima, feria iv. et vi. cujuslibet hebdomadæ: in his enim diebus lectioni et orationi oportet vacare. Pariter omni Hora Canonica ab opere abstinendum est, et cum fratribus Ecclesiam adituris simul conveniendum (ad orationem). Si dum parantur vestes, aut rei cuilibet operatur, campana pulsetur, non licet (tunc) amplius operari, sed adiri oportet Ecclesiam.

Fratres ad opera exeuntes prohibentur colloqui inter se; sed in silentio et simplicitate debent jussa Prioris implere. (Porro) istius erit, quid faciendum sit, nutibus melius quam verbis indicare, et, quatenus possit fieri, nullum dicere verbum.

Quando tempus erit edendi et bibendi, Prior debet pulsare tintinnabulum Cœnaculi: illud etiam Capituli cum fratres ad sessionem vocantur.

Cum Abbas vel Prior, die quo datur libertas loquendi, dicet: "*Benedicite*"; fratres iisdem se inclinent omnes: verum ipsis tantummodo hoc debetur obsequium, ceteris nunquam.

Omni die festo, cum offertur Sacrificium Corporis Domini Nostri, Subdiaconus accipit patenam, et stans ante Altare in medio post Diaconum, sursum elevat. Tunc a (fratribus) omnibus ex adverso adoratur. Hoc in Quadragesima non fit, quia velum, illo tempore,

րորդան զայս ոչ առնեն, վասն զի վարագոյր լիցի տա-
րածած ընդդէմ սեղանոյն. այլ կիւրակէին յորժամ
վերացուցանեն զվարագոյրն՝ առնեն. քանզի շաբաթն
օրն 'ի պատարաքն պարտ է քարշել զվարագոյրն մին-
չև 'ի կիւրակէ աւուրն երեկոյն:

Յորժամ զգանգակն ծեծեն և հայրն յամէ յա-
ղօթիցն կամ բրիուրն, ոչ հային նոցա, այլ սկսանին,
և վասն յամեւոյն կամ ոչ գալոյն՝ չունին իշխանու-
թիւն նոցա մեղադրել. բայց թէ սուբրիուրն որ է
եկեղեցապանն յամէ՝ նմա մեղադրեն, և յորժամ սո-
քա ոչ լինին, երաժիշտն առնէ սկիզբն աղօթիցն:

Յամենայն ժամ յորս ծեծեն զգանգակն՝ վասն
զաղօթան կատարելոյ, պարտ է այնչափ յերկարել՝ մին-
չև գնայ եկեղեցապանն տեսոմնէ, թէ գալոց է հայրն
թէ ոչ. և ապա թէ ոչ գայ, ասէ ընդ քահանայն որ
ունի զշաբաթն՝ սկսանել:

Յերեկոյին աղօթան թէ տօն է որ կայ ժի լի-
ցուն, հարկանեն զամենայն զանգակն, և թէ ոչ է
տօն՝ այսպէս ոչ հարկանեն:

Որ ոչ լիցի յամենայն աղօթս ժամուռն, ոչ կարէ
մտել 'ի սաղմոսն զոր ասեն վասն ճանապարհորդաց
կամ վասն հիւանդաց: Բայց այն որ միայն յառաջին
սաղմոսին փառան ոչ էր՝ որ գայ, կանգնի 'ի մէջն, որ-
պէս հրամայած է 'ի սրբոյն Բենեդիքտոսէ:

Յամենայն ժամ յորս մտէ ոք 'ի կրօնաւորացն
յեկեղեցին յաղօթան, պարտ է գնալ յիւր դասն և
ածել ծունր Աստուծոյ և յայսկոյս և յայն եղբարցն
որ են ընդ նմա. իսկ եթէ ելանէ յաղօթիցն վասն
հարկի պիտոյից և չկարէ դառնալ յառաջ քան
զփառս այնր սաղմոսի՝ յոր ել, երբ և գայ՝ մտէ:

Եթէ ոք գայ յեկեղեցին նախ քան զծեծել
զգանգակն, մնայ և երկրպագէ մինչև ամենեքեան
ժողովին. և թէ կամի ոք մնալ յեկեղեցին յետ կա-
տարման աղօթիցն, ոչ կարէ նստիլ մինչև են եղ-
բարքն ելեալ. յորժամ նոքա ելանեն, ապա նստի 'ի
հանգիստ կամ յընթերցումն:

Յորժամ եղբայր մտէ յեկեղեցին և երկրպագէ

pertenditur : sed Dominico die, quando panditur velum, pandi autem debet ad Missam Sabbati usque ad Vesperas Dominicæ, illud debet impleri.

Cum precis campana pulsatur, et Abbas aut Prior non comparet, ne præstolentur ceteri, sed (officium) inchoatur, nunquam de moroso adventu postea culpandi. Quod si Major, seu Cappellanus moretur, incusent. Absentibus istis, incipit Cantor orationes. Quoties pulsatur campana pro dicendis precibus, sonitus ejusdem producat usque ad Cappellani adventum, qui scire debet utrum veniat Abbas an non : sin venit, (Cappellanus) Sacerdoti de vice hebdomadario præcipit ut inchoet (officium).

Ad Officium nocturnum, si dies festus duodecim lectionum agatur, nolæ pulsantur omnes; si dies feriæ, non sic.

Qui ad omnes orationes Horæ non aderit, nequit intrare ad recitationem Psalmi, qui pro itinerantibus et ægrotantibus dicitur. Sed qui venerit tantum ad "*Gloria*" primi Psalmi, Sancto Benedicto dictante, in medio consistat.

Quoties Religiosus quispiam Ecclesiam deprecaturus ingreditur, Deo genua flectens, adstantibusque hinc inde consalutatis fratribus, ad stationem suam se recipiat : quod si, Orationis tempore, exierit ad naturæ necessaria, nec regressurus ante "*Gloria*" illius Psalmi, qui, exeunte eo, dicebatur, revertens potest intrare.

Si quis ad Ecclesiam venerit ante sonitum nolæ, adoret illic et sistat donec convenient omnes ceteri : si aliquis (fratrum), expleto Officio, vult manere in Ecclesia, nequit sedere donec exeant ceteri; quibus abitis, adquiescendum et legendum utique potest sedere. Cum quispiam venerit (ex nostris) in Ecclesiam, Deum adoraverit et fratres, eidem receptæ adorationis inclinent se isti in signum et revereantur.

Cum frater venerit advena cupiens admitti ad

Աստուծոյ և եղբարցն, ամենեքեան իւր գճին ընկալեալք զերկրպագութիւնն:

Յորժամ գայ օտար եղբայր և կամի ընդ եղբարսն կցորդ լինել յաղօթան, 'ի գալն յեկեղեցին՝ յետոյ կացցէ ամենեցուն և մոցէ յեկեղեցին: Իսկ եթէ գայ բրիւոն՝ մեծարէ զնա և հանէ ուստի կայր, և այլ պատուով կանգնեացէ. երբ կանգնի բացաւ գլխով կէս բոլորի երկրպագէ ամենեցուն, և նոքա իւր:

Եղբարքն որ ծառայեն զմոմեղէնսն և նոքա որք ծառայեն զբուրվառն, (յետ) տալոյ քահանային զհամբոյրն և յերգելն Գառն Աստուծոյ որ բառնաս զմեղս աշխարհի, ողորմեա մեզ, գնան առնուն զմոմեղէնսն և զխունկն և գան առնութեւր սրբոյ պատարագին առաջի սրբոյ խորանին մինչև ճաշակէ քահանայն և օրհնութեամբ արձակէ զժողովուրդն. և յետ արձակելոյն շիջուսցեն զմոմեղէնսն և լծողքեն առաջի խորանին, և ինքեանք ոչ մնան քահանային, այլ 'ի սարկաւագատունն գնան. բայց ոչ ունին հրաման հանելոյ յինքեանց զգգեստսն մինչև գայ քահանայն և աւագ սարկաւագն, օգնեն նոցա 'ի ծալելն, ապա և ինքեանք հանեն:

Յորժամ տօն լիցի որ հարկ է գիշերն աւետարան կարդալ, եկեղեցւոյն պաշտօնեայն գնայ 'ի վիստառն, երկու մոմեղէնս պատրաստէ բերել առաջի աւետարանին և առնութեւր սրբոյ սեղանոյն երկուս այլ լուցանէ. յետ ընթերցմանն դարձեալ քահանայն 'ի սարկաւագատունն մտէ աւետարանաւ, և զմոմեղէնսն տանին առաջի նորա: Յորժամ քահանայն կամի խօսնկ ծխել խորանին, բերեն զմոմեղէնսն առաջի նորա. յետ խնկարկութեանն դնեն զմոմեղէնսն լուցեալս առաջի սրբոյ սեղանոյն:

Յաւուրս փոքր տօնիցն յետ խնկարկելոյն յորժամ հանէ քահանայն զգգեստն, անցուցանեն և սքա զմոմեղէնսն և դնեն յիւրեանց տեղն:

Նոքա որք են 'ի կարգ դասի հօրն և հարկ լինի գնալ 'ի խորանն յընթերցումն կամ յայլ գործս, ընդ

Orationem Conventus, ingrediens maneat post omnes, sic petens Ecclesiam : si autem Prior, honoris ergo, amovens loco, eundem ascendere faciat superius, capta statione, detecto capite stans omnibus medio gyro se inclinat, eidem pariter se inclinantibus illis.

Fratres deferentes cereos, et qui dant Sacerdoti thuribulum, ad pacis osculum, et cum canitur "*Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis*", pergant thus capere ac cereos, et quousque Sacerdos consumpserit, benedicensque populum dimiserit, assistant ad sacrum Altare. (Deinde) extinguunt cereos, quos coram Altare relinquunt: non præstolantur Celebrantem, sed Sacrarium petunt. Ne se vestibus exuant, prius quam Sacerdos et Archidiaconus regrediantur, quos debent adjuvare implicandis (paramentis) exuturi postea.

Cum festa occurrunt, in quibus contigerit Evangelium ad (Vigilias) nocturnas, minister Ecclesiæ ad Sacrarium pergit, binas candelas parat ante Evangeliarium deferendas, et binas ad Altare accendit.

Lecto (Evangelio), Sacerdos iterum intrat Sacrarium cum Evangeliariorum ante quod candelæ gestantur. Dum Sacerdos Altare adolet incenso, feruntur ante ipsum candelæ, quæ, peracta incensatione, ante majus Altare accensæ collocantur. In minoribus Festis, accenso thure, cum paramenta exuit Sacerdos, candelas extinguunt (fratres) et recondunt in arcam.

Qui locum tenent ad sedem Abbatis et petere debent Altare ad lectionem, aut pro quolibet alio, per medium incedunt: euntes capite a junioribus inclinantur: ipsi vero, nisi cum causa, e suo loco ne excedant.

Si occurrit dies festus, in quo Sacerdos debet sumere paramenta et cum eo Diaconi adituri Sacrarium pro Evangelii lectione, dum recitantur postremi sex Psalmi mature se parant, sic ut ad finem psalmi et cum dicitur Agiologia S. Ambrosii, quæ subsequitur, jam vestiti sint (ac parati):

մէջ ատենին գնացեն. և մանկանցն պարն յընթա-
նան կորացուցեն Աստուծոյ զպարանոցս իւրեանց,
բայց վարկպարագի ոչ կարեն գնալ:

Եթէ գայ տօն յորում պարտ լինի զգննուլ և
սարկաւազացն ընդ նմա, որպէս զի ընթերցցի աւե-
տարանն, 'ի վերջի վեց սաղմոսն գնան և պատրաս-
տեն. որպէս զի 'ի կատարումն սաղմոսին լինին զգե-
ցած. և յորժամ ասեն զսրբասացութիւն սրբոյն
Ամբրոսիոսի զայս.

Զբէն, Աստուած, գոհանալք, զքեզ տէր խոստովանիմք.

Դու հայր հանգերէկոցն, ամենայն երկիր զքեզ պատուեն:

Քեզ ամենայն հրեշտակք և քեզ երկնաւորք ամենայն զօ-
րութիւնք:

Քեզ սերովբէք և քերովբէք անդադար բարբառով աղաղակեն:

Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, Տէր Աստուած սաբաւօթ, լի են եր-
կինք և երկիր փառօք քո:

Զքեզ փառաւորեն դապ առաքելոցն.

Զբէն գոհանան մարգարէքն անդադար.

Զքեզ յամենայն երկիր սուրբ եկեղեցի խոստովանի.

Հայր պատկերի քո մեծի

Զոր պատուեցեր արդարութեամբ Միածնի քո,

Սուրբ և առաւ զօրութեամբ Հոգւոյդ:

Դու թագաւոր փառաց Քրիստոս,

Դու Հօր անժամանակ որդի,

Դու ազատեցեր զմեզ մարմնով քով զոր ընկալար 'ի Կուսէն,

Դու անմահ մահուամբ քով բացեր ամենեցուն զգուռն արքա-
յութեան երկնից,

Դու նստար ընդ աջմէ Աստուծոյ յաթոռ փառաց ընդ Հօր.

Զքեզ հաւատացաք դատաւոր որ գալոց ես դատել զերկիր.

Վասն որոյ աղաչեմք զքեզ՝ գթա՛ 'ի գինս արեան քո.

Շնորհեա մեզ կեանս ընդ սուրբս քո ըստ խոստմանց քոց.

Փրկեա զժողովուրդս քո, ով տէր, և օրհնեա զժառանգու-
թիւնս քո:

Հովուեա և բարձրացո յայսմ հետէ մինչև յաւիտեան:

Հանապաղ զքեզ օրհնեմք.

Գոհանալք զանուանէ քումմէ այժմ և միշտ յաւիտեանս
յաւիտենից:

Ո՛վ տէր պահեա զմեզ այսօր առանց մեղաց.

Ողորմեա մեզ տէր ողորմեա մեզ.

Te Deum laudamus : te Dominum confitemur.
 Te æternum Patrem , omnis terra veneratur.
 Tibi omnes Angeli , tibi cœli et universæ potestates ,
 Tibi Cherubim et Seraphim , incessabili voce proclamant :
 Sanctus, Sanctus, Sanctus : Dominus Deus Sabaoth.
 Pleni sunt cœli et terra majestatis gloriæ tuæ.
 Te gloriosus Apostolorum chorus,
 Te Prophetarum laudabilis numerus,
 Te Martyrum candidatus laudat exercitus.
 Te per orbem terrarum sancta confitetur Ecclesia,
 Patrem immensæ majestatis,
 Venerandum tuum verum et unicum Filium,
 Sanctum quoque Paraclitum Spiritum.
 Tu Rex gloriæ Christe,
 Tu Patris sempiternus es Filius.
 Tu ad liberandum suscepturus hominem , non horruisti
 Virginis uterum.
 Tu devicto mortis aculeo , aperuisti credentibus regna
 cœlorum.
 Tu ad dexteram Dei sedes , in gloria Patris.
 Judex crederis esse venturus.
 Te ergo quæsumus, tuis famulis subveni ; quos pretioso
 sanguine redemisti.
 Æterna fac cum Sanctis tuis in gloria numerari.
 Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditati
 tuæ.
 Et rege eos , et extolle illos usque in æternum.
 Per singulos dies benedicimus te,
 Et laudamus nomen tuum in sæculum , et in sæculum
 sæculi.

Նշեցի ողորմութիւն քո, Տէր, 'ի վերայ մեր, որպէս յուսացաք
մեք 'ի քեզ:

Զքեզ Տէր հաւատացաք ոչ կորուսանել զմեզ 'ի հանգեր-
ձեան:

Արդ յորժամ եկեղեցին զայս երգս եղանակէ և
սկսանին Սուրբ, սուրբ, երէցն ելանէ զգեցած ա-
ռաջի սեղանոյն, և մոմեղէնքն առաջի և խունկն 'ի
մէջ մոմեղինացն, և երէցն յետոյ գայ նոցա, և դնէ
զաւետարանն 'ի վերայ սրբոյ սեղանոյն յաջ կողմն, և
առեալ զբուրվառն խնկարկէ սեղանոյն, և յետ այնր
խոնարհի և աղօթէ: Առնու խնկին բարձողն զբուր-
վառն և գայ 'ի մէջ մոմեղինացն, և 'ի կատարել եր-
գոյս համբուրէ զսեղանն, և առեալ զաւետարանն
գայ 'ի գրակալն, երկրպագեալ դնէ զաւետարանն
և ընթեռնու. և որ զխունկն ունի՝ կանգնի յաջա-
կողմն ընդ մոմեղինին: Յետ ընթեռնոյ զաւետարանն
մտանէ 'ի սարկաւագատունն աւետարանաւն. և թէ
մեծ տոն է՝ զգգեստն ոչ հանէ քահանայն, այլ մնայ
մինչև կատարի առաւօտին աղօթքն:

Նշեալոր որ ոչ գայ յառաջին սաղմոսին փառան,
յոր և իցէ աղօթից ժամ երբ գայ՝ մտէ յեկեղեցին,
բայց ոչ գնայ յիւր դասն, այլ առաջի խորանին կանգ-
նի մինչև 'ի վախճան աղօթիցն:

Յորժամ հայրն կամի ելանել յիւր դասէն 'ի
դուրս՝ գճի նմա բրիուրն և ամենեքեան, նոյնպէս և
'ի մտանելն. և թէ 'ի գիրսն ընթանայ ընթեռնու
ամենեքեան յառնեն, նոյնպէս և 'ի դառնալն 'ի գրոյն:

Այն որում հարկ է կարդալ զառաջին գիրսն,
գնայ յառաջ և երկրպագէ սրբոյ խորանին և ապա
գայ ընթեռնուլն. և 'ի դառնալն 'ի գրոյն գճի, և
մանկունքն ընդ նմա. և եկեալ առաջի հօրն ևս խո-
նարհի և գնայ 'ի տեղի իւր:

Եթէ հայրն կամի սկսանել ինչ, որ զերաժշտու-
թեան պատիւն ունի՝ գայ և ազդէ նմա զնոյնն. ապա
զծունկան համբուրէ և դառնայ:

Յորժամ հայրն կամի և գճի, ամենեքեան ընդ

Dignare Domine die isto sine peccato nos custodire.

Miserere nostri Domine, miserere nostri.

Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum speravimus in te.

In te Domine speravi, non confundar in æternum.

Interim dum canit hunc Hymnum Ecclesia et incipit: "*Sanctus, Sanctus*", exit Sacerdos et procedit paratus ad Altare: ante illum gestantur candelæ, thus in medium habentes. Procedit, qui sequitur, Sacerdos, et sacri Altaris ad dexteram Evangeliarium deponit; thuribulum capiens Altare adolet incenso, postea inclinatus exorat. Thuriferarius accipit thuribulum et collocat se inter candelas. Sub finem Hymni (Sacerdos) osculatur Altare, tollit Evangeliarium, legile petit, genuflectit, Evangeliarium collocat et legit. Thuribulum deferens una cum (Acolythis) qui portant cereos, a dextris (illius) stat. Evangelio lecto, (Sacerdos) redit in Sacrarium cum Evangelario. Si fuerit dies festus solemnis, non se exiit Sacerdos, sed finem Matutini expectat.

Frater, qui venit, dicto jam "*Gloria*" primi Psalmi cujusvis Horæ, pergens intrat Ecclesiam, stationem suam neutiquam petit, sed sistit ad Altare usque ad expletionem precum. Abbas suam sedem relinquens, a Priore et ceteris inclinatur: redeunte, sic pariter fiat. Cum ipse ad legile pergit, vel inde ad suam sedem regreditur, omnes consurgunt. Is cui librum primum legere incumbit, procedit, ad sacrum Altare se prosternit, deinde vadit (ad Legile) ac legit: rediens (ad stationem suam) idem cum pueris se omnibus inclinatur et Abbati, mox repetit locum.

Cantor de officio Abbatem admonet munus aliquod executurum, et illius genibus deosculatis, redit ad locum suum. Incipiente et inclinante se Abbate, cum ipso inclinent se omnes; ita (cum ventum fuerit) ad "*Gloria*" pariter fiat. Frater, qui Chorum ingreditur, caput in conspectu Abbatis detegat; sic faciat

նմա, և յերկրպագելն՝ ընդ նմա խոնարհին: Եւ որ մտէ յեղբարցն՝ ի դամն կամ ելանէ՝ ի գալն ի դուռնն առաջի հօրն պարտի բանալ զգլուխն՝ և գրչիլ նմա: Թէ խօսի որ ընդ հայրն կամ տայ ինչ ի ձեռս նորա, նախ բանայ զգլուխն և ի տալն համբուրէ զձեռս նորա. և թէ առնու՝ դարձեալ բանայ ըգգլուխն և համբուրէ. և յոչ որ ժամ որ գայ առաջի նորա յեղբարցն՝ ոչ կարէ խօսել ընդ հայրն, բայց գլխիբաց: Բնաւ որ յեղբարցն մի ելցէ ի դասակարգութենէ աղօթիցն վայրապար նախ քան զայլն:

Առաւօտուն յորժամ յառնեն մանկունքն ի մահ ճաց իւրեանց, ոչ կարեն արտաքս գնալ առանց վարդապետին, նոյնպէս և ոչ ի կէս գիշերոյ աղօթմն՝ և ոչ յեկանելն և ոչ ի մտանելն. բայց ի վերայ կատարելոցն ոչ է այս հարկ:

Նախ քան զառաջին ժամուն աղօթմն, որ է արեւագալն, բնաւ որ յեղբարցն ոչ կարէ ի գործ մերձենալ, և յետ զայս աղօթս կատարելոյ՝ չունին հրաման բնաւ խօսելոյ, թէ ոչ ասէ բրիւրն Պէնէտիտէ, որ է Օրհնեցէք. և թէ խոստովանութեան բան ունի որ, ոչ կարէ ասել մինչև արարեալ են զՎարդիգրն և առեալ հրամանն խօսելոյ:

Յառաջ քան զարեւագալն ի զատկէն յառաջ և նախ քան զերրորդ ժամուն աղօթմն ի Խոյեմբերէն, ոչ կարեն յեղբարցն առնուլ հրաման և ելանել արտաքոյ վանիցն. ապա յետ զաղօթմն առնելոյ՝ ելանեն ուր հարկ է հրամանաւ հօրն:

Յոր ժամ աղօթից և իցէ յորս հարկանեն զգանգալն և յերիցանցն որ հանդերձեալ է զգենուլ առ ի զպատարաքն սուրբ նուիրել, պարտ է ոչ զգենուլ ի լսել զգանգալն, այլ գնայ հրամանն առնու և ապա եկեալ զգենու:

Բնաւ յոչ որ ժամանակ ոչ գիշերն և ոչ յետ կէս գիշերոյ աղօթիցն և ոչ ցերեկն որ կամի յեղբարցն հանգչել ի քուն՝ ոչ կարէ այլով օրինակաւ, բայց

egrediens. (Similiter) cum quis loquitur aut (quid) porrigit Abbati, aut accipit ab eo, capite detecto manus ipsius exosculatur. Nemo unquam cum Abbate, nisi detecto capite, loquatur. Nullus fratrum de Choro pro nihilo ante alios abscedat.

Pueri mane surgentes e lecto, nec exeant sine Magistro; nec (sine eo), nocturna synaxi, exeant aut ingrediantur (illuc). Proveciores hac non ligantur regula.

Nemo fratrum, ante Primam, operi vacet: persoluta Prima, nemini fas est loqui, quin Prior dixerit ante: "*Benedicite*"; nec inexploto Capitulo, aut sine obtenta licentia potest quis dicere aliquid ad aures.

Nemo, ante Primam, a Pascha usque ad Novembrem; nec ante Tertiam a Novembri usque ad Pascham, potest petere egressum de Monasterio: his Horis exceptis, quocumque expediat cum Patris venia divertere valent.

Quivis Sacerdos ad sacrum faciendum se paraturus audiens pro qualibet precum Hora sonitum nolæ, ne sumat paramenta absque venia; qua petita, eat.

Nullo tempore, nec noctu, nec post mediæ noctis preces, nec interdiu potest quis fratrum, nisi ad præscriptum Regulæ, absque tunica et cingulo ad quiescendum transire. Calceos mediæ noctis hora, quos assumpsit, dormitione matutina ne deponat: sed procumbens lecto exerat pedes: ad dormitionem æstivam sic pariter fiat, ut alacres surgant, campanæ sonitu, ad orationem.

միայն որպէս կարգն հրամայէ զգեստողն և դօտւոյն. և զգեցեալ 'ի կէս գիշեր զօրերն՝ յառաւօտին ննջէն ոչ հանեն, այլ անկանի 'ի մահիճս և ոտքն 'ի դուրս. նոյնպէս և ոչ յամառնն յորժամ ննջեն. զի պատրաստք լիցին 'ի հարկանել զանգակին՝ առ 'ի յառնել յաղօթսն:

Մանկունքն որ են 'ի վանսն պատանիք դեռ ևս յուսման, պարտ է ամենայն իրօք զի առանձինն տուն կալցեն և վարդապետս ուսուցանողս և այլ դաստիարակս. որ և 'ի գնալն և 'ի գալն զհետ նոցին լիցին անորիշ. և յամենայն ժամու աղօթսն եկեսցեն մանկունքն և կանգնին յիւրեանց կարգն. նոյնպէս և 'ի հասարակաց սեղանն, և ուտեն յոտն առաջի վարդապետացն: Եւ նախ քան զեղբարցն ուտելն, յետ երեք ժամու աղօթիցն տան նոցա ակրատք 'ի սեղանն և ճաշակեն 'ի միասին, և վարդապետքն 'ի վերայ նոցա. և յառաւօտն և յինն ժամն դաս նստին առաջի վարդապետացն և զերգսն վարժին 'ի նոցանէ և զեղանակսն: Եւ յայս ժամն ոչ կարէ այլ ոք պաշտել և ուսանել երգս բայց նոքա:

Ի ժամ խաղաղական աղօթիցն յոր զհայր մեր որ յերկինսն յատենն երկրպագելով աղօթեն, դապք պատանեկացն լիցին առաջի հուպ առ խորանն, և զկնի մանկունքն և ապա կատարեալքն:

Յորժամ ննջեն եղբարքն ամառնն յետ վեց ժամուն, և յառնեն և կամին գնալ յինն ժամն յեկեղեցին, մանկունքն գնան առաջի և կատարեալքն յետոյ. յետ ինն ժամուն դառնան մանկունքն 'ի դպրատունն և կատարեալքն յաշխատութիւնն:

Ի տեղի ուր մանկունքն են և ուսանին 'ի վարդապետացն, ոչ ունի ոք հրաման յեղբարցն մտանել առ նոսա կամ նստել առանց հրամանի ուսուցանողին: Եւ թէ կամի ոք մտել խօսել ինչ կամ հարցանել, բրիւրին հրամանաւ մտէ յորժամ անդ լինի ուսուցիչն. և ինքեանք մանկունքն ընդ միմեանս ոչ խօսին:

Studiosi juvenes in Monasterio degentes, seorsim, absque contradictione, habere debent habitaculum, magistros docentes ceterosque institutores, qui eosmet discipulos ducant inseparabiliter et reducant. Deprecationis tempore locum suum puerorum quisque petat: similiter ad communem mensam ante Magistrum consistant edentes. Sed ante prandium Conventus, post Tertiam, tribuatur ipsis merenda in Refectorio, ubi edunt simul tutante Magistro. Mane, hora Nona, incumbunt studio coram Magistris, qui docent eos et modum cantus et vocis. Hisce horis nemo, præter istos, aut doceat aut discat istiusmodi cantus. Completorii tempore, ad "*Pater noster*" prosternentes, puerorum chorus prope Altare prior incedat et sistat, juvenes post ipsos, deinde seniores et provectiores ætate.

Tempore æstivo, post meridianam dormitionem, fratres expergefacti surgentes perrecturi ut dicant Nonam in Ecclesiam, antecedant juvenes, majores sequantur. Post Nonam, scholam petunt juvenes, opera majores. Nemini licet locum ingredi, ubi sub magistris studio vacant pueri, absque licentia Institutoris, aut illuc sedere: qui opus habet ingredi, colloqui et aliquid petere, intret nutu Prioris, si adsit Institutor.

Pueri ne verba faciant inter se, et si expedit loqui, elata voce id fiat, audiente Magistro. (Pueri) studio incumbentes ne propius assideant, aliqua re etiam interposita, sic ut unus alium non attingat sedentes per ordinem; quod si hoc nec locus ferat nec spatium,

այլ թէ խօսին՝ բարձր, որպէս զի վարդապետն լուիցէ . և յուսանեն յար յիրեարս ոչ նստին, իրս ինչ կայցէ 'ի մէջ նոցա, զի մի հասցէ մին 'ի միւսն յորժամ նստին ըստ կարգի: Ապա թէ ոչ է պատշաճած տեղի յորում 'ի նստեն խտրոց լիցի 'ի մէջ նոցա, և միշտ ուշ ունիցի աչաց և լեզւոյ և ձեռաց, զի մի անպատշաճ շարժեսցին: Բնաւ ոչ ունին մանկունքն իշխանութիւն առանց տեսութեան վարդապետին այսր կամ անդր դնալ և ոչ սակաւ մի: Եւ վարդապետքն երկուս կամ երիս լիցին, զի մին ուսուցէ և այլքն 'ի գնալն և 'ի գալն ընդ նոսա շրջեսցին. որպէս զի առանց կատարելոյ մի լիցի բնաւ նոցա մօտ յիրեարս լինել:

Թէ տղայոցն պիտոյ է գիրք 'ի կարդալ կամ այլ ինչ, ոչ կարեն առնուլ առանց իւրեանց վարդապետին տեսութեան, այլ 'ի նմանէն առնուն առաջի նորա. և ոչ կարեն ձայն հանել կամ ձեռամբ առնել վայրապար առանց կարեոր խնդրոյ, ոչ ընդդէմ միմեանց աչօք կամ ձեռօք ակնարկել:

Ոք յեղբարցն չունի հրաման յորժամ կարդան մանկունքն յանց կալ և խօսիլ ընդ նոսա. բայց թէ կամիցի խօսիլ՝ առաջի վարդապետին նստեալ խօսեսցի ընդ նոսա. և ոչ որ կարէ խօսիլ ընդ նոսա 'ի կալն կանգուն, բայց միայն թէ նստի առաջի վարդապետին:

Երկուք յերիտասարդացն ոչ կարեն արտաքոյ վանացն ելանել, բայց թէ ունիցին ընդ ինքեանս զօր 'ի կատարելոցն և 'ի ծերագունիցն:

Ոչ ունին եղբարքն իշխանութիւն 'ի ժամն յորում ոչ ունին հրաման խօսելոյ՝ աչօք ակնարկել ընդդէմ իրերաց, կամ ձեռօք կամ ծաղրախառն շրթունս շարժել, կամ միմեանց 'ի սխալելն այսպանումն ակնարկել: Այլ թէ լինի ումեք կարեոր խնդիր՝ հանդարտ կերպարանօք առաջի ամենեցուն ձեռն շարժեալ ընդդէմ այնմ որ խնդրէ և նշանակէ զհայցուածն, որպէս զի ամենեքեան ծանիցեն անարատ զինդիրն 'ի հեղու թենէն, և մի խեղկատակելոյ կարծիս առնուցուն:

Առանց խռովելոյ, առանց բարկութեան, առանց

(Magister) os eorum, manus, oculosque attente conspiciat ne moveantur incongrue. Nec licet adolescentibus hac illac discurrere, licet paullulum, nisi aspiciat Magister: Magistri autem adsint duo vel tres: unus doceat (discipulos), quos venientes vel adeuntes comitentur ceteri: ita ut, absente maturæ ætatis custode, nemo adolescentium sinatur prope alium consistere (aut sedere). Nec librum, nec quid aliud potest aliquis capere puerorum, invisio Magistro: sed ab eodem (vel) coram ipso accipiant. Sine necessitate, voce aut nutibus signa dare non possunt, neque alius alium intueri aut indicare. Studentibus pueris, nemo fratrum transeat illos prope, aut ad illos loquatur: cupiens loqui, sedens coram Magistro loquatur, nec nisi sedens cum ipsis (pueris) potest, Magistro præsentē, confabulare.

Duo juvenes præterquam cum fratre annoso et probo, extra Claustrum egredi non possunt. Vetitum est fratribus, tempore quo fari nequeunt, inter se annuere, manibus facere signum, sive labia subridentia movere, aut oculos in seipsos conjicientes, errante quopiam, hunc parvipendere flocci facientes: sed si quis reapse indigeat aliqua re, modeste et coram omnibus manum extendat versus eum a quo ipse petit, aut suæ petitionis signum ostendit, ut sic ab ejus mansuetudine omnes ingenuitatem suæ petitionis agnoscant, neutiquam in hoc irridere æstimantes. Porro motus manus, vel indicium oculi sine agitatione, sine ira, sine labiorum joco, sine irrisione, sine incongruentia aut prava passione sint. Et quidem nec dum in hoc, sed in qualibet Religiosorum actione curandum est ne quid indecorum aut scurrile in surgendo, sedendo, cubando, eundo, redeundo, in loquendo vel tacendo misceatur, quatenus nec indignationem verbi, nec cordisurbationem, nec contemptum, nec illusionem, nec quid aliud indecens unus adversus alterum ostendant.

Item. Discipulorum Magister nec scriptioni incumbat, nec vacet rei cuilibet, quæ eum impediat quo-

Ծաղկաբուսութիւնը, առանց կատարելի, առանց ամենայն անպատշաճ և տձև կրից լիցի ձեռքին շարժել և աչացն ակնարկել 'ի խնդիրն: Եւ ոչ միայն այս, այլ և զամենայն ինչ որ առնեն կրօնաւորքն, տեսցեն զի մի ինչ անպատշաճ և խեղկատակութիւն ընդ նոյնն խառնեսցի, եթէ յառնեն, եթէ նստին, եթէ ննջեն, յերթաւն 'ի դաւն 'ի խօսելն 'ի լռելն, զի մի լիցի նոցա առ իրեարս բարկութիւն բանիւ կամ սրտի խռովութիւն կամ նախատանք կամ այսպանել և կամ այլ ինչ անպատշաճ բան:

Դարձեալ. վարդապետն մանկանցն՝ մի գրեցէ կամ այլ ինչ գործ արասցէ որով զբաղեալ ոչ տեսանէ զմանկունս, այլ հանապազ աչք նորա 'ի վերայ մանկանցն լիցի:

Դարձեալ. վարդապետ մանկանցն պարտի ոչ տալ թոյլ նոցա անպատշաճն խօսել կամ շարժել կամ ակնարկել, այլ վաղվաղակի սաստեցէ 'ի վերայ նոցա, զի հատցեն զչար սովորութիւնս. այնքան հարկ է սորա զգուշանալ մանկանցն, զի յորժամ հարկ լինի իւր շարժել 'ի տեղւոյն, ոչ կարէ զնալ մինչև զայլ որ կարգեալ է 'ի վերայ նոցա. և ոչ յեղբարցն, այլ յայնցանէն որ իւր գործակից են յուսուցանելն զմանկունսն. և նա որ կրտսեր է 'ի վերակացուաց մանկանցն, ոչ կարէ զնալ ուր կամի առանց աւագին հրամանի:

Դարձեալ. մանկունքն որք կատարեալք են հասակաւ և են 'ի կարգ եղբարցն և ունին զձև զգեստուցն, 'ի ներքոյ պարտ է զի լիցին եղբարցն յեկեղեցին, 'ի խորհուրդն, 'ի սեղանն և 'ի բրուցուսիոնն, զի դեռ ոչ են 'ի պատիւ եղբարցն, որչափ հրաման ունին կալ 'ի ներքոյ վարդապետի. վասն այնորիկ ոչ տան նոցա կարգ, թէպէտ և կատարեալք հանդիպին հասակաւ և ուսմամբ, այլ դեռ ևս լինին ներքոյ հրամանի վարդապետին կապեալք, զի յամբարտաւան և 'ի սնափառ ախտէն ճողովրեսցին:

Դարձեալ. երիտասարդքն կամ մանկունքն կամ յիղբարցն այլ որ վասն ինքեանց կարեաց ոչ կարեն

minus vigilet adolescentes; sed figat oculos in eos semper.

Item. Magister juvenum, vel puerorum ne sinat eos unquam indecenter colloqui, aut moveri, aut innuere; sed increpet eos illico, quatenus ab reo habitu emendati resipiscant. Tantum postulat, quam super pueros habet, custodia, ut si necesse habeat abeundi, discedere nequeat, quin substituatur vicem: sed vicem gerens non de familia fratrum, sed de educatorum juvenum suorum gremio seligatur. Minor qui est inter magistros ire nequit quo vult, absque majoris licentia.

Item. Juvenes ætate provecti ac fratrum conventui adscripti, quamvis regularem habitum sumpserint, post fratres locum habeant in Ecclesia, in Capitulo, in Refectorio et in Processionibus; nam usque dum sub Magistris degunt, fratrum dignitate non gaudent; ex hoc, etsi ætate ac studio provectis nullus eisdem confertur gradus honoris; sed subsunt adhuc obedientiæ Magistri, ut sic arceantur a vitio superbiæ et vanæ gloriæ.

Item. Nec adolescentes, nec juvenes, nec quivis alter fratrum, discedens a Choro pro qualibet re, egredi nequeunt per portam Abbatem inter et Priorem positam, sed per superiores transitus (hinc inde Altaris patentes): redeunt autem dum fit missionis Oratio, ut in exeundo secundum suum ordinem sint parati. At qui sunt ad latus Abbatis vel Prioris, possunt utique, prout libet, per hanc portam exire.

Expletis precibus, adolescentes et pueri exeuntes, genuflectant coram Abbate, deinde abeant. Transeunte Abbate, ubivis, coram eo sistant et inclinent se fratres, donec prætereat. Si vero aliquis transiens ante Abbatem viam non habeat prætereundi, caput suum antea discooperiat, se inclinet et prætereat: quod si eum alloqui debeat, aut ipsi exhibeat, aut ab eo aliquid accipiat, prius caput detegat, et deinceps hæc

յեւանեւն յաղօթիցն գալ ընդ այս դուռնս որ 'ի մէջ
հօրն և բրիուրին, այլ ընդ վերին տեղն. և զգալն
այնպէս չափեն զի յաղօթսն արձակմանն լինիցին,
որպէս զի յեւանեւն 'ի կարգն կացցեն: Սակայն եղբար-
քն որ են 'ի կարգ հօրն և բրիուրին յորժամ կամին
եւանեն ընդ այս դուռնս համարձակ:

Յետ կատարման աղօթիցն տղայքն և մանկունքն
յեւանեւն՝ եկեալ առաջի հօրն երկրպագեսցեն և այն-
պէս գնան. և ընդ ամենայն տեղի ընդ որս անցանէ
հայրն, եղբարքն որք 'ի ճանապարհն հանդիպին՝
կանգնին կորացուցեալ զգլուխս մինչև անցանէ զին-
քեամբք: Եւ թէ ոք անցանէ առաջի հօրն 'ի յոչ
գոյն ընդ այլ կողմն ճանապարհ՝ բանայ զգլուխն և
գձեալ առաջի նորա ապա անցանէ. նոյնպէս և թէ
խօսի ոք ընդ նմա, թէ առնու ինչ թէ տայ, զգլուխն
բանայ և ապա զայսոսիկ առնէ:

Տղայքն յորժամ գան յեկեղեցին 'ի կարգ իւ-
րեանց և կամ եւանեն, անպատճառ շուրջանակի եր-
կրպագեսցեն կէսբոլորի:

Դարձեալ. երիտասարդքն ոչ կարեն առանց վար-
դապետացն նստիլ ուր կամին, այլ առաջի նոցա:

Տղայքն ոչ կարեն գնալ և ընկեր այլ մանկանց
լինել յերգեւն կամ 'ի կարդալն, առանց գիտելոյ որ
իւրն է վարդապետ:

Դարձեալ. մանկունքն և տղայքն ոչ կարեն 'ի
ժամ ննջելոյն ունել 'ի մահիճն գիրս և ընթեռնուլ,
այլ ննջեն լուռ թեամբ:

Դարձեալ. թէ 'ի սեղանն ոք յերիտասարդացն
լիցի ընթերցող՝ որք են 'ի ներքոյ վարդապետաց հրա-
մանի, յետ ճաշակմանն ոչ մնայ 'ի սեղանն, այլ գնայ
ընդ վարդապետին յեկեղեցին և ապա եկեալ առաջի
նորա ճաշակէ:

Նոքա որք սպասաւորեն 'ի սեղանն՝ յետ եղբար-
ցն յառնելոյ անդէն 'ի տեղւոյն առնեն զաղօթսն
նախ քան զճաշակելն և զգոհութիւնն:

compleat. Pueri Ecclesiam et stationem suam adeuntes, aut hinc redeuntes medio gyro utrobidem (unus adversus alium) proculdubio se inclinent.

Item. Adolescentes ne quoquo, pro libito absque Magistris, sed coram illis sedeant.

Item. Nequeunt pueri comitari, inscio Magistro, pueros causa lectionis aut cantus.

Item. Juvenes et pueri, dormitionis tempore, ne teneant in lecto libros ad legendum, sed quiete dormiant.

Item. Adolescens, Magistrorum disciplinæ subjectus, qui in Refectorio legerit, post prandium non remaneat ibi, sed comitante Magistro, petat Ecclesiam, unde egrediens coram Magistro manducet. Qui serviunt mensis, egressis fratribus, ante comissationem orent ibi, deinde gratias agant.

Յաւուրսն որ սահմանեալ է եղբարցն մաքրել զգլուխս և զմորուսս՝ թէ որ վասն հեղգութեան ոչ գայ, առանց հարուածոց մի մնասցէ:

Եղբարք որք են 'ի գործս վանիցն՝ յառաջին ժամէն մինչև 'ի մեծ պատարագն յորժամ կամին մաքրեն զգլուխս, թէ օր է խօսելոյ թէ ոչ. գործաւորքն կարեն զայս առնել և նախ քան զճաշն. յետ ճաշոյն թէ ոչ կայ հրաման խօսելոյ՝ ոչ կարեն մաքրել:

Ի տախտակն յոր գրի հրաման գործոյ եղբարցն՝ գրեսցի յեկեալ օրն երկրորդ աւուրն գործն, որպէս զի ամենայն որ լուեալ ծանիցէ զիւր գործն. և զայս ընթեռնուն 'ի ջաբիդրն, որպէս զի թէ կայ ինչ սխալ՝ ասիցեն ընդ գրողն և անդ դատեսցին զարժանն. և նա զերկրորդ աւուրն ունի զիշխանութիւն գրելոյ 'ի ժամ յոր և կամի: Իսկ յորժամ ընթեռնուն 'ի խորհուրդն, և որ յեղբարցն կամի հրաժարել 'ի սահմանեալ պաշտմանէն, գայ ասէ ընդ սա զտկարութիւն իւր. նա հաւանեալ փոխէ և կամ պատասխանէ. այս լինի մինչև 'ի խաղաղական աղօթքն, այնուհետև ոչ ունի հրաման այլ խօսիլ: Պարտ է նմա որ զայս գործս ունի յոյժ զգուշանալ առ 'ի յոչ գրել ումեք գործ և պաշտօն անպատշաճ՝ կամ անժամ: ապա թէ սխալէ՝ 'ի խորհրդեանն յանդիմանեսցի, որպէս զի ծանիցէ զիւր յանցանն:

Ի գործաւորացն եկեղեցւոյն փակակալն և մառնն պանն պարտին ոչ պակասել 'ի հասարակաց սեղանոյն, բայց թէ արդար և ուղիղ պատճառնօք:

Յերեկոյին ճաշակմանն ժամն մի որ սպասաւորէ 'ի սեղանն, յայնցանէ որք զշաբաթն ունին. և յետ ճաշակմանն երեկոյն առնուն զմեսախ 'ի սեղանոյն. և թէ յայն ժամն ոչ պատշաճի, յետ խաղաղական աղօթիցն:

Frater, statis diebus, caput et barbam detergere negligens, vapulabit. Fratres ad ministeria deputati Conventus, si velint, a prima hora ad Solemnia Missarum, caput detergere queunt, quævis sit dies loquendi aut silendi. Operarii hoc faciant ante prandium: post hoc, ni liceat loqui, vetantur.

Describatur quotidie in tabula officiorum fratrum munus diei sequentis, ut sciat quisque quid sibi erit agendum: hic ordo in Capitulo legatur: si error obrepserit, moneatur Scriba, et ibi quod justum est statuatur: Scriba autem munera describat sequentis diei pro opportunitate et voluntate. Cum autem hoc munus edicitur in Capitulo, et frater aliquis ab officio sibi injuncto se voluerit subtrahere, adeat eum, cui suggerat impotentiae suae causam; (qua recognita) annuet ille mutans officium vel abnuet. Hoc fieri potest (per diem) usque ad Completorium, quo expleto, loqui non licet amplius. Officiorum tamen distributor caute se gerat in assignando cuilibet aut munere aut opere perficiendo, ne incongruenter aut extra tempus sua jussa depromat: secus in distribuendo delinquens corrigatur in Capitulo, ubi agnoscat errorem (quem commisit).

Ex Officialibus (Monasterii) Clavicularius Ecclesiae et Cellarius, praevalentibus fratribus, excepta justa ac rationabili causa, nunquam desint. Ad coenam serotinam hebdomadarius unus inserviat. Coena facta, tunc aut post Completorium, auferant de Altaris mensa Missale. Fratres qui incumbunt mensis, Completorii precibus ne absint, praeterquam cum rationabili causa, et ob servitium Abbatis. Cellarius, Completorio dicto,

Ու է պարտ եղբարցն որք են 'ի գործնս՝ պակասիլ 'ի խաղաղական աղօթիցն, բայց միայն ուղիղ պատ-
ճառանօք, կամ թէ 'ի հօրն են 'ի ծառայութիւնս:

Հիւրոցն մամեղէնս յետ խաղաղական աղօթիցն
մառնական տանի և դնէ, և յետ այս ժամուս զնոսա
ծառայէ: Իսկ յորժամ 'ի հասարակաց սեղանն լինին՝
սպասաւորք սեղանոյն. և նոցա հարկ է գիտել և
ակնարկել թէ ինչ իրաց կարօտին բաղմեալքն 'ի
ճաշակումն, որպէս զի փութապէս բերցեն և մի ա-
րասցեն հարկ խօսելոյ, թէ ջուր թէ գինի թէ սպաս
թէ աղ:

Թէ սակաւանան եղբարքն 'ի սեղանն, մանկուն-
քն ծառայեն փոխանակ նոցա որ զշաբաթն ունին:

Եղբայրն որ ճաշակէ 'ի սեղանն առանձինն յայ-
լոցն, մառնական զնա ծառայէ և տնտեսն:

Ձմառնականին գործն ասացաք. արդ զամենայն
զոր ինչ պարտ է լինել 'ի ձեռն նորա 'ի պէտս վանիցն
և եկեղեցւոյն ասեմք և զայս: Բրովոստն՝ որ է վերա-
կացու գիւղիցն և կեցոցնոյն, պարտի զմիտս իւր ար-
թուն պահել և բերել և տալ 'ի մառնականն, պնակս
աղքատացն որք ուտեն զբաշխսն՝ ինքն բերէ և տայ 'ի
մառնականն, զդաստառակն որով 'ի լուանալն զոտս
աղքատացն ջնջեն, զհացն և զգինին. և ամենայնի
մառնականն պատասխանի արասցէ բրովոստին զոր ա-
րար 'ի պէտս եկեղեցւոյն և զոր կորոյս. զտնտեստունն
և զսեղանոյ տունն, զպառիկելոյ կէս տունն մառնականն
միտ դնէ և հոգայ, և բրովոստն տայ 'ի նա զայս
տանցս պիտոյն անպակաս, բայց միայն 'ի զգեստուցն
տանէն: Ընդ ամենայն եղբարսն ընդ ծերսն և ընդ
մանկունս ընդ առողջսն և ընդ հիւանդսն մառնականն
մտադիւրութեամբ հայի, և զամենեցուն զկարիսն
լցուցանէ, զի իւր են դիմահայեացք. փութասցի ոչ
զոր 'ի նոցանէ վասն հարկաւոր պիտոցիցն խռովեցու-
ցանել. բայց իւր ամենայն բան և սպասաւորութիւն
մի լիցի առանց կամաց և խրատու հօրն և բրիւրին:

candelas ante hospites ponat, eisque serviat (ex officio); sed ad mensam communem ministrantium est eos præstolari, quorum (insuper) est considerare et agnoscere quæcumque indigeant, ut, remoto loquendi prætextu, citius aqua aut vinum, ferculum aut sal deferantur. Si commensales fratres fuerint pauci, serviant juvenes pro hebdomadariis Cœnaculi. Comedenti ex fratribus uni Cellarius et Administrator deserviant.

Cellarii munus edidimus; nunc quid sibi sit pro bono Ecclesiæ ac Comunitatis impendendum dicamus.

Præpositus, seu qui agros camposque administrat invigilet super his quæ defert et tradit Cellario, (veluti) scutellas pro cibo pauperum, linteamina ad istorum pedes abstergendos, panem et vinum; quæ omnia Præpositus tradere debet Cellario, hicque vicissim de expensis pro Ecclesia factis, Præposito deque perditis tenetur rationem reddere.

Opituletur Cellarius necessitatibus Cellæ, Refectorii, et Dormitorii ex parte: sed omnia, quæ opus habet, suppeditanda sunt ei a Præposito, vestiariis exceptis. Curam habeat Cellarius de omnibus fratribus senibus vel juvenibus, ægris sive valentibus; eisque tribuat necesse, ipsi enim in curam et custodiam traditi sunt. Nullum omnino contristet necessariorum inopia: attamen, sine jussione Abbatis vel Prioris nil molitur vel tradat, sed in omnibus ab eis capiat consilium, sic ut vitæ suæ rationem noscere valeant; itaque ne quicquam aggrediatur, nescientibus illis. Ratio

այլ ամենայնին խրատ առցէ 'ի նոցանէ, զի գիտասցեն զգործս նորա. և բնաւ ոչ կարէ առնել զոր ոչ նոքա գիտեն. ամենայն իրաց զորս սրբոյն Բենեդիկտոսի կարգն հրամայեալ է՝ պարտական է պատասխանի տալ և առնել, լի և անթերի գործովն 'ի ներս և 'ի դուրս: Եւ թէ պիտոյ է նմա, տան իւր երկու եղբայր, զի մին լիցի 'ի վերայ հացին և գինւոյն և միւսն 'ի վերայ ապրնոյն:

Մառնպանն և տնտեսքն հարկ ունին հոգալ զամենայն եղբարսն որ են 'ի ներս և 'ի դուրս, որք և իւրեանց են դիմահայեացք վասն հարկաւոր պիտոյիցն. և մառնպանն ծառայէ 'ի հօրն 'ի սեղանն յորժամ եղբարքն ծառայեն զհասարակացն. բայց միշտ առ նոսա ընթացի, զի մի պակասիցէ ինչ 'ի պիտոյիցն:

Թէ է որ յեղբարցն որ 'ի հասարակաց ապրնոյն ոչ կարէ ճաշակել վասն հիւանդութեանն կամ վասն այլ պատճառի, մառնպանն գայ տեսանէ և զպիտոյսն բերէ. և թէ յապուրն որ կայր առաջի՝ չէր մերձեալ, կարէ դնել զայն այլ եղբօր առաջի: Ապա թէ հրաժարէ եղբայրն այլ իրս ճաշակել, ոչ առնու զայն որ կայ առաջի, այլ թողու մինչև յառնեն 'ի սեղանոյն: Եւ այն որ ոչ ճաշակեաց՝ ասէ ընդ մառնպանն ինչ մի պատրաստել իւր երեկոյն: Եւ զայս վայրապար ոչ կարէ առնել, բայց թէ հիւանդ լիցի, որում պարտ է վշտակցել վասն մեծ սիրոյն Աստուծոյ:

Եկեղեցւոյն սրբոյ փակակալն պարտի տեսանել զամենայն ինչ որ պիտոյ է եկեղեցւոյն, և 'ի վերայ ամենայն իրաց որ 'ի ներքոյ ձեռին իւրոյ է՝ ինքն ակնարկեսցէ. որպիսի են, երկրպագելի տէրունական խաչերն, գրեանքն և աղկր նշխարաց սրբոցն և մահիճք մեռելոցն: Ինքն հոգայ զսրբոյ սեղանոյն զգեստսն, զմոմեղէնիկերն, զբուրվառնին, զբաժակս գինւոյն և զջրոյն, զհաց սրբոյ պատարագին, զկեռու-

reddenda est per ipsum de omnibus quæ statuunt Regulæ S. Benedicti, quæque adamussim intus et foris servare jubetur: sed indigens solatio adjutores duos habeat unum clibano et cellæ vinariæ, alterum culinæ vacantem.

Cellarius et Administrator præsto sint fratribus qui (in Monasterio) degunt, vel extra; hi enim in necessitatibus (vitæ) recursum habent ad illos. Incumbit Cellario mensæ Abbatis servire tunc temporis, cum fratres Comunitati ministrant; sed invigilet ne illorum incuria, aliquid desit necessarium. Videat Cellarius num aliquis inter fratres ægritudine, aut quavis alia de causa commune obsonium manducare detrectet: tunc aliud subroget ferculum, et cibum positum ante illum atque integrum alteri tradet fratri. Insuper, fratre non manducante, allata fercula ne auferantur, sed maneant usque dum mensæ tollantur. Curet impransus cibum sub sero a Cellario sibi parari: attamen ne hoc fiat pro libito, sed causa morbi; et tunc compatia-
tur ei ex charitate.

Ædituus Sanctæ Ecclesiæ provideat quæ decent Dei cultum, et quæ ipsi sunt concredita servet; nempe Cruces adorabiles Domini, Libros, Reliquiaria Sanctorum, feretra mortuorum. Illius est suppellectiles Altaris curare, velut candelabra, thuribula, ampullas vini et aquæ, hostiam pro Sacro, legile* ad legendum, lam-

* Sensum armenicæ vocis *ghersdig*, non intelligimus: fortassis *legile* vel *candela*.

տիկն * գիրք կարդալոյ, զկանթեղնին, զպատրուգ-
կերն, զձէթն, զամենայն սրբոյ սեղանոյն զգեստսն
թէ մետաքսէ թէ քթթանէ և թէ բրդէ, և զամե-
նայն ինչ որ պիտոյ է պայծառութեան եկեղեցւոյն և
մեծի խորհրդոյն: Այլ և ի ջաբիդրն և ի սարկաւազա-
տունն, զայս ամենայն եկեղեցականին հարկէ տեսա-
նել և քննել և խուլ զթերին, և զոր ինչ պիտոյ է
եկեղեցւոյն և ոչ կայ, կամ զգեստք սեղանոյն և պաշ-
տօնէիցն, կամ ձէթ և մոմեղներ՝ ինքն իմանայ և ցու-
ցանէ հօրն և բրովոսդին. և զմոմեղներն տայ ի սա-
մառնպանն, նոյնպէս և հիւրոցն և հօրն: Եւ զսուրբ
սկիհան և զմաղզմայսն և զբաժակսն լուանայ եկեղեց-
պանն յետ կէս գիշերոյ աղօթիցն ի կիրակէն և ի
հինգշաբաթին. և թէ հարկ լինի՝ գործէ և զհաց
սրբոյ պատարագին յետ կէս գիշերոյ աղօթիցն: Եւ
միշտ արթուն լիցի սա ի գործ եկեղեցւոյն. զդաստա-
կերս սրբոյ սեղանոյն և զդաստառակս յորս քահա-
նայքն զձեռս սրբեն՝ յամենայն ժամ լուանայ ինքն
միայն, և զճուրն արկանէ յեկեղեցւոյն խողովակն, ընդ-
որս զձեռաց քահանայիցն ի պատարագելն արկանեն
զլուացուկսն:

Զժամս աւուրցն և զկէս գիշերացն, զառաւօտին,
զարեագալն, զերեք ժամն զվեցն և զլոյս, զերեկոյն,
զխաղաղականն ինքն հոգայ և հրաման տայ ի դէպ
ժամու զհարկանելն:

Զդաստուկեր զաղքատացն, զլականն ուր զոտս
նոցա լուանան՝ ինքն հոգայ, պահէ և ի դէպ ժամն
բերէ. և զամենայն ինչ որ յեկեղեցին սուրբ է ի
նեղջոյ ձեռին իւրոյ՝ հարկ ունի տեսանել. զկռանս
եկեղեցւոյն և զգլաւստրին և զկէս պառիկելոյ տան և
զտուն հօրն ինքն հոգայ, զի մի լիցի պակասութիւն:
Ծանր է այս գործս և դժուարին. վասն որոյ հայրն
այլ ընկեր տացէ եկեղեցականին թէ բազում են եղ-
բարքն. և զայս կամօք եղբարցն, որպէս զի և գործա-
կիցն նախ ասացելոցդ միտ դիցէ, և յամենայն ինչ որ

* Անծանօթ մեզ բաւու թուի զգրակալն նշանակել:

pades, lychnæola, oleum : sacræ vestes et paramenta Altarium serica sint, aut lineæ, aut laneæ; uno verbo, quicquid ad Ecclesiæ decus et ad augustissimum Missæ Sacrificium opus est. Pertinet ad Ædituum perpendere necessaria Capituli, Sacrarii, ceteraque ad Ecclesiam spectantia, paramenta pro Altaribus, Ministrorum indumenta, aut candelas, aut oleum.

Omnia hæc ipsum non lateant; (sed providendo necessaria) Abbatem et Præpositum faciat certiores. Huic Sacrorum Ædituo, item hospitibus et Abbati candelas tribuat Cellarius.

Est officium Sacristæ die Dominica et Quinta Feria, post nocturnas preces sacros calices abluere, nec non patenas et urceos. Item post nocturnam synaxim, si opus est, panem pro Missa conficiat. Jugiter vigilet ad servitium Ecclesiæ; ipse solus lavet Altarium tobaleas ac manutergia, quæ Sacerdotes manus abstergunt; et projiciat aquam in labellum Ecclesiæ una cum ablutionibus, quæ fiunt a Sacerdotibus in Missa.

Debet interea invigilare atque jubere ut, statis temporibus, detur signum Psalmodiæ noctis quemadmodum et Matutinorum, Primæ, Tertię, Sextæ, et Nonæ, Vesperarum quoque et Completorii.

(Insuper) parare debet, servare et, si opus est, deferre linteamina et vas aquæ ad abluendos pedes pauperum. Illius est de rebus Ecclesiæ sibi commissis, onus librare, ac omnes Ecclesiæ, Claustrii, Dormitorii ex parte, Ædium Abbatissæ tecta (et subgrundas) inspicere, ut nihil desideretur.

Grave quippe ac perdifficile munus (suscepit obeundum Sacrorum Ædituus): quocirca, si multi fuerint fratres, de eorum tamen consensu, Abbas det ei socium, qui antedictis vacet: generatim (loquendo) in qualibet re ad officium hoc pertinenti adjuvet illum frater. Competit Ædituo convenientem locum indigitaræ pro sepultura defunctorum. Intima Claustrii curet unus (fratrum); externa suscipiat alter gerenda.

պիտոյ է այս պաշտամանս՝ աշակերտն օգնական լիցի։
Զգերեզմանս մեռելոցն ուր պատշաճ է առնելն՝ ինքն
ցուցանէ. և մին զներքին գործն հոգայ և միւսն զար-
տաքին։

Յաւուրս տօնիցն նախ քան զմեծ պատարազն
յետ ջաբիդրին դնէ եկեղեցականն զարբւթեան
հացն յընծայարան սեղանն, և ՚ի ժամսրբոյ պատարա-
զին գայ հայրն կամ բրիււրն առնու և տայ ՚ի պատա-
րագիչ քահանայն։

Կիրակէին ՚ի ժամ օրհնելոյ զջուրն, եկեղեց-
պանն բերէ զաղն որ լինի պատրաստած ՚ի տնտեսէն.
և տնտեսն յետ օրհնութեանն առնու զմնացեալն յա-
ղէն և դնէ առաջի եղբարցն ՚ի սեղանն։

Եկեղեցականն նախ քան զննջել պատրաստէ զա-
մնայն մոմեղէնս պիտոյից գիշերոյն։ Լոյս հարկ է
առնել ՚ի տունն ննջելոյ եղբարցն. նա որ ՚ի վերայ
աղքատացն է յեղբարցն՝ պատրաստէ զայս, որպէս զի
յետ կատարման խաղաղական աղօթիցն վառեալ
լիցի. ապա թէ դեռ ոչ է պիտոյ լոյսն, մին ՚ի վարդա-
պետաց մանկանցն մնայ յեկեղեցին և ՚ի պատշաճ ժա-
մու բերէ։ Իսկ եթէ յետ երեկոյին ժամուն պիտոյ է
լոյսն ՚ի կանթեղնն որպէս ասացաք, նա որ ՚ի վերայ
աղքատացն է վառէ. և զայսր պիտոյ ինքն յեկեղե-
ցւոյն փակակալէն առնու, այսինքն կանթեղ, ձէթ,
մոմեղէն, ֆանառ։

Նա որ ՚ի վերայ աղքատացն է՝ բերէ զհասրնին
և զխոտն զոր ՚ի ձմեռն ձգեն, և ձգի խոտն միայն ՚ի
գլուստրն և ՚ի տուն հօրն. ինքն տայ բերել զխոտն յար-
տաքնոցն, և զփայտ ՚ի տուն հիւանդացն, և զվարդո-
նին ՚ի ջաբիդրն, և ՚ի մանկանցն ՚ի դպրատունն, և
զամբեղնի և պուտկնի և պնակնի ինքն բերէ, և
զմնացուած սեղանոյն ինքն ժողովէ ՚ի պէտս աղքա-
տացն. ինքն բերէ սկտեւս ՚ի մաքրել եղբարցն զգլու-
խըս և զմորուսս. ինքն պատրաստէ զպէտս այնոցիկ
որք զերական թողուն, այսինքն երկկապ և գաւազան,

Diebus festis, expleto Capitulo, Sacrista, ante Missarum Solemnia, panem pro Sacramento ad Altare, Offertorium nuncupatum, deferat, quem inde, tempore Missæ Abbas vel Prior apprehendet et Sacerdoti celebranti ministrabit.

Die Dominica, cum fit benedictio Aquæ lustralis, sal affert Sacrista antea paratum ab Administratore, qui, completa benedictione, resumit quod superfuit, et collocat in mensa ante fratres. Sacrista, incumbentibus noctibus, omnes candelas paret (de more).

In Dormitorio fratrum lampas ardeat (per noctem), quam præparat qui curam pauperum gerit, accendendam sub finem Completorii. Si diescat adhuc, unus ex juvenum Magistris moretur in Ecclesia, et adveniente tempore, lumen afferat: si post Vesperas oportebit accendere lampades, ut diximus, Curator pauperum accendat, recipiens a Claviculario Ecclesiæ quod necesse habet, nempe lampades, oleum, candelas, lampadarium.

Curator pauperum storeas ac stramina in hieme explicanda deferat: palea in Claustro tantum et in Æde Abbatis sternatur. Idem (Curator) paleam mittat in foricam, et ligna pro Valetudinario distribuat: virgas in Capitulo et in scholis juvenum dispenset. Fert ille sportas, ollas et scutellas, nec non mensæ fragmenta pro pauperibus colligit: (insuper) defert pelves pro lotionem capitis ac barbæ fratrum; parat necesse pro emissionem sanguinis, duplicatam (scilicet) fasciam, baculum, vas sanguinis, et vas aquæ ad abluendum.

արեան աման, բերէ և ջուր առ 'ի լուանալ: Ինքն հոգայ զթաղումն աղքատացն որք մեռանին և զամենեւեան որք են ընդ իշխանութեամբ վանիցն աղքատք. և թէ ոչ կարէ վանքն քահանայիցն որ գան 'ի մահն տալ ինչ, 'ի զգեստուց մեռելոցն տան: Ինքն սահմանէ զմահիճան և զփայտ պրելլոյ ուխտական աղօթաւորացն 'ի հանգուցանել զնոսա:

Յաւուրս տօնից զորս աւուրս ութ պատուեն, յեկեղեցին պարտ է զնել կանաչ, և 'ի գլաւտրն և 'ի սեղանն և 'ի ջաբեդրն, և սփռեն յատակս տանցն 'ի տօն մուտսն անուշահոտ տերեւ որ գտանի յաշխարհն, մըրտենի կամ կասլայ կամ ճղեմն. և զայս 'ի ժամն յորում ոչ լինին եղբարքն յայս տներս սփռեն, և յեկեղեցին յամենայն տօն: Իսկ հոգայ զայս և պատրաստէ նա որ 'ի վերայ զգեստուցն է:

Որ 'ի վերայ զգեստուցն է, հարկաւոր է նմա հոգալ և պատրաստել զամենայն պիտոյս անձանց եղբարքն, այսինքն զգեստք թէ բրդէ թէ կտաւ, մուշտկեր, սօլերնի, գօտեստան, դանակ և թափք, մաքրիչք, սանտրեր, ասղներ, սրոց և օծն, զգաստրուկերն որ կայ 'ի սեղանոյն տանն դուռն, և զգաստրուկերն որ պիտոյ է 'ի մաքրելն զգլուխն և զմորումն, և զմեսնին* սեղանոյն. զայս ամենայն ինքն կալցի պատրաստական: Զփայտն զկնի զգեստուցն ինքն յղէ 'ի լուացարարն. ինքն գտանէ զերակահասուն և զծառայողն յերակն, որ զկրակն վառէ. և զայս փայտս առնու 'ի մառնպնէն. ինքն պատրաստ կալցի ճրագու որով զսղերնի եղբարքն օծանեն. և որոյ գայ յաշխարհէ՝ ինքն բերէ զզգեստն և զգեցուցանէ, զոր սրբոյն Բենեդիկտոսի կարգն հրամայեալ է:

Եթէ մեռեալ զոք բերեն 'ի վանքս որ զսուրբ ձևս ունի, վերակացուի զգեստուցն է մի 'ի չորից մասանց ընչից մեռելոյն, և մին եկեղեցականին և միւսն

* Գիրք պատարագի:

Ille (idem) curat sepulturam defunctorum, pauperum peregrinorum, et eorum qui in ditione Monasterii ex hac vita decedunt. Si Monasterium non habeat quid conferat Presbyteris interessentibus funeri, spolia exhibeat defuncti. Sternat ipse cubilia et ligna paret comburenda pro devotis hospitibus suscipiendis.

Diebus festis cum octava solemnibus, oportet viridantibus foliis exornare Ecclesiam, Claustrum, Refectorium atque Capitulum; ibique, si frondeant in regione, folia odora, ceu myrtum, laurum, caricem, in pervigilio festi super pavimentum dispergere: quæ omnia effundenda sunt absentibus fratribus. Id vero quolibet die festo in Ecclesia tantum fiat; et vestiarii Præfectus provideat necesse.

(Qui) Præfectus curet et provideat omnia, quæ sunt necessaria fratribus (in Monasterio degentibus), idest vestimenta ex lana, aut lino, vel pellicea, calceos, cinctoria, cludines, purificatoria, pecten, acum, cotem cum unguento, lintea ad Refectorii januam prope appendenda, linteamina pro abstergendis capite ac barba fratrum, et Missalia pro Altaribus: hæc omnia in promptu habeat Præfectus. Præterea nedum vestimenta ipse paret, ligna quoque mittat ad lavacrum pro ablutione; vocet Chirurgum et puerum pro igne ad sanguinis emissionem: (porro) ligna comburenda a Cellario accipiat: sebum ad liniendos fratrum calceos provideat. Pertinet quoque ad Præfectum vestimenta pro postulantibus præparare, eosmet etiam Monachali habitu induere, S. Benedicto dictante.

Supellectilium eorum, qui religioso habitu ex hac vita migrantes delati sunt in Cœnobium, pars quarta vestiarii Custodi cedit, pars altera Sacrorum Aedituo, et Cellario tertia statuta est: quod si (excesserint) sine habitu, omnia cedunt Aedituo et Cellario.

մառնականին։ Ապա թէ ոչ ունի զսուրբ ձևս, առնու զամենայնն եկեղեցականն և մառնականն. այս լինի թէ առեալ է զեղբայրութիւնն։ Ապա թէ ոչ՝ և զօտար ոք բերեն յեկեղեցին թաղեն, առնու զամենայնն մառնականն. բայց 'ի տաննկէն՝ զոր տան 'ի նա որ 'ի վերայ Եղբատացն է, նոյնպէս և յամենայն իրաց զոր տան ողորմութիւն 'ի վանսն, առնու նա զտասա- նորդսն և տայ աղքատացն։ Իսկ նոքա որ առին զինչս մեռելոյն՝ բերեն 'ի ջաբիդրն և դնեն առաջի հօրն. և թէ է ոսկի կամ ձի կամ ջորի կամ սէճ կամ տախտի զարդս, առնու հայրն և որպէս կամի առնէ. զմահ- ձացն ծածկոյթման տան 'ի հիւրոցն տունն. ապա թէ պատուական մետաքսէ լինի՝ 'ի զգեստս սրբոյ եկեղե- ցւոյն։

Եղբայրն որ է 'ի վերայ հիւրատանն որ արտաքոյ է վանիցն, յորում միշտ մտին հիւրքն, զամենայն ինչ որ պիտանի է՝ ինքն հոգայ և պատրաստէ. զտունն ինքն ուղղէ զտախտերն, զսեղանոյն դաստակերն և զորս լուանան զձեռս, զբաժակս ըմպելոյն, զանակնին, զգորգալնին, զպարիզմերն, զփայտն որ այրի առաջի հիւրոցն, ինքն հոգայ որ բերեն, զհացն և զգինին զհիւրոցն և զմէակացն, ինքն հոգայ և պատասխանի առնէ և առնու զամենայն պէտան 'ի մառնականէն։ Սակայն նոցա է պարտ զայս գործ հաւատալ՝ որք սի- րովն Աստուծոյ լցեալ են։ Յորժամ եղբայր մեռանի 'ի հեռաւոր աշխարհ և բերեն թուղթ, ինքն առնու և տանի 'ի ջաբիդրն առաջի եղբարցն զի ընթերցցին։

Աշխարհական մարդիկ որ են 'ի ծառայութիւն եկեղեցւոյն, յոր բան և լինիցին՝ թէ սխալեն՝ ունի իշխանութիւն վերակացու գործոյն խրատել զնա սաստիւ և բանիւ, և թէ ուղղի բարւոք է, և թէ ոչ՝ բրովստան կարէ ծեծել զթիւրեալն. իսկ թէ ոչ

Idque fit si (defunctus) Conventui fuerit adscriptus: contra si deferatur pro sepultura advena in Ecclesiam, omnia accipit Cellarius præter (decimam), quæ Curatori pauperum præbetur. Item pauperibus ipse tribuit decimam omnium, quæ obveniunt Monasterio ex charitate (piorum).

Res autem defuncti, qui receperint deferunt in Capitulum ad Abbatis pedes ponentes: qui Abbas tollit pro se aurum aut equum, aut mulum, aut armaturam, aut lectisternia, si fuerint, iisque utitur pro voluntate: stragula dantur Hospitio, vel, si valde bona et serica, pro conficiendis Ecclesiæ vestibus impenduntur.

Frater qui præest Hospitio extra Monasterium locato, quo jugiter hospites conveniunt, curare debet et parare omne opus: instruit porro ipse domum, lectos, mappas, lintea, cyathos, patinas, cochlearia....*: ligna comburenda pro hospitibus ut afferantur, invigilet, quemadmodum et panem provideat, ac vinum pro hospitibus et servitoribus: omnia hæc comparanda sunt illi et exquirenda a Cellario, cui rationem reddere tenetur. Profecto officium hujusmodi tradendum est solis viris, qui Dei charitate repleantur.

Cum frater in longinqua regione decumbit, et nuntium mortis mittitur per epistolam, hæc tollitur a Præsidente, qui defert in Capitulum et legendam fratribus offert.

Inspector Ecclesiæ sæculares ministros ibidem in quolibet fallentes monitis ac exprobrationibus ex officio reprimat; si corriguntur, bene: alioquin Præpositus

* Videsis pag. 33.

համբերէ՝ արտաքս ձգեն 'ի գործոյն. և թէ մարդ է՝
զոր անպատշաճ է հարկանել, 'ի գործոյն յորում է՝
կարող են փոխել. բայց մեծ պատճառանօք այս լիցի,
'ի փոքուն պարտին երկայնամտել: Եւ բնաւ նա որ 'ի
վերայ գործոյն է, զսխալոյն ոչ կարէ փոխել, առանց
ցուցանելոյ հօրն կամ բրիւրին:

Յամենայն իրս պարտ է խրատել զվարձկանսն.
Թէ համբերէ խրատուն և ուղղի՝ բարի է, ապա թէ
ոչ՝ ցուցանէ հօրն կամ բրիւրին կամ մառնպանին
զսխալանսն զոր արարին, և ըստ արժանին կշտամբեն
հրամանաւ սոցա, բանիւ և բրով. կամ մեկնեն և ծե-
ծեն կամ զղէմն, կամ փոկով զթիկունսն: Եւ այս
լինի վասն մեծ յանցանաց՝ թէ գողանայ 'ի վզէն եկե-
ղեցւոյն, կամ թէ չարախօսէ զեղբարցն. և թէ բրով
ոչ ուղղի՝ տուգանեն, այսինքն զվարձն կտրեն. բայց
զի արդարութիւն լիցի և մի զըպարտութիւն, կամ
կարծեօք դատել կամ վասն փոքր յանցանաց:

Յորժամ մանկունքն անցանեն առաջի եղբարցն,
խոնարհեսցին նոցա. և յորժամ հայրն գայ, ամենե-
քեան յառնեն և խոնարհին. բայց 'ի մի տեղւոյ յար-
տաք յորում ոչ (ինչ) փոյթ առնեն նմա 'ի մոեղն:

Եղբարքն միմեանց 'ի հանդիպելն՝ գձեսցին իրե-
րաց: Եթէ յայն ժամսն է յորում ոչ ունին հրաման
խօսելոյ, ոչ կարէ մին ընդ միւսն գիրս խնդրել:

Որ յառաջին փառսն ոչ լինի 'ի խաղաղական
ազօթսն, գնայ առաջի խորանին կանգնի 'ի գալն, և
որ ոք ելանէ յետ այսր փառաց՝ ոչ ունի հրաման,
այլ լռութեամբ դառնայ: Իսկ թէ խօսի, պարտական
է զազօթսն կրկնել վերստին:

Մանկունքն երեկոյն յետ եղբարցն գնան առ-
նուկ զօրհնութեան ջուրն. բայց քան զնորոգ եկեալ-
սըն յառաջ:

verberare potest delinquentem ; si hic non paret, opere expellitur. Quod si talis homo verberari non expediat, (excidat officio et) transferatur (alio). Hoc fiat gravibus ducti rationibus : (aliter) si parvis, patienter est sustinendum. Inspector operum, inscio Abbate vel Priore, delinquentem ab opere amoveat unquam. Mercenarii omnimodis moneantur ; si monitioni parent et emendantur, etiam ; secus (qui præest) Abbati vel Priori vel Cellario eorum menda referat, et juxta mandata verbis aut verberibus ex justitia corripientur, vel detractis vestibis in faciem cædentur, aut corrigia flagellabuntur in scapulis. Sed hoc minime factitandum, nisi graves ob noxas, veluti si ob furtum illatum Ecclesiæ, aut detractiones fratrum ; quod si verberare non resipiscunt, multa plectunt, idest stipendia differunt (usque ad bonam frugem). Verum hoc fiat jure, nequaquam aut calumnia, suspicione, vel culpa levi.

Juvenes pertranseuntes fratribus caput inflectant ; adveniente Abbate, omnes inclinantes se assurgunt, præterquam in loco, per quem it reditque, nullo animo intendente. Fratres obviam euntes se inclinent vicissim. Quibus horis fari vetatur nemo unus expostulet libros ab alio.

Qui ad primum Completorii "*Gloria*" non adest, (post veniens) ante Altare consistit ; exeunti loqui amplius non licet, sed silentio regrediatur oportet : casu quo verba faciat, preces dicat denuo.

Juvenes aquam lustralem sero capiunt post fratres, sed ante proxime accedentes.

Synaxi nocturna adsint juvenes precibus, quæ

Ի գիշերային աղօթան՝ մանկանցն պարտ է լինել յերկրորդ կարգ աղօթիցն՝ ի յետին հայր մեր որ յերկինս։ Եթէ հարկ լինի ումեք խօսել յետ խաղաղական աղօթիցն, դարձեալ երկրորդեսցէ զնոյնն. այնպէս արասցէ և յետ կէս գիշերոյ աղօթիցն, թէ խօսի։

Եւ զայս պարտին գիտել ամենեքեան, թէ մեծ հուր է և սաստիկ յանցանք խօսելն յետ խաղաղական աղօթիցն. ոչ է պարտ և ոչ ձեռամբ նշանակել յետ այսր աղօթից, և ոչ ի գլուստրն մնալ սակս իրիք գործոյ, և ոչ մին միւսոյն հանդէպ յետ այսր կարէ համարձակ նստել. այլ ամենեքեան ըստ կարգի յետ աղօթիցն ելանեն յեկեղեցւոյն և գնան ի տուն հանգրստեանն. և ոչ մի ոք ի նոյանէ մնայ յեկեղեցին, բայց յեկեղեցւոյն սպասաւորացն։

Մեծ և սաստիկ և ծանր և բազում զգուշութեամբ պարտին մտել ի տուն հանգստեանն ի ժամ ննջելոյն. որպէս զի մի ի հարկ պատճառաւ իրիք ընդ միմեանս խօսելոյ. ոչ խորդալ անդ և ոչ թքանել. ոչ մին միւսումն սաստէ կամ խրատ տայ. ոչ շարժեն զտախտերն, ոչ ձգեն զգգեստան կամ զսօլերն որ խռիւն հանէ. և թէ ինչ աղօթել կամի ոք ի ննջելն, ամենեւին ոչ ունի իշխանութիւն շարժել զշրթունսն. ի սիրտն աղօթեսցէ։

Բրիւորն պարտի ելանել ի դուռս իւրով մոմեղինաւ և շրջել ընդ եկեղեցին և ընդ ամենայն տունսն, զի մի լիցի ոք արտաքս ի հասարակաց օրինացս։ Եւ թէ եղբայր արտաքոյ է և տեսանէ զբրիւրի շրջելն, ոչ պատասխանէ բերանով կամ լեզուաւ, այլ միայն կորացուցանէ զգլուխն առաջի նորա և ոչ շարժի. իսկ բրիւրն ձեռամբ ակնարկէ նմա գնալ ի տուն հանգստեանն։ Եւ թէ լիցին եղբարք որ առեալ են հրաման մնալոյ յեկեղեցին կամ այլուր, յորժամ գայ բրիւրն իւր լուսոյն ի մէջ նոցա, յառնեն անխօս՝ կորացուցեալ զգլուխս, և նա անցանէ։ Ապա թէ լինին ոմանք ընդ նոսա առանց հրամանի, ոչ է պարտ անտես առնել, այլ վաղիւն ի խորհրդեանն յանդիմանել թէ երկնչին և գնան ի ննջել. ապա թէ ան-

fiunt secundo, et "*Pater noster*" novissimo. Si quis post Completorium opus habet loqui, easdem repetat preces: similiter quæ de media nocte pro eloquio forerent dicendæ.

Probe hoc omnes calleant: etenim, explicito Completorio, sermonem texere magnus error est et gravis reatus*: prece igitur finita, neque signum manibus fiat, nec pro re qualibet ullus maneat in Claustro, neque pro libito frater adversus fratrem consedeat: sed cuncti per ordinem exeant de Ecclesia ad dormitorium se conferentes. Nemo, ministris exceptis, maneat in Ecclesia.

Dormitionis tempore magna fratres, multa nimiaque cum diligentia requietionis locum introeant, ne detur ad invicem confabulationis occasio: non illic stertere, non spueri, non quemquam ex fratribus corripere licet vel monere; non fulcrum lecti movere, non vestes aut calceos cum strepitu projicere: quod si vult quis orationem facere non labiis omnino, sed corde intus precetur. Prior exeat cum sua candela, Ecclesiam ac domum totam perlustrans, quatenus communes regulas parvipendens nemo inveniatur. Si autem frater foris inventus Priorem circumeuntem aspiciat ne loquatur eum, sed inclinet se tantum et coram sistat. Manu ipsum Prior moneat requietem. Casu ceterum quo fratres nonnulli in Ecclesia aut alibi cum venia sistant, occurrente facem præferente Priore, quiete ipsi consurgant, coram eo se inclinent donec transeat: verum si fuerint inter illos ceteri absque licentia, (hoc) non neglecto, postridie sunt in Capitulo ad consilium cohibendi. Hoc est in more, si magni faciunt et petunt quiescendum; sin negligentes inventi, nedum cohibendi sed et vapulandi sunt. Prior, postquam Monasterium omne quaquaversu lustraverit, pergit majorem claudere januam, tollit et penes se (detinet) claves, quas tradit Sub-Priori ex arbitrio, idest *Ædituo*.

* Vis armenicæ locutionis denotat *vehementissimum ignem*.

փոյթ առնեն, ոչ յանդիմանեն միայն, այլ և հարկանեն: Եւ յորժամ շրջի բրիտերն ընդ ամենայն վանսըն, գայ և զարտաքին դուրսն փակել, առնու զբանալիսն ինքն և կամ տայ սորբրիտերին որ է եկեղեցապանն:

Եւ յորժամ լեն զկէս գիշերոյ զանգակն, վաղվաղակի յառնեն առանց հեղգութեան. իսկ թէ լինի որ որ հեղգանայ, բրիտերն զարթուցանէ ոչ 'ի մահիճսն մերձնալով կամ 'ի զգեստս նորա, այլ 'ի բացուստ դափէ և ձայն հանէ. և ժողովեալ յեկեղեցին յաղօթան՝ յատեանն անկանին ըստ կարգի և ասեն զՀայր մեր որ յերկինսն ըստ որում օրէն է: Յետ այսր դառնայ բրիտերն իւր մոմեղինաւն 'ի տուն հանգըստեանն. և թէ որ վասն վատութեան մնացեալ է 'ի մահիճսն, ածէ յեկեղեցին: Այսպէս առնէ և յետ առաջին գրոցն. նոյնպէս և յառաւօտին յաղօթան:

Յեղբարցն թէ որ ննջէ 'ի կէս գիշերոյ աղօթան յեկեղեցին, միտ դնէ եկեղեցապանն, և առեալ Փանառ շրջի 'ի մէջ նոցա ներքոյ և արտաքոյ. և որոյ 'ի քուն է արտաքոյ՝ դոփէ ոտամբն հեղութեամբ զի զարթիցէ: Այս յամանային աւուրսն լինիցի. իսկ 'ի ձմեռնն որք զգիրսն ընթեռնուոն երեքն, իւրաքանչիւր որ առնու զիւր մոմեղէնն յետ կարդալոյն, և շրջի ընդ եղբարսն. յորժամ գտանէ զոր 'ի քուն, դնէ զՓանառն առաջի նորա: Իսկ նա զարթուցեալ և տեսեալ առնու և ինքն շրջի, և զայլ որ գտանէ 'ի քուն՝ դնէ առաջի նորա. այսպէս առնեն:

Եղբայր որ ծարաւի երեկունն յետ խաղաղական աղօթիցն, թէ տղայ է՝ ասէ ընդ մեծ վարդապետն. թէ մանուկ է՝ ասէ ընդ իւր վարդապետն, վարդապետն գնայ ասէ ընդ հայրն կամ ընդ բրիտերն: Եւ ամենայն որ որ ծարաւի յեղբարցն՝ ասէ ընդ հայրն. եթէ տայ հրաման, գնայ 'ի տուն հիւանդացն, զի այնր ոչ է պարտ լինել առանց կերակրոյ և ըմպելեաց. և ընդ նմա գնայ այլ որ յեղբարցն: Իսկ պաշտօնեայ հիւանդացն տայ նմա ըմպել, և յետ ըմպելոյն կրկնէ զաղօթան:

(Fratres) audito sonitu campanæ mediæ noctis, mora nulla debent surgere; si aliquis cunctaret, a somno suscitetur eum Prior lecto aut indumentis non appropinquans, sed (manus aut solum) percutiens eminus strepensque. Congregati in Ecclesia ad orationem in Choro se abjiciunt per ordinem, "*Pater noster*" dicunt de more. Post hoc redit cum candela Prior ad dormitorium, ubi quempiam ex socordia morantem inveniens ducit ad Ecclesiam. Sic primi libri completa lectione, et sic ad Matutinam Synaxim assolet factitare. Si aliquis fratrum, mediæ noctis prece durante, dormierit in Ecclesia, *Ædituus* advertat et, lampade accepta, pergat appropinquans et propius dormienti solum tundat pede submissim ad expergiscendum. Hoc fiat tempore æstivo: in hieme autem, e Lectoribus codices tres, facta lectione, unusquisque, capta candela, in medio fratrum ambiat, inventique dormientis lampadem ob oculos ponat; expergiscens apprehendat lampadem et circumeat et ipse, inventoque alio dormiente lumen admoveat et ita porro.

Si quispiam inter fratres, post Completorium, sitiatur, si puellus, Magistrum principem; si juvenis, Magistrum admoneat: Magister dicit Abbati vel Priori: si alter ex numero fratrum commonefaciat Abbatem, quo annuente, valetudinarium adeat, ubi esus et potus nunquam deerunt, alio comitante sodali. Potum tribuet ægrorum Curator, sed bibens, hausta aqua, precem denuo facere jubetur.

Ի խորհրդատունն յորժամ ժողովին՝ զոք որ յանդիմանեն ի սխալանս ինչ, և նա նախ քան զանկանեն և մեղայ ասեն եթէ արդարանալ ջանայ կամ խօսի, սաստիկ հարցեն զայնպիսին։ Այլ եթէ արարեալ է որ զսխալանսն և եթէ ոչ, յորժամ պարտաւորեն զնա և դատեն՝ լուել պարտի և զպարտութիւն խոստովանել, և զայլոցն գիտութիւն քան զիւրն ճշմարիտ համարել։

Ի խորհրդապէս դատելն յորժամ որ յեղբարցն անկանի և մեղայ ասէ, այլք ոչ պարտին ընդ միմեանս խօսիլ։

Եթէ որ ելանէ ի Զբրիդէն և կամի դառնալ՝ ոչ ասէ պէնէտիցտէ, որ Թարգմանի Օրհնեցէք. իսկ եթէ ոչ կամի դառնալ՝ ասէ զայս։

Յորժամ եղբայր զեղբայր յանդիմանէ ի խորհուրդն և առնու զպատիժն, ոչ է պարտ պատժեցելոյն յայնմ աւուր զիւր յանդիմանողէն ասել ինչ, զի մի քինահանութեան կարծիս տացէ։

Որ լինի յանդիմանած մի անգամ և երկիցս և անկանի առաջի ըստ յանդիմանելոյն և ինդրէ ներումն, և բրիւրն հրամայէ որ նստի, այլ որ չունի հրաման զնա յանդիմանել յայնմ աւուր, բայց եթէ ծանր սխալանք լինի որ ոչ վճարի Թողութեամբ։

Զբրիւրն առաջի հօրն կարող են եղբարքն յանդիմանել ի խորհուրդն, ոչ չարութեամբ, այլ սուրբ սրտիւ, ըստ որում ամենեքեան ինդրեն զմիմեանց ուղղութիւն հոգևոր սիրով, և վասն այնորիկ պարտական են նախախնամել և պահել զհոգիս իրերաց։

Թէ մին ընդ միւսն ի խորհրդեանն անպատշաճ բանիւք հակառակին, ի նոյն տեղն զայնպիսին խրատեսցեն ըստ պատշաճի։

Ի յայն կարգն և ի սահմանն յոր զմեծաւոր ծան հարկանեն ի խորհրդեանն, այնպէս ծեծեն և զմանկունս։

Ով որ յեղբարցն ի հրամանսն զոր առին նմա ոչ լինի փոյթ և երագ, այլ հակառակի և հեղգութեամբ արհամարհէ, այսպիսիս զանձն ատէ. պարտ

In Capitulo, adstante Cœtu, si frater ob culpam reprehensus, antequam prosternat se dicatque "*pec-cavi*", nitatur se defendere et loqui (pro se), fuste vehementer cædatur. Sons aut insons accusatus noxa et judicatus, omnino tacere debet ac reum se profiteri, magis quam suam ceterorum cognitionem pro vera confirmans. Quando iudicium fertur in Consilio, et aliquis ex fratribus, confitendo, se prosternit pœnitens, nequeunt ceteri colloqui inter se. Exiens e Capitulo cum animo redeundi, ne dicat "*Benedicite*": utique non rediens dicturus.

Cum frater in Capitulo accusat alterum, hic punitus, die illo, contra accusatorem suum nil proferat, ne suspicio inferatur vindictæ. Qui semel et iterum objurgatur, et prosternens se, pro modo probri, petit veniam, eique Prior ut sedeat mandaverit, nemo, illa die, reprehendat eum, nisi tam gravis foret culpa, ut venia tantummodo non satisfiat. Licet fratribus in Capitulo Priorem coram Abbate incusare, procul exultante malitia, sed pura intentione, prout quemque decet, qui optat sui confratris resipiscentiam, charitate non ficta, adeo ut pro animarum salute cuique adnendum sit, et satagendum vicissim.

Consilii tempore, jurgium si oriatur ad invicem importunis verbis inter fratres, illico, prout decet, isti admonendi sunt.

Ordine et modo quibus ætate provecti vapulantur, vapulentur et juvenes. Qui de fratribus alacer et lubenti animo mandatum non arripit, quin potius detrectat ac spernit, ignave se despiciatur; (quocirca) in Concilio aut nudus aut super scapulas hujusmodi expedit flagellari. Nemo fratrum cohibendus est ut inobediens pro parvis et levibus culpis, vel ob involuntarios defectus in loquendo; qui vero sponte mandata contemnit, et, monitione accepta, adhuc sordescit, culpa inobedientiæ corripendus est. Qui oblivione aut ignorantia, et non apposite, in legitima hæc Statuta

է զնա 'ի խորհրդեանն կամ մերկ կամ յերկուս թիկունս հարկանել:

Չէ պարտ վասն փոքր և չնչին իրաց զոք յեղբարցրն իբրև զանհնազանդ կշտամբել 'ի յանցանքն 'ի բանսն ահամայ. այլ զայն որ ամենայն կամօք արհամարհէ զհրամանսն և յետ խրատելոյն բանիւ՝ մնայ 'ի թերութեանն, պարտ է անհնազանդութեան պատժօք դատել:

Որ սխալէ կամ յանցանք 'ի պատշաճ՝ օրինացս վասն մոռացութեան կամ վասն տգիտութեան և ոչ կամօք, զայնպիսին բանիւ խրատեսցեն 'ի խորհրդեանն կամ միով վարոցաւ. նա և թէ պատշաճ համարին, 'ի հեշտ բանդ արկանեն վասն իւրոյ օգտի, որպէս զի իմաստնասցի:

Ով ոք յանդիմանի 'ի խորհրդատունն վասն յանցանաց և նա չանկանի առաջի հօրն կամ եղբարցն, այլ հակառակի բանիւք և փութայ արդարանալ, անդէն 'ի տեղւոջն հարցեն զնա բրովք առժամայն վասն անմտութեանն: Ապա թէ դեռ ևս հակառակի և ըզծեծմն արհամարհէ, առնուն 'ի նմանէ զդանակն թափովքն, և դնէ 'ի բանդ հայրն կամ բրիւրն զգերեալն 'ի սատանայէ, և անդ չարչարեն զնա բազում պահովք. և ըստ դիպող աւուրց հրաման տայ հայրն բերել զնա. գանեն 'ի խորհրդեանն և խրատեն կամ սաստիւ կամ քաղցրութեամբ՝ որով ճանաչէ թէ օգտի. այնչափ առնեն զայս մինչև կոտորի սիրտն և խոնարհի և խոստովանի ուղիղ: Այլ և եղբայր մի օր ըստ օրէ հօրն հրամանաւ գնայ 'ի բանդն և յորդորէ զնա աստուածային օրինօքն 'ի հնազանդութիւնն. յորժամ դառնայ և ցուցանէ կերպարանս զղջման, բերեն զնա 'ի խորհրդեանն, յոր մտեալ երկիր պազանէ. հայրն հրամայէ. Զինչ խնդրես. նա պատասխանէ. Մեղայ տէր. և հրամայէ յառնել: Եւ թէ յետ այսորիկ ինքն իւր սրտին կամօք ախորժէ առնուլ ծեծք, հրամայէ հայրն ծեծել զնա. յետ որոյ ողորմութեամբ խրատէ զգոյշ լինել ոչ առնել այլ զայն, և առնէ իւր գթութիւն և հրամայէ արձակել 'ի բանդէն: Նա

delinquit, verbis aut uno verbere tantum in Capitulo increpandus est; aut saniori consilio, carceri moderato mancipandus, pro bono animæ suæ et ut redeat ad bonam frugem.

Qui ob culpam in Capitulo reprehensus coram Abbate ac fratribus haud se prosterneret, sed altercatur excusationem prætentans, ibi confestim cædatur ob insipientiæ reatum; et si pergeret altercari et spernere verbera, culter auferatur ab eo cum vagina: porro Abbas vel Prior mancipium illud Satanae in carcerem conjiciat acri abstinencia vexandum. Statuta die jubeat Abbas ipsummet in Capitulum vocari, ibique verberandum, minis aut blanditiis, si satius ducent, pro illius salute monendum. Hæc agendi ratio iteretur donec emolliatur cor ejus, et humiliter se reum esse profiteatur. Insuper unus fratrum, jussione Abbatis, quotidie adeat carcerem, captivumque Dei et obedientiæ scita proferens cohortetur: resipiscens, et contritionis signa manifestans, ducunt in Capitulum, quo introgressus prosternatur.

Abbas exquiret ab eo: quid vis? Cui ille: "*Pecavi, Domine.*" Tunc Abbas eumdem surgere jubebit. Post hoc si frater (ad bonam frugem receptus) sponte postulet flagellari, verberationem Abbas decernat; postea humaniter eum alloquens, ne iterum relabatur in culpam, caute admonet vigilandum, jubetque, charitate dictante, ipsum educi de custodia. Hoc audito,

յորժամ լսէ զայս, գնայ անկանի առաջի և համբու-
րէ զոտս հօրն և կանգնի առաջի նորա 'ի մէջ եղբար-
ցն. իսկ ապա հայրն ցուցանէ նմա տեղի նստելոյ
կամ զիւրն որ յառաջ ունէր և կամ այլ խոնարհ:
Յայսպիսւոյս նախ քան զգալն 'ի խորհրդարանն ա-
ռաջի հօրն՝ հաւատալոյ բան պահանջեսցեն, զի մի
պատրանօք լիցի զղջումն: Սա թէ եկեալ առաջի
հօրն դարձեալ հակառակի, ծանր է սխալանքն. 'ի
նոյն բանտն դարձցի և սաստկապէս կշտամբեսցի.
ապա թէ ուղիղ զղջումն ցուցանէ, վերոգրեալս 'ի
վերայ նորա կատարեսցի:

Թէ որ յեղբարցն զհրամանս հօրն խոտէ և ասէ՝
թէ ոչ դատիս ուղիղ, 'ի բանտ և 'ի կապանս ըստ ա-
սացելոցդ կացցէ, մինչև ուղղեսցի 'ի ներքոյ կամաց
հօրն:

Թէ որ զիւր յանցանսն թագուցանէ, և այլ եղ-
բայր զնա 'ի խորհրդեանն յանդիմանէ յառաջ քան
զիւր խոստովանելն, յորժամ ստուգութեամբ ցու-
ցանէ զնա յանդիմանիչն առաջի հօրն և եղբարցն,
գնայ և անկանի 'ի մէջ յերեսս վասն մեղացն. և 'ի
ցուցանելն զամենայն յանցանսն և նորա ոչ կարել
պատասխանել ընդդէմ ճշմարտութեանն, հրամայէ
հայրն յետ զծունրն ածելոյ առաջի իւր՝ անկանել
նորա, և այլ եղբօր ասէ յառնել և ծեծել զնա սաս-
տիկ: Յորժամ զայս առնեն վասն ուղիղ պատճառին
որ գտաւ 'ի վերայ նորա վկայիւք, նզովէ զնա հայրն
և ասէ, Ել արտաքս. և լինի հատած 'ի միաբանու-
թենէ եղբարցն. ըստ որում խրատեաց զմեզ Առա-
քեալ մատնել զայնպիսին սատանայի 'ի սատակումն
մարմնոյ՝ զի ոգին ապրեսցի: Այս խրատս է ծանր մե-
ղացն, որպէս զի մի այլ գտցի 'ի մէջ եղբարցն:

Յորժամ արտաքս հրաման տայ հայրն գնալ, դնէ
զկնգուղն 'ի գլուխն և ելանէ արտաքս 'ի խորհրդա-

ad pedes Abbatis se abjiciat, deosculans eos et stabit coram in medio fratrum. Tunc Abbas priori aut inferiori loco, quo sedeat, ostendit. Attamen, priusquam ducantur in Capitulum, adstante Abbate, promissionis verba a pertinacibus his sunt exquirenda, ne forte pœnitentia (ficta) sit (et) dolosa: et si veniens iterum coram Abbate refragari urgeret, quod est gravius piaculum, reducatur in eundem carcerem, vehementius arguendus: si veræ pœnitentiæ dederit indicia, adhibeatur cum eo, quæ supra descripta est (agendi ratio cum charitate).

Si frater quispiam jussa Patris contemnat, et dicat: tu facis (mihi) injuriam, (injuste agis), constrictus vinculis in carcerem tradatur, ut dictum est, donec ad jussa Abbatis flectatur.

Si quis frater celaverit culpam, et priusquam confiteatur in Capitulo, prodatur ab alio, si vera coram Abbate et fratribus accusator testetur, pronus in faciem pro peccato suo ille se prosternat: cumque omnia sua peccata fiunt ipsimet manifesta, nihilque contra veritatem reponat, Abbas coram se genuflexum jubet prosterni, vehementissimeque ab alio verberibus lacerari. Id, causa legitima et adversum eum, occurrente, teste probata, Abbas ipsum plectit anathemate, aitque: "*egredere.*" Ille a Congregatione semotum se intelliget, clamante Apostolo: "*Tradite eumdem Diabolo et in excidium corporis, ut animus salvus fiat.*" Hoc peragendum profecto est, culpa gravi extante, ne amplius inter fratres (deinceps) inveniatur.

Cum Abbas jubet ipsum egredi foras, sumit caputium exitque de Capitulo. Nutu Abbatis duo fratres

տանէն: Եւ հրամանաւ հօրն ելանեն ընդ նմա երկուք յեղբարցն և տանին զնա 'ի բանսն ուր սահմանեալ է այսպիսի յանցաւորացս . և բնաւ չկարէ ոք խօսել ընդ նմա, բայց միայն այն որում հրամայէ հայրն . և տան նմա զհացն և զճուրն որպէս գրեալ է 'ի կարգ սրբոյն Բենեդիկտոսի, առանց օրհնելոյ խաչիւն: Եւ յամենայն աղօթից ժամ ելանէ 'ի տեղւոյն ուր է 'ի սուգ և յապաշխարութիւնն, և եկեալ առաջի դրաց եկեղեցւոյն տարրանայ յերկիր 'ի վերայ երեսաց իւրոց և մնայ անդ մինչև մտեն ամենայն եղբարք: Իսկ 'ի սկսանել սաղմոսացն՝ յառնէ և զնայ յիւր տեղն արտաքոյ մինչև կատարի աղօթքն, և դարձեալ գայ 'ի նոյն տեղն և անկանի մինչև ամենեքեան ելանեն. այլ նոքա յելանելն և 'ի մտանելն ասեն ցնա, Աստուած Թողութիւն շնորհեսցէ յանցանաց քոց:

Եւ այնչափ առնէ զայս մինչև հայրն ողորմի և արձակէ զնա 'ի կապանացն, և հրամայէ բերել զնա 'ի խորհրդեանն: Եւ մտեալ անկանի յերկիր. և հայրն ասէ. Աստուած իւր առատ ողորմութեամբն որոյ առաջի ապաշխարեցեր, Թողցէ քեզ զյանցանսքո: Իսկ նա երկրպագէ և համբուրէ զոտս հօրն, ապա գայ և ըստ կարգի անկանի ամենայն երկու եղբօր առաջի մինչ կատարէ զերկու կարգն. և նոքա ասեն ընդ միտս զնոյն բանս: Ապա այսուհետև լինի ընդ այլ եղբարսն, որպէս սուրբն Բենեդիկտոս հրամայեալ է: Եւ յետ Թողութեանն ցուցանէ իւր հայրն կարգ 'ի սեղանն և յեկեղեցին, կամ զիւրն կամ խոնարհագոյն: Եւ ոչ ունի հրաման սկսուած առնել կամ գիրք կարդալ մինչև դարձեալ հայրն հրամայէ: Այլ յետ կատարելոյ զաղօթման ժամուցն՝ գայ առաջի խորանին և երկրպագէ այնչափ մինչև հայրն ասէ բաւական է: Նա և եղբարքն տեսեալ զնորա ճշմարիտ զղջումն աղաչեն զհայրն վասն իւր, և ապա նա ողորմի և կարգէ զնա յիւր դասն յեկեղեցին: Յետ կալոյ յիւր կարգն ազատ է յամենայն ապաշխարութենէ:

cum eo exeunt ad carcerem his reis assignatum ducentes : cum ipso nemo amplius loquatur, nisi ille cui iusserit Abbas. Sit illi victus (quotidianus) panis et aqua, ex Regula S. Benedicti, nec cruce benedicatur. Qualibet Hora Canonica exit de loco luctus et pœnitentiæ veniensque ante fores Ecclesiæ, pronus facie jacet in terra, ibique manet, donec omnes fratres introeant.

Initio Psalmorum surgit, et suum locum petit forinsecus usque ad expletionem precum ; postea iterum procidit in terram loco priori, donec exeant omnes, qui simul ac ingrediuntur et exeunt dicunt ei : *« Deus tibi ignoscat peccata tua. »* Idipsum agat donec Abbas misereatur ei, a vinculis absolvat, et jubeat adduci in Capitulum. Ille procidit ingrediens, et Abbas dicit : *« Deus, coram quo pœnitentiam egisti, infinita misericordia sua, te a peccatis omnibus absolvat. »* Ille genua flectens se prosternit ad pedes ejus, deosculans eos ; idipsum perficit ante fratres binos hinc inde donec duæ series impleantur : illi autem proferunt ex corde ipsissima verba. Post hoc in Congregationem ceterorum ingreditur, sicut præcepit S. Benedictus. Data venia, locum ipsi in Refectorio, et in Ecclesia, ut antea, vel inferiorem Abbas assignatum ostendit. Priusquam Pater mandaverit, denuo, (preces) inchoare nequit, aut libros legere : sed Horis Canonicis ad finem vergentibus, ad Altare accedit et adorat usque dum dicat ei Abbas : *« Satis. »* Porro contritionem illius suspicientes confratres orant Patrem pro eo, et hic miserans in locum pristinum ipsum restituit in Ecclesia : (atque ideo) semel restitutus, a pœnis omnibus absolutus declaratur.

Զայս սահմանքս եղաք վասն մեծ մեղաց որով պատժեն զսովորեալն 'ի մեղս, և դուք պինդ և անփոփոխ կալարուք զօրէնքս: Եւ զայս պատուհաս ոչ կարէ ածել 'ի վերայ յանցաւորին բրիւրն կամայլ որ, բայց միայն հայրն: Իսկ թէ նա 'ի հեռաւոր աշխարհ հանդիպի, մնասցեն մինչև եկեսցէ. և բրիւրին է միայն կշտամբել զնա սաստիւ և սպառնալեօք:

Իսկ որ 'ի փոքր յանցանս գտանի, այսպէս դատապարտի, որոշեն 'ի սեղանոյն միայն, բայց յեկեղեցին մնայ յիւր կարգն, և ոչ սկսանի, ոչ աղօթս առնէ, ոչ գիրս ընթեռնու, այլ 'ի վերջի աղօթսն գայ առաջի խորանին և կանգնի 'ի վերայ երեսացն մինչև կատարի աղօթքն: Իսկ յորժամ կամի հայրն առնել իւր ողորմութիւն, գնայ մերձ իւր ուր անկեալն է և դոփէ ոտամբն. իսկ նա յառնէ և ածէ ծունր շուրջանակի և անկեալ համբուրէ զոտս հօրն և գնայ յիւր տեղն 'ի սեղանն: Զայս կարգս առնէ յանցաւորն յամենայն օր, բայց 'ի կիրակէէն և 'ի մեծ տօնսն: Եւ զայս իշխանութիւնս կարէ բրիւրն ոռնել յիւր ձեռն, եթէ հայրն չլինի յաշխարհն, և ինքն արձակէ. իսկ նախ քան զարձակելն որպէս ասացաք՝ յետոյ ուտէ քան զեղբարսն և առանձինն:

Որ որ յեղբարցն կամաց սրտի հաւանեալ անհնազանդութեամբ, փախստական լինի յեկեղեցւոյն, եթէ դառնայ յետ ժամանակաց և գայ տրտմութեամբ և ապաշխարութեամբ, և նորա կամին առնել իւր ողորմութիւն, յետ բազում աղաչանաց և խոնարհութեան և ուխտի այլ չյանցանելոյ, յառաջ զայս արասցեն ընդ ինքն. 'ի հիւրատանն ուր օտարքն հանգչին անդ սահմանեսցեն նմա կեալ և անդ կերակրել և մնայ անդ որչափ կամ է եղբարցն, և ոչ մտէ 'ի կարգն յեկեղեցին կամ 'ի գլաւստրն մինչև եւ հրամայեալ: Բայց յետ մեծ խոնարհութեան և հաստատուն աղաչանաց, որով ամենեքեան ողորմին նմա. և յորժամ կամեսցին առնուլ զնա 'ի ներս 'ի ժամ խոր-

Has Constitutiones pro gravibus culpis, proque habituatis in illis imposuimus : vosque hæc documenta sarta tecta teneatis atque inviolabilia. Solus Abbas non Prior nec quivis alius, in reum hisce pœnis animadvertat ; Abbate longius morante, expectandum est donec redeat : Prior increpationibus tantum et minis potest sontem corripere.

Incidens in culpam levem damnatur hoc modo : privant tantummodo a participatione mensæ ; sed locum in Ecclesia retinet, tametsi orationes non inchoat nec recitat, neque legit lectiones ; at sub finem ultimæ orationis accedit ad Altare, et facie in terram provolvitur, manens prostratus donec perficiatur Oratio.

Abbas, cum velit charitatem ei ostendere, pergit prope ad jacentem, terram pede percutit : ille consurgit et genua undique flectens pronus osculatur pedes Abbatis : ad mensam suum locum repetit. Disciplina hæc servatur quotidie a reo, Dominicis et solemnioribus diebus exceptis. Hoc juris competit etiam Priori, qui, absente Abbate a regione, sontem absolvit : hic vero, priusquam absolvatur, post alios fratres et quidem solus manducet.

Si quis frater levitate cordis abreptus se subducit Conventui, rediens postea contritus ac pœnitens, dummodo in gratiam recipiatur, prece diuturna interjecta, et exhibita animi demissione, promissione (tandem) facta amplius in pristina non relabendi, antequam recipiatur, hæc cum illo erit habenda ratio : Præcipiatur ei in Hospitio refici et morari, ubi sunt advenæ, atque ibi, ad nutum fratrum suorum subsistere, nec in Ecclesia vel in Claustro suum locum repetat, donec permittatur ei. (Itaque) post humilitatem magnam, post firma promissa et talia, ut omnes misereantur, volentes recipere, hora qua initur Consilium nudipes et lateribus tenus exutus, manicis ante ligatis,

հրդեհանն, բերեն զինքն բոկ և մերկ մինչև 'ի մէջքն և թեզանն առջևն կապած և կնգուղն 'ի ձախ ձեռնն և վարոցն յաջն, և մտէ 'ի ջաբիդրն: Երբ մտէ 'ի ջաբիդրն, անկանի առաջի ամենեցուն, և ասէ Մեղայ, և յարուցեալ նստի 'ի մէջն: Իսկ հայրն հրաման տայ ծեծել զինքն վարոցովն զոր եբեր որչափ պատշաճ է: Երբ զայս առնեն, հրաման տայ հայրն նմա յառնել, և նա ագանի զիւր կուկուլն, և ելեալ արտաքս զգենու զայլ զգեստն. և գայ դարձեալ կանգնի առաջի հօրն. և որչափ նա սաստէ և յանդիմանէ և նախատէ վասն յանցանացն, սա ծնրադրութեամբ անկանի առաջի, մինչև ասէ հայրն, Բաւական է: Եւ դնէ հայրն 'ի վերայ իւր զծանր մեղացն կարգն, որ անկանի 'ի դուռնն՝ մինչև առնեն իւր ողորմութիւն, և կարգէ ապա զնա ըստ իւր արժանին՝ յեկեղեցին:

Որ որ յեղբարցն գնայ ձգէ զկուկուլն և աշխարհական զգեստ զգենու, եթէ դառնայ և գայ, յետ պահելոյն արտաքոյ՝ 'ի կամելն ընդունել, յորժամ ժողովին 'ի ջաբիդրն, բերեն զնա, և մերկանայ զաշխարհական զգեստն և կապէ ընդ մէջքն, և առնու 'ի ձեռն զվարոցն և մտէ ջաբիդրն. չբերէ զկուկուլն, վասն այնր՝ զի ինքն ձգեաց զնոյնն, այլ նա որ 'ի վերայ զգեստուցն է բերէ և դնէ առնութեւր նմին: Իսկ յորժամ ծեծեն և առնեն զվերոյ գրեալն, ինքն գնայ առնու զկուկուլն և ագանի, և ելեալ արտաքս զգենու զայլ զգեստն, և առնէ զոր վերոյ գրեալ եմբ:

Ոչ է պարտ եղբօրն, որոյ կարգ դնէ բրիւրն պահս կամ այլ ինչ՝ զի և ինքն արձակեացէ զնա. այլ մնան մինչև հայրն գայ, և զնա աղաչեսցեն զայս առնել: Եւ յորժամ արձակէ զնա հայրն, յերկրորդ օրն ցուցանեն նմա զսորա սխալանքն, զի գտցէ ողորմութիւն:

Մանուկն որ ծառայէ զհայրն, եթէ ինչ սխալէ, ոչ կարէ զնա այլ որ դատել, բայց միայն հայրն:

Եղբայրն որ լինի հրամանաւ բրիւրին 'ի պահս կամ 'ի ներքոյ կարգի, յորժամ կամեսցի հայրն կարող է արձակել զնա:

capputium in læva tenens, virgam in manu dextera ad Capitulum perducant: sic porro ingrediatur. Ingressus intro in conspectu omnium provolvatur, dicatque: "*Peccavi* "; erectusque in medio sedeat. Abbas jubet virga, quam pertulit, verberari satis; quo impleto, Abbas imperat ut assurgat: sumit ille capputium, et foras exiens induit cæteras vestes: rursus ingreditur et sistit coram Abbate. Hoc propter culpam exprobrante, corripiente, arguente eum, genuflectat ille ante Abbatem, qui, suo tempore, dicet: "*Satis* ". Hinc statutam profert in eum sententiam pro reatis magnis, idest prosterni ad januam tamdiu ad pietatis viscera (fratres) impellantur: deinde locum, quem decet, eidem assignat in Ecclesia.

Quisquis fratrum, projecto capputio, sæcularibus se vestibus induerit, sed ad meliora reversus postea redeat, foris aliquantisper detentus, si placuerit, ducatur in Capitulum: ibi exuens se vestibus sæculi, lumbos præcingat, et manu arripiens virga in Capitulum intret; ast capputium ne ferat, quia projecit: Vestiarium autem capiet et eum prope locabit. Post flagellationem, ceteraque jam superius indicta, ipse idem procedit, tollit capputium et induit: egressus, alia sumit indumenta, pergens juxta superius mandata.

Fratrem punitione (ob culpam) a Priore plexum, absolvi, nisi ab Abbate, non convenit, qui præstolandus est et deprecandus (pro reo). Die postera, qui est dies relaxationis, defectus illius patefaciunt (fratres), ut veniam mereatur adipisci.

Nemo juvenem, qui Abbati servit, fallentem judicet: Abbas tantummodo judicium ferat (de re).

Fratrem jejunio vel alia pœnitentia affectum a Priore, quandolibet Abbas absolvit.

Եթէ դայ աշխարհի մարդ յեկեղեցին և կամի յեղբայրութիւնն մտել և լինել կրօնաւոր, պարտ է հօրն հարցանել զնա և գիտել զկամս նորա և զխորհուրդ. կամ այլ ումեք 'ի ծերագունիցն հրամայէ զայս առնել, թէ զինչ խնդրէ կամ ոյր աղազաւ խնդրէ, և գիտէ զխնդրեցելոյն ծանրութիւն: Եւ յոր ժամ այն այր ցուցանէ զկամս իւր և զյօժարութիւնն, պատասխանեն զընդունելութիւնն իւր: Եւ հրամայէ հայրն միում յերիցագունիցն վերակացու լինել և ցուցանել զվարս և զճանապարհս երկիւղին Աստուծոյ և սրբոյ կրօնիցս: Եւ ցուցանէ զայս հայրն 'ի խորհրդեանն առաջի ամենայն եղբարցն և ասէ, թէ Ոչ կամիմ այսպիսի ծանրութիւն հոգալ առանց ձեր կամաց և հրամանի և խրատու: Եւ եթէ ամենեքեան հաճին յայս խնդիրս և տեսանեն թէ բարիոք է և հաստատուն, ընդունին զնա 'ի վանսն կամօք եղբարցն. զերիս աւուրս զգուռն բախէ որպէս ասաց Քրիստոս, և մնայ յարտաքին հիւրատունն և ապա ընդունին զնա 'ի ներքս:

Եւ յառաջին օրէն ասեն եղբարքն վանս իւր սաղմոս յեկեղեցին զայսոսիկ. Լուիցէ քեզ Տէր յաւուր: Տէր հովուեսցէ: Խոնարհեցո, Տէր, զունկն քո: Զայս ասեն նմա յետ սաղմոսացն զոր ասեն յաղաքս ճանապարհորդացն, զերիս աւուրս: Ապա յետ ցուցանելոյ հօրն 'ի խորհրդեան և եղբարցն ընդունելոյ, երթան երկու կամ երեք յեղբարցն հրամանաւ հօրն յարտաքին հիւրատունն, և լսեն զխօսս իւր դարձեալ, թէ կարէ զիւր կաման ուրանալ, մինչև ցմահ մնալ 'ի վանսն 'ի ներքոյ ամենայն նեղութեան: Թէ մնայ հաստատուն 'ի խնդրին, բերեն զնա եղբարքն ընդ ինքեանս 'ի խորհրդեանն: Ի մտելն անկանի առաջի Աստուծոյ որպէս և սահմանն է: Հայրն ասէ. Որդեակ, զինչ խնդրես. և իւր ուսուցանեն նախ ասել զպատասխանիս այսպէս. Զձե և զկարգ սուրբ հարցն: Հայրն ասէ. Ամենեցուն Տէրն տացէ քեզ զհայցուածս սրտի քո և զսրբոց մամնակցութիւնն:

Եւ յառնէ յոտն հրամանաւ նորա: Եւ խօսի

Laicus e sæculo religiosæ vitæ appetens contubernium, si venerit ad Cœnobium, Abbas exquirat ab eo qua voluntate pollet et intentione; et de his certior fiat: vel (si mavult) hoc uni ex senioribus deferat inquirendum, de re (scilicet) quam postulat, de causa petitionis ejusmodi, et si norit, cui subest postulatum, difficultatem. Laicus hujusmodi, modo voluntatem suam et desideria cordis ostendat, receptionis gratia, promissione, donetur.

Verum Seniori Abbas mandet de invigilando postulatore, de tradenda per Dei timorem conversatione vivendi, et disciplina Claustri sanctissima. Hoc negotium, indicto Capitulo, Abbas in medium afferat totius Conventus dicens: "*Nolo, voto, consilio, atque consensu vestro poſthabitis, rem et onus in me ſuſcipere*". Fratribus de recipiendo postulatore, utpote digno et (in sua voluntate) firmo cunctis ad unum assensis, voto in Societatem accipitur. Sed triduo januam pulsare, monente J. C. D. N. tenetur, et foris in Hospitio morari, intus postea recepturus. A prima die (ingressus ejus) sequentes pro eo fratres dicunt psalmos: "*Exaudiat te Dominus (xix); Dominus regit me (xxii); Inclina, Domine, aurem tuam (lxxxv)*" : hosce dicunt psalmos tribus diebus post assignatos super Viatores. Propositione Abbatis edita, receptione probata, Abbatis jussu, duo fratres vel tres pergunt ad Hospitium, quod foris extat, et (paullo ante receptum) rursus interrogant num (firmiter) abrenuntiet suæ voluntati, in Monasterio ad mortem usque mansurus, angustias paratus omnigenas perpeti. Si virili animo est, una omnes adducunt in Capitulum. Ingrediens coram Deo se prosternit, sicut moris est. Petit Abbas: "*Quid vis, fili?*" Antea, quid respondeat, docetur: respondere autem debet hoc modo: "*Habitum et Regulam Sanctorum Patrum*". Ait Abbas: "*Dominus omnium tribuat tibi juxta desideria cordis tui et communicationem (meritis) Sanctorum*"; et præcipiente Eo (cito)

Հայրն առաջի ամենայն եղբարցն, և ցուցանէ իւր ծանր իւր և դժուարին, և զընթացս կրօնիցս սաստկացուցանէ առաջի նորա, ասելով. Ուրանամ զքո կամ սրդ ամենայնիւ, զի յորժամ կամեսցիս ուտել, ոչ ուտես, յորժամ կամիս հանգչել՝ ոչ հանգչիս. համբերես ծեծելոյ, գանի, կռիւանաց. առնես ամենայն եղբարցս պատիւ, մեծարեալ զսոսա որպէս զՔրիստոս. և դու լինիս սոցա յետին. ուրանամ զքեզ, և որ ինչ քո է բերես յեկեղեցիս: Պատասխանէ. Զայս ծանրութիւնս և այլ սաստիկ՝ կամօքն Աստուծոյ՝ իմով յօժարութեամբս բառնամ և համբերեմ: Հայրն ասէ. Աստուած տայ քեզ ըստ յօժարութեան սրտի քո համբերութիւն: Իսկ նա երկրպագէ առաջի ամենեցուն յետ զայս ասելոյն, և զնայ համբուրէ զոտս հօրն, և եկեալ կանգնի առաջի նորա՝ ի մէջ եղբարցն: Յետայնորիկ թէ եկեղեցական է՝ հրամայէ նմա հայրն որ ՚ի վերայ զգեստուցն է և այլ եղծօր, առնուլ զնա և տանել ՚ի տուն զգեստուցն, և մաքրել զգլուխն և զմորուսն ըստ օրինի կրօնաւորաց. և բերեն ՚ի նոյն խորհրդատունն առաջի ամենայն եղբարցն, հանեն զաշխարհական զգեստն և զգեցուցանեն զկրօնաւորականն, մի չուխայք, մի կուկուլ. և ՚ի զգեստուն ասէ զեթն սաղմոսն հանդարտութեամբ: Ապա թէ ոչ գիտէ գիր և ոչ ունի յեկեղեցի աստիճան, մաքրեն զգլուխն, օրհնութեամբ հօրն. և հայրն թէ զգեցած է քահանայական զգեստ և թէ ոչ՝ կարող է զայս առնել: Եւ յորժամ պատրաստեն զնա, խառնի ընդ եղբարսն, և տան ՚ի նա ուսուցիչ իմաստուն որ կարող լիցի ուսուցանել նմա զճանապարհ կրօնաւորիցս. թէ սարկաւազ է՝ յեկեղեցին յետոյ ամենեցուն կարգեն. ապա թէ աշխարհական է՝ յիւր համանմանիցն յետոյ: Եւ ոչ կարէ դք խօսել ընդ նա առանց հրամանի հօրն: Ի յօրերէն՝ ոչ գնայ ընդ այլն, և ՚ի պատարագն ոչ առնու զհամբոյրն ընդ այլն. այլ թէ ինչ սխալէ կամ անպատշաճ՝ գործէ, իւր հոգեւոր հայրն զնա քննէ, և թէ ծեծելոյ արժանի է գործն, իւր հայրն և եղբայր մի այլ առանձինն զնա ծեծեն: Ապա թէ

consurgit. Abbas, in conspectu omnium fratrum affatur (noviter admissio) difficultates varias et angores indigens, nec non Ordinis instituta exaggerans, ait illi : *“ Vis ne voluntati tuæ renuntiare ex toto corde, ita ut volens non manducabis, viribus fractus, non requiesces? Potes ne flagella, verberationes, pugna suffere? Vis ne cunctis fratribus habere honorem, ut ipso (D. N.) Jesu Christo, et ultimus inter eos æstimari? Vis renuntiare tibi, et omnia tua Conventui afferre? ”* Cui ille respondet : *“ Has omnes et majores curas, Deo inspirante, libere accepto et sustineo ”*. Abbas inquit : *“ Deus tribuat tibi patientiam pro tua voluntate ”*. Quo dicto, prosternit se omnibus, et pedes deosculatur Abbatis, ante ipsum in medio fratrum consistens.

Deinde, si Ecclesiasticus, jussu Abbatis per Custodem vestimentorum, et per alium ex fratribus ducitur ad Vestiarium, et ibi, Religiosorum more, caput cum barba detergitur illi; ducunt iterum in Capitulum ad conspectum omnium fratrum, exeuntes eum vestibus sæculi, et tunicam Monachi cum capputio induentes, psalmorum interim septem lenta recitatione sonante. Si literis et Ordinibus Ecclesiæ fuerit expers, benedictione Abbatis, caput ipsi detergunt. Attamen, vestibus sacerdotalibus etsi non indutus, ab Abbate pari modo tractatur. Postquam induerint vestes, eum in societatem recipiunt, statuantes virum prudentem, qui vitam nostram edoceat. Si fuerit Diaconus, locum in Ecclesia tribuunt novissimum, quem itidem statuunt laico ex sæculo. Nemo cum eo loquatur sine Abbatis venia. Nequit ipse ad Offertorium cum ceteris simul accedere, nec osculum in commune ad Missam recipere. Si errat in quolibet, ineptiasque agit, Magister Spiritualis ipsum inquit, et si actio exhibita verberationes in se convertat, et Pater et alius ex fratribus seorsim cum fustibus cædent : quod si, Conventu adstante, deliquerit, in communi Capitulo propter suam

առաջի ամենայն եղբարցն սխալէ, 'ի հասարակաց խորհրդեան զնա վասն մեղացն հարկանեն: Թէպէտ և ոչ է օրհնած և ձեռնադրած 'ի կարգս. քանզի զայս առնելք ըստ առաքելոյն խրատու որ ասէ, « Զամենայն ինչ փորձեցէք: » Քանզի թէ անհաստատ է, բարի է նմա յոչ հանդուրժել փորձանացն արտաքս գնալ, քան թէ առնուլ զձեռնադրութիւնս սուրբ, և լինի նմա կորուստ. ապա թէ համբերէ և մնայ հնազանդ, յետ տարուոյ միոյ, որպէս սուրբքն Բենեդիկտոս սահմանեալ է, վարդապետն իւր խրատ տայ, թէ Աղաչեա զբրիւրն և զհայրն՝ աալ քեզ օրհնութիւն սուրբ: Եւ յետ աղաչելոյ և սահմանելոյ զօրն, գայ ինքն ապա 'ի ժամադրեալ օրն 'ի խորհրդեանն, անկանի առաջի հօրն և եղբարցն և խնդրէ զձեռնադրութեանն օրհնութեամբ կատարումն իւր: Յորժամ առնու յանձն հայրն և եղբարքն արժանի դատեն, ելանէ արտաքս և վարդապետն ընդ նմա. և թէ ունի զկուկուխ, և հանէ և գայ առաջի հօրն դարձեալ միայն չուխայօքն, անկանի և խնդրէ: Հայրն ասէ. Արի, եղբայր. և խօսի ընդ ինքն դարձեալ սաստիկ և ծանր գոլ զկարգ հնազանդութեան և խաչակցութեանս Քրիստոսի. ցուցանէ և եղբարցն: Իսկ նա թէ և այժմ յանձն առնու հանդերձ յօժարութեամբ համբերել, և եղբարքն վկայեն և գովեն զառաջին գնացան, անուամբն Աստուծոյ ձեռնադրեսցի. յորժամ յանձն առնուն ձեռնադրել, երկըրպագէ և համբուրէ զոտս հօրն և կանգնի առաջի նորա 'ի մէջ եղբարցն: Եւ հարցանէ հայրն. Փիտե՞ս գրել: Իսկ թէ ասեն ոչ, ասէ հայրն ցինքն. Աղաչեա զոր կամիս յեղբարցդ գրել քեզ Թուղթ, զի տաս զանձն քո նուէր Աստուծոյ և այս եկեղեցւոյս: Եւ նա լուեալ գնայ առաջի նորա որ գիտէ գրել, անկանի յոտս նորա խոնարհութեամբ, և ասէ. Տէր, աղաչեմ զքեզ, այս անուն, զի գրեսցես ինձ Թուղթ ուխտի և դաշանց: Իսկ նա յանձն առնու հրամանաւ հօրն և գրէ. ապա թէ գիր գիտէ, ինքն գրէ, և թէ ոչ՝ յորժամ գրի, առանց պատճառի զիւր նշանն արասցէ 'ի

culpam vapulet. Ut ut benedictione vacuus, nec sacris initiatus in Ordine, hæc a nobis accipiat, suadente Apostolo : “ *Omnia probate* ”. Etenim, si fuerit instabilis, nec fortis ad toleranda incommoda, melius est ut abeat, quam fieri cum sua jactura professus. Si autem patiens atque obediens probatur, post annum, auctore S. Benedicto, benedictionem sacram Magister ei suadeat a Priore exposcere vel ab Abbate. Exauditis precibus, post definitum tempus, si fiat voti compos et statuta jam dies, hora, qua fit Capitulum ingrediens ante Abbatem et fratres se prosternit deprecans suum complementum per manuum impositionem (idest per Monasticam Professionem). Annuente Abbate, et dignus a fratribus habitus, foras exit cum Magistro suo, ablato sibi capputio, et indutus tunica redit ad Abbatem, et prosternatus orat. Abbas ait illi : “ *Exurge, frater,* ” et denuo in memoriam revocat postulantis quam grave sit ac difficile onus obedientiæ et crucem ferre cum Christo: mox fratribus proponit. Si hac ultime vice firmiter arripit suscipienda, et fratres de vita illius anteacta cum laude testentur, manuum impositionem in Dei Nomine accipiat (scilicet Monasticam Professionem emittat), cunctisque faventibus (fratribus), se prosternat, osculetur pedes Abbatis et coram in medio fratrum consistat. Abbas sciscitatur eum : “ *Numquid scis scribere?* ” Si respondet : * “ *Nequaquam,* Abbas subjungit : “ *Ex his fratribus quem vis deprecare ut pro te Chartam, qua te Deo et huic Conventui devoves, ipse conscribat* ”. Quo audito, adit scribam, ad cujus pedes se humiliter subjicit, et ait illi : “ *O Domine N. N. rogo te ut votorum et pacti mei (mox futuri) exemplare scripto conficias* ”. Annuit, jussu Abbatis, (amanuensis) et scribit. Si (postulans) norit scribere, ipse omnino scribat : si nesciat, char-

* In textu quo utimur responsiones postulantis aliquando numero singulari, pluries vero plurali numero habentur, perinde ac si multi essent postulantes.

Թուղթն. Զանթրն բերէ այժմ գրիչ և կալմար և մա-
գաղաթ և գրէ զայս ինչ 'ի Թուղթն. Ես, այս անուն
եղբայր, նուիրեցի զիմ կեալս և զիմ ամենայն սրտի
յոժարութիւն և զհնազանդութիւն 'ի ներքոյ կարգի
և սահմանի Բենեդիկտոսի յայս եկեղեցիս, որ շինեալ
է յանուն այս Սրբոյ, առաջի այս անուն տեառն և
հօր: Յորժամ գրի այս Թուղթս 'ի Զաքիթրն, յարու-
ցեալ գնան յեկեղեցին. և նոքա որ հանդերձին առ-
նուլ զօրհնութիւնն՝ կանգնին արտաքոյ կարգին մին-
չև կատարեն զաղօթսն, յետ որոյ զԱռաքեալ սրբոյ
պատարագի ընթեռնուն. և նախ քան զԱռաքեալն
յետ աղօթիցն գնան սոքա և կան առաջի խորանին:
Հայրն զդեցեալ գոլով 'ի խորանն որ կամի պատարա-
գել և ձեռնադրել, սկսանի զխներորդ սաղմոսն, 'ի
կատարումն՝ Փառս. և ընթեռնուն զիւրեանց Թղթերն
ունելով 'ի ձեռս. կամ Թէ ոչ գիտեն գիր՝ աղաչեն
զայլ ոք ընթեռնուլ: Յետ կարդալոյն իւրաքանչիւր ոք
առնու զիւրն և գնայ մեկնէ 'ի վերայ սրբոյ սեղանոյն,
և տուեալ զգրիչն յորս գիտեն գիր և յորս ոչ՝ 'ի
կատարումն գրոյն դրոշմեն խաչ: Յետ այսորիկ կան 'ի
նոյն տեղն առաջի սրբոյ սեղանոյն, և անկեալ 'ի վե-
րայ երեսաց ասեն զաղօթսն 'ի սաղմոսէն, Ընկալ ըզ-
ծառայս քո 'ի բարի. և կեցո զիս և մի յամօթ առնեը
զիս 'ի յուսոյ իմմէ: Զայս ասացեալ. . . . ոյն որք ա-
ռեալ զնոյնս երկրորդեն. . . . յառնէ և ասէ յաջ կողմ
և 'ի ձախ երիցս. . . . երիցս կրկնեն. և յասեւն Փառս՝
լինին 'ի ծունկս: Իսկ հայրն գայ և ասէ 'ի վերայ նո-
ցա զաղօթսն օրհնութեան. և 'ի կատարումն աղօ-
թիցն յառնեն և կանգնին առաջի նորա. օրհնէ ըզ-
կուկուլն և ձգէ օրհնեալ ջուր 'ի վերայ: Եւ որ առ-
նու զշնորհսն՝ լինի 'ի ծունկս առաջի հօրն, և հա-
նեալ զջաքն 'ի նմանէ, և ասէ հայրն. Հանցէ Աս-
տուած 'ի քէն զհին մարդն գործովք իւրովք. և գնէ
զկուկուլն 'ի գլուխ նորին հայրն, և ասէ. Զգեցուցէ
քեզ Աստուած զնոր մարդն որ ըստ Աստուծոյն հաս-
տատեալն է սրբութեամբ ճշմարտութեանն: Եւ ասեն
'ի բուն սաղմոս, Գովեա Երուսաղէմ զՏէր: Յետ զգե-

tam scripto exaratam signo crucis penitus muniat. Tunc Cantor affert calamum, calamariam thecam et pergamenam et conceptis verbis ita conscribitur: "*Ego N. N. frater obtuli vitam meam, totamque cordis mei voluntatem et obedientiam Ordini ac Constitutionibus S. Benedicti in hac Ecclesia (Deo dicata) in honorem Sanctorum N. N. coram Domino Abbate N. N. n.*"

Chirographo in Capitulo acto, surgunt adeuntes Ecclesiam. Recepturus benedictionem usque ad finitas preces e contubernio fratrum maneat extrinsecus; quibus absolutis, legitur (ex Apostolo) Sanctæ Missæ Epistola. Quinimmo ante Epistolam sub finem precum pergit ante Altare. Abbas sacris indutus vestibus ad Aram pro Missa celebranda, et pro manuum impositione, incipit psalmum quinquagesimum expleturus cum "*Gloria Patri*". Tum is chartam, quam gerit, perlegit, aut nesciens, ut alius prælegat exposcit. Chirographo lecto, defert idem et ponit super Altare, ubi scientibus aut nescientibus scribere calamus exhibetur pro signo crucis in fine efformando. Post hoc redit ante Altare et provolutus in terram dicit ex psalmo (cxviii) orationem: "*Suscipe servum tuum in bonum, et vivam; et non confundas me ab expectatione mea* (versiculi 122-116)". Hanc cum cantaverint (fratres), repetit versum, surgit a terra (et inclinans se) ad lævam et dexteram ter dicit..... terque concinunt (fratres), qui ad "*Gloria Patri*" genuflectunt.

Tunc procedit Abbas preces super eo benedictionis effundens. His completis, (postulandus) resurgit et in conspectu ejus consistit. Abbas benedicit capputium cum aspersione aquæ lustralis: ille gratia dignatus genua flectit ante Abbatem, qui exuens illum pallio ait: "*Exuat tibi Dominus veterem hominem cum actibus suis*", imponensque ejus capiti capputium, inquit: "*Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate veritatis*". Recitant per totum Psalmum: "*Lauda Jerusalem Dominum*". Ve-

ցուցանելոյն համբուրէ զնա հայրն, և գայ անկանի առաջի սրբոյ սեղանոյն. հայրն դարձեալ ասէ զաղօթան 'ի վերայ նոցա. և կատարեալ զօրհնութիւնն՝ համբուրեն զնորրնծայն ամենայն եղբարքն:

Իսկ հայրն կատարեալ զխորհուրդ սրբոյ պատառադին հաղորդեցուցանէ զնոսա, և կանգնին յետոյ ամենին: Եւ գայ ոք յեղբարցն որում հրամայէ հայրն՝ և կարէ զկուկուլն առաջի՝ սակաւ մի, որպէս զի մի բնաւ խօսեսցի զաւուրս երիս: Յայս աւուրքս ոչ գնայ 'ի խորհուրդն և ոչ երգէ, և ոչ գնայ 'ի գլաւստրն, այլ կեցցէ յեկեղեցին, և 'ի սեղանն . . . ամենեցուն. և յերիս աւուրս հաղորդի 'ի պատուական մարմնոյն և յարենէն: Եւ յայս երիս աւուրս զկուկուլն ոչ առնու 'ի վայր և ոչ զգօտին արձակէ, բայց միայն զսօլերն, և ոչ 'ի բրուցիսիոնն գնայ. իսկ 'ի յետին օրն գնայ 'ի համբուրին ժամն առաջի հօրն, և համբուրեալ զնա հայրն ասէ. Մնաս 'ի հնազանդութեան. պատասխանէ. Կամօքն Աստուծոյ: Եւ հայրն հանէ զկուկուլն 'ի գլխոյն. և յայնմ հետէ այլ ոչ դնէ զկուկուլն 'ի ժամս աղօթիցն, բայց թէ 'ի կալն արտաբոյ եկեղեցւոյն: Եւ յայսմ աւուր մատչի պատարագ վասն սորա փրկութեան:

Տղայն զոր կամին ծնողքն ածել 'ի կարգ կրօնաւորութեանս, յառաջագոյն օրհնեն և սափրեն զգագաթն. և յորժամ պատարագն կատարի յեկեղեցին, բերեն զնա ծնողքն առաջի սրբոյ սեղանոյն. և եկեղեցականն պատրաստէ հաց և գինի. և ծնողքն կապեն կտաւ 'ի պարանոց մանկանն, յետ աւետարանին յորժամ ոփրանթն լինի. առնուն ծնողքն և տան 'ի ձեռս նորա զհացն և զգինին. և եկեալ համբուրեալ զաջ պատարագչի քահանային, տան զնա Աստուծոյ և սուրբ եկեղեցւոյն: Եւ մինչդեռ առաջի սրբոյ սեղանոյն են ընտանիքն որ ածեն զմանուկն, տան գրել 'ի դիմաց մանկանն և ինքեանց զայն զոր ետս . . . քն հասակաւ, թէ մանուկն գիտէ . . . վասն իւր. Ես այս անուն եղբայր կամ քոյր՝ ետու զմանուկս իմ յայս եկեղեցիս. և առնէ զ. . . 'ի կատա-

sibus Religionis indutum Abbas osculatur; ille ante Altare sacrum prosternit, et iterum super eo Abbas innovat deprecationem. Postea Novitium amplexantur omnes. Abbas, re divina peracta, communionem tribuit Novitio, qui retro omnes (dein) consistit. Tunc, Abbatibus jussu, accedit unus ex fratribus, et consuit illi pauxillum ante capputium, ne triduo loquatur omnino, cum nec Capitulum petere, nec canere, nec Claustro ingredi eidem tunc temporis licitum sit; sed maneat in Ecclesia, et novissimus omnium in Refectorio recumbat. Hoc triduo accipit Corpus et Sanguinem (Domini), non demittit capputium, nec cingulum solvit, excepto quod calceamenta (deponit); (denique) ne Processionem quidem ingreditur. Die tertia, hora osculi, accedit ad Abbatem, qui deosculans eum ait: "*Paratus ne es ad obedientiam?*" cui ille: "*Deo me adjuvante*". Tunc ab ejus capite tollit Abbas capputium, quod (Novitius), orationis tempore, amplius non resumit, sed tantummodo extra Ecclesiam. In hac die (ultima) Missa pro Novitii salute celebratur.

Parentes filios suos pueros Ordini Religioso præsentes, detonso eorum capite, benedicant eos, et perducant, tempore Sacrificii, coram Altare in Ecclesia. Aedituus sacrorum panem et vinum instruit: parentes post Evangelium dum fiunt oblationes, alligant cristam ad collum pueri, panem sumunt et vinum in manus suas, ac pergentes ad osculandas Celebrantis manus Deo atque Ecclesiæ offerunt. Dumque ante Altare manent Parentes, qui puerum adduxerunt, loco eorum et pueri, (fratres) memoriæ tradunt scripto dedisse.... ætate.... Sciens puer (scribere) adigitur ad scribendum; (aliqui scribunt) pro eo (parentes): "*Ego N. N. frater, vel soror, meum puerum huic Ecclesiæ obtuli*". Et super Altari (signo crucis) inferius munit (pro subscriptione) chirographum. Si puer sat ætate provector, duodecimum v. gr. annum attingens et amplius, auferunt ab eo duplum vestimentum, et dicit Abbas: "*Au-*

րած գրոյն 'ի վերայ սրբոյ սեղանոյն: Եթէ զարգացած է մանուկն և է երկոտասանամեայ կամ աւելի, հանեն զվերին զգեստն 'ի նմանէ. և ասէ հայրն. Հանցէ 'ի քէն Աստուած զհին մարդն. և զգեցուցեալ զկուկուն ասէ, Զգեցուցէ զնոր մարդն որ ըստ Աստուծոյն հաստատեալ է. և 'ի պատարագն լինի օրհնեալ կուկուն և ասուին: Ապա տանին սափրեն զգագաթն, և հանեն զաշխարհական զգեստն և զգեցուցանեն զկրօնաւորականն. և դասի ընդ եղբարսն յիւր կարգն: Իսկ յորժամ կատարի հասակաւ, ձեռնադրութիւն լինի, որպէս ասացաք 'ի վերոյ: Բայց 'ի սմանէ յօրհնելն ոչ հանեն զկուկուն և դարձեալ զգեցուցանեն, այլ նոյաւ հանդերձ օրհնի: Եւ թէ պարտ է յետ ձեռնադրութեանն կալ ընդ ձեռամբ վարդապետի, 'ի կամս հօրն է:

Բայց պարտ է գիտել, թէ որ կամի դալ 'ի կարգս յաշխարհէ, ոչ խառնի վաղվադակի ընդ եղբարսն, այլ 'ի փորձութեան տունն կենայ, ուր այլ նորոգ եկեալ են, և ուննայ զաշխարհական զգեստն, իսկ 'ի վերայ ջաբ. և տայ զնա յեղբայր՝ հայրն, որ ուսուցանէ զամենայն կարգ վանիցս . . . մի և երկոց անգամ 'ի տարւոյն . . . Սուրբ Բենեդիկտոս հրամայէ: Յետ այնորիկ . . . զգենու զկրօնաւորական զգեստն և . . . եղբարսն 'ի մուտ և յել. և ասպա 'ի դէպ ժամանակի օրհնութեամբն կատարի:

Եղբօր եթէ պատահի հիւանդութիւն, 'ի ժողովելն 'ի խորհուրդն՝ յարուցեալ ածէ ծունր, և ցուցանէ զախտն ուստի վտանգի՝ ամենեցուն: Հայրն պատասխանէ նմա. Աստուած արարիչն՝ որ զօրութեանց տէրն է, տացէ քեզ զառող (ջութիւն)

(Պատե՛ր օրինակն)

ferat a te Deus veterem hominem »; et eum induens capputium, subjungit: « *Et superinduat novum hominem, qui secundum Deum factus est* ».

Capputium et lanea vestimenta, durante Missa, benedicta sint. Exinde pro rasura capitis abducunt habitum exuentes sæculi et induentes Religiosum: sic fraternitati adjungitur et locum tenet in Claustro. Cum vero ad annos venerit probationis, modo quo supra, Religioni accensetur; attamen hac (secunda) benedictione nec aufertur nec imponitur ei capputium, quo retento, benedictione donatur..... Videat Abbas nihilominus, si egeat adhuc Magistro.

Sciendum est insuper mundo valedicere et Religioni aggregari cupientem, fratribus cito non commisceri oportere, sed Domum probationis, seu Novitiorum incolat gestiens habitum sæculi et pallium. Abbas ipsum tradit uni ex fratribus, qui eum cuncta edoceat Statuta Monasterii..... (Ast) semel et ter in anno..... S. Benedicto dictante. Exinde..... habitum induit Religionis, et..... cum fratribus exiens et ingrediens, denique tempore opportuno (receptionis) benedictione completur.

Frater, superveniente morbo, congregatis omnibus in Capitulo, erectus flectit genua et palam cunctis facit ægritudinem, quam patitur. Abbas dicit ei: « *Deus Creator, qui potentiæ est Dominus, tribuat tibi salutem*

(*Cætera desiderantur*)

ՎԱՐՔ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍՈՒՐԲ ՀՕՐՆ ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍԻ

Մ Ա Ր Տ Ի Ա՛

Պարկեշտ և հրեշտակակրօն բարեհամբաւ հայրն մեր սուրբն Բենեդիքտոս, էր 'ի մեծ քաղաքէն Հռովմայ, զաւակ բարեպաշտ և երկիւղած ծնողաց. որ մնաւ 'ի տղայութենէ ժուժկալ վարուք, պահօք և աղօթիւք. և էր ուսեալ և վարժեալ աստուածային իմաստութեամբ: Եւ թողեալ զտուն և զծնօղս ստացուածօք² և ամենայն ազգատոհմօքն, և շրջէր 'ի վանորայսն, 'ի ձև աղքատ միակեցի³. խոհեմ՝ որպէս թէ ոչ խոհեմ, և գիտող՝ որպէս թէ զոչ գիտող, և իմաստուն՝ որպէս զանիմաստ: Եւ ապա առանձնացեալ յանապատի՝⁴ Եւ կին մի բերեալ նմա խարշեալ ցորեան՝ փայտեայ ամանով, և յազդմանէ դիւին՝ անկաւ կինն և բեկաւ անօթն, հերձաւ յերկուս: Եւ կինն լայր և ափսոսայր, զի օտարի էր ամանն: Իսկ

¹ Յողութ 'ի Յայսմաւուրաց 'ի 21 մարտի ամսեան դնեն զհանգիստ Սրբոյս, այլ ոմանք 'ի 22. այսպէս և առ Լատինս տարակոյս է վասն երկոցուն աւուրցս:

² Այլ 0. զտունն հայրենական տաացուածովքն:

³ Միակեցի ձևով շրջէր:

⁴ Բնակէր յանապատի, և բերեալ նմա մի ոմն. այսպէս և զկնի ոչ յիշէ կինն:

սուրբ Հայրն Բենեդիքտոս առեալ 'ի ձեռն զերկուս մասունսն և արտասուօք թացեալ՝ յարեաց 'ի մի. և անդէն կցեալ միաւորեցաւ կամօքն Աստուծոյ: Զոր տեսեալ և լուեալ բազմաց¹ սքանչացան, և տային փառս Աստուծոյ: Եւ համբաւեցաւ անուն նորա, և մեծաւ պատուով փառաւորէին զծառայն Աստուծոյ: Եւ նա փախեալ 'ի փառացն, և երթեալ եգիտ գուբ մի՝ հեռի 'ի Հռոմայ մղոնաւ մի: Եւ էր ընդ առն Աստուծոյ՝ ընդ սուրբն Բենեդիքտոս՝ միայնակեաց մի Ռոմանոս անուն. և նա միայն գիտէր զսուրբն Աստուծոյ, և զերիս ամս 'ի ծածուկ սպասաւորէր նմա, և բերէր նմա զպատշաճաւոր կերակուրն 'ի գուբն յայն:

Եւ յորժամ կամեցաւ Աստուած յայտնեաց զծառայն իւր այսպէս: Երէց մի յաւագ զատկին արար տան իւրում պատրաստութիւն բազում: Որոյ երեւցաւ Տէր և ասաց. Ծառայն իմ Բենեդիքտոս քաղցեալ² է, յայս նիշ տեղւոջ 'ի գուբ յայրի միում: Եւ տայցես նմա 'ի խորտակաց այտի զոր պատրաստեցեր քեզ 'ի զատկին: Եւ յարուցեալ երէցն գնաց կերակրովքն 'ի խորափիտ այրին, ողջոյն ետ սրբոյն, և ասաց. Ա՛ռ, Հայր, և ճաշակեա 'ի կերակրոյս, զոր առաքեաց քեզ Տէր, զի այսօր զատիկ է. և սուրբն անգիտանայր: Արեւ երէցն. ձմարիտ այսօր պապբայ է՝ յարութիւն Տեառն մերոյ և Աստուծոյն Յիսուսի Քրիստոսի³, և ոչ է պարտ պահել, զի Տէր առաքեաց զիս առ քեզ. արի և ճաշակեսցուք զպարգևս Աստուծոյ 'ի միասին: Եւ յարուցեալ աղօթեցին և գոհացան զԱստուծոյ, և կերան զկերակուրն: Եւ երէցն առեալ զօրհնութիւն սրբոյն, և գնաց 'ի տուն փառաւորելով զԱստուած: Եւ յայնմ օրէ գիտացեալ մարդիկն, գային առ նա՝ գտանել զհոգեւոր մխիթարութիւնն: Եւ յաւուր միում մինչդեռ 'ի լուութան էր սուրբն՝ նեղէր զնա դէն պոռնրկական խորհրդով: Եւ նա հա-

¹ Ամենեքեան:

² Սովեալ:

³ Եւ ուրախութիւն մեծ:

⁴ Գիտացեալ գային առ նա բազումք:

յեցեալ ետես տատասկ, և անկեալ մերկ 'ի նա թաւալեցաւ, և խոցոտեաց զամենայն մարմինն: Եւ յետ այնորիկ այլ աղտեղի խորհրդով ոչ կարաց մարտնչել ընդ նա սատանայ¹: Եւ էր յայնժամ սուրբն դեռ ևս Ի եւ ամաց, և եկաց 'ի նոյն ճգնութեան մինչև եղև յիսուս ամաց: Եւ եկին առ նա արեղայք 'ի վանից մի, և աղաչեցին զնա լինել նոցա առաջնորդ: Եւ նա գնացեալ ընդ նոսա, և նոքա ձանձրացան 'ի սրբանքի վարուց նորա. վասն որոյ արբուցին նմա մահադեղ. և նա խաչակնքեալ էարբ, և ոչ փնասեցաւ: Եւ յայլում առուր արբուցին նմա դեղ մահու, և նա խաչակնքեալ 'ի վերայ ամանոյն և առժամայն հերձաւ ամանն և հեղաւ մահադեղն: Եւ հրաժարեալ սուրբն 'ի նոցանէ, գնաց յառաջին բնակութիւն իւր:

Եւ բազումք գային առ նա, և ուսանէին 'ի նմանէ զվարս առաքինութեան նորա, և լինէին կրօնաւորք: Վասն որոյ շինեցաւ բանիւ նորա երկոտասան վանք, և հաստատեցան բարի խրատով նորա 'ի վարս առաքիւնութեան: Եւ սահմանեաց տասն եղբարց միայն բնակել յամենայն² վանան, և ոչ աւելի կամ պակաս: Երբեմն շինէին եղբարքն պարիսպ, և 'ի բարձրացուցանէն՝ փլաւ, և եսպան զմի ոմն յեղբարց՝ որ էր որդի առն մեծատան. և սուրբն աղօթէր 'ի խուղն իւր, և պատմեցին նմա ողբալով: Եւ նա ինքն հրամայեաց առ ինքն ածել զմեռեալն³. և նոքա ոչ կարացին զհատեալ անդամն բառնալ ձեռամբ, այլ ժողովեալ 'ի տապաստ արկին, և տարան առ հայրն⁴: Եւ նա հաւեալ զեղբարսն արտաքս և ինքն սկսաւ աղօթել, և հայցէր յԱստուծոյ զեղբօրն յարութիւն: Եւ եղև գործ հիանալի, զի յետ կատարման աղօթիցն՝ վաղվաղակի մեռեալն խողխողեալ անդամօքն՝ որպէս 'ի քնոյ զարթեաւ. և սուրբն առաքեաց զնա առ եղբարսն գործել ընդ նոսա և կանգնել զպարիսպն

¹ Փորձել զնա դեն:

² Յիւրաքանչիւր:

³ Զմեռեալ պատանին:

⁴ Առ նշանագործ այրն:

կործանեալ: Եւ այնուհետեւ ծառայն Աստուծոյ
 շնորհք մարգարէութեան էառ յԱստուծոյ. և յա-
 ռաջագոյն ասէր զլինելոյն իբրեւ զեղեալ, և հիացու-
 ցանէր զլսողսն: Եւ լուաւ Աթիլաս թագաւորն Փօթա-
 ցոց զհամբաւ սրբոյն, թէ մարգարէական շնորհք ունի
 սուրբն Բենեդիքտոս. խորհեցաւ զնալ առ նա, և
 փորձել զնա: Եւ մինչդեռ հեռի էր, զգեցոյց միում
 'ի զինուորաց իւրոց զիւր թագաւորական զգեստն և
 առաքեաց զնա հպարտութեամբ՝ ընդ զօրացն յա-
 ռաջ, և ինքն գայր զկնի: Զոր տեսեալ սուրբ հայրն
 Բենեդիքտոս 'ի հեռուստ, ձայնեաց առ նա ասելով,
 Ի բաց կաց, 'ի բաց կաց, որդեակ, զի չէ քո այդ: Եւ
 նա ամօթով եկն անկաւ առ ոտս նորա և հայցէր
 զթողութիւն: Եւ յայլում ժամանակի եղև սով սաս-
 տիկ 'ի գաւառսն Գամբանիա, և ոչ գոյր 'ի վանսն
 բայց միայն հինգ հաց, և եղբարքն հոգային: Ասէ
 սուրբ Հայրն Բենեդիքտոս. Մի տրտմիք, եղբարք, զի
 վաղիւն առատութիւն և լիութիւն եղիցի ձեզ. և ընդ
 առաւօտն ելին և գտին առաջի դրանն երկու հարիւր
 լիտր¹ ալիւր, և հիացեալ փառս ետուն Աստուծոյ:
 Քոյր երանելի հօրն Բենեդիքտոսի Սղօլաստիկայ ա-
 նուն, ճգնաւոր և կրօնաւոր 'ի տղայական հասակի,
 կեցեալ յարգելանաց վանս, առ որ միադամ 'ի տա-
 րին սովորութիւն էր եղբօրն գալ առ նա և դառնալ:
 Եւ յորժամ սուրբն առ քոյրն գայր, պարապէր 'ի
 քննութիւն սուրբ գրոց՝ ընդ քեռն իւրոյ: Եւ յերե-
 կոյին հասեալ, նստան կերակուր ճաշակել: Եւ քոյրն²
 արտասուօք աղաչէր զեղբայրն մնալ առ նմա մինչև
 ցառաւօտն, և խօսել ընդ նմա վասն երկնային ու-
 րախութեանն: Ասէ սուրբն. Արտաքոյ խղին իմոյ ոչ
 կարեմ օթել, քոյր իմ: Եւ էր օդն պարզ և յստակ. և
 կոյսն աղաչեաց զԱստուած, և վաղվաղակի փոխեցաւ
 օդն 'ի կարկուտ և յորդ անձրև, և ոչ կարաց եր-
 թալ երանելին: Եւ ասէ ցկոյսն. Զի՞նչ է այս՝ զոր ա-

¹ Չափ:

² Կոյսն:

րարեր, քոյր իմ: Ասէ կոյսն: Աղաչեցի զքեզ՝ և ոչ լուար, եղբայր իմ: աղաչեցի զՍտուած՝ և լուաւ ինձ փութապէս:

Երանելի սուրբ Հայրն Բենեդիքտոս ընդ նշանագործութեանն և վարդապետութեամբ առաւել պայծառացեալ էր: մինչ զի սահմանեաց միաբանակեցաց վանաց կանոնս՝ որով և գերազանց գտանին պարկեշտ կրօնիւք միաբանութեանն: զոր եթէ կամի ոք զլուսաւոր սահմանսն¹ ուսանել, զգրեալ կանոնս ընթերցցի: Եւ յորժամ սուրբ Հայրն Բենեդիքտոս հանդերձեալ էր փոխել առ Ստուած, հրամայեաց գալ առ ինքն ամենայն աշակերտացն իւրոց մերձաւորացն և հեռաւորաց: Եւ եկեալ ժողովեցան առ նա փութանակի: Եւ նա վեց աւուրքք յառաջ ասաց իւր գերեզման բանալ²: և օր ըստ օրէ՝ ի ջերմութենէ ցաւոյն նուաղէր: Եւ ապա՝ ի վեցերորդ աւուրն բառնալ ետ զինքն, և ածել յեկեղեցին: Եւ կացեալ հանդէպ սուրբ սեղանոյն, աղօթեաց առ Տէր, և հաղորդեցաւ ի սուրբ խորհրդոյն: Եւ տարածեաց զձեռս իւր՝ գոհացաւ զՍտուծոյ, և աւանդեաց ըզհոգին: Եւ պարկեշտ արտասուօք ամփոփեցին զնա՝ աշակերտքն իւր սաղմոսիւք և օրհնութեամբ, եղին ի տապանի: Եւ մի ոմն յաշակերտաց որ ընդ նմա էր, և այլ⁴ ոմն ի բացակայ վանսն, տեսին զմի տեսիլ: և այս է տեսիլ նոցա: տեսին զբազմութիւն զօրացն երկնայնոցն, զի յարկէն որ կայր սուրբն՝ մինչև յերկինս կարգեալ կային, ոսկեհուռն հանդերձիւք, արք լուսատեսիլք, և լուցեալ լապտերք ի ձեռս նոցա ընդդէմ արևելից: Եւ ահա⁵ այր մի սպիտակազգեաց առաւել պայծառ ձեռովք ի գլուխ պարուն կացեալ՝ հարցանէր, թէ Ում արդեօք իցէ ճանապարհս զարմանալի զոր պատրաստեցիք: և նոքա տգիտանային պա-

¹ Սահմանագրութիւն սորա:

² Պատրաստել:

³ Կրօնաւոր աշակերտք:

⁴ Այլ:

⁵ Ապա:

տասխանել: Իսկ ինքն որ հարցանէրն՝ պատասխանեաց
 և ասաց. Այս է ճանապարհն Բենեդիքտոսի ծառա-
 յին Աստուծոյ, ընդ որ յերկինս ընթանայ: Զայս
 տեսիլս որպէս սա մերձակայիցն պատմեաց, և նա
 հեռաւորաց: Եւ նոքա միւրիմարեալ փառս ետուն Աս-
 տուծոյ:

Աս՝ մինչդեռ կենդանի էր, կրօնաւոր մի առանց
 հրամանի սորա գնաց առ ծնօղնն իւր և մեռաւ. և
 'ի թաղելն՝ հողն ոչ ծածկէր զնա, մինչև լալով գնա-
 ցին ծնօղքն նորա առ սուրբ Հայրն Բենեդիքտոս: Եւ
 մատուցեալ զսուրբ պատարագն՝ ետ նոցա մասն մի 'ի
 սուրբ խորհրդոյն, և ասաց. Տարեալ դիք 'ի վերայ
 սրտին, զի դադարեալ հանգիցէ 'ի գերեզմանին. և
 եղև այնպէս աղօթիւք սրբոյն: Եւ այլ բազում նշանս
 արար սուրբ Հայրն Բենեդիքտոս 'ի կենդանութեան
 իւրում և յետ մահուան¹, 'ի փառս Քրիստոսի Աս-
 տուծոյ մերոյ:

¹ Ի աւուրբք ծերացեալ հանգեալ 'ի Քրիստոս:

VITA ET MEMORIA

SANCTI PATRIS BENEDICTI

EX MARTYROLOGIO ARMENIACO

DIE XXI MARTII

Pater noster Sanctus Benedictus ex magna Urbe Romanus, (*sic*) piis et timoratis parentibus natus, fama bonæ indolis, modestia ac angelicis moribus præditus erat. Ab incunabulis vitam egit in oratione, mortificatione et jejunio. In scientia Domini doctus; plebeja, more pauperum, indutus tunica, religiosas frequentabat domos: prudens quasi non esset, sciens sub specie rudis, sapiens in visu stulti; domum, parentes, propinquos et cuncta bona deseruit. Dum (fugiens consisteret) in deserto, accidit (quadam die) ut frumentum in vase ligneo decoctum ipsi (pia) mulier afferret, quæ, invidia Diaboli, procidens in terram, vas (ligneum) in duas partes discidit. Hæc flebat et lamentabatur eo quod capisterium commodatum habebat. Sed Pater Sanctus duo vasis fragmenta in manus accipiens lacrymis lavit et junxit, quæ, Dei nomine, statim cohæserunt. Multi hoc (prodigium) audientes ac videntes admirati sunt laudantes Deum; atque (pii Juvenis) fama percrebuit, magnisque honoribus Dei Servus extollebatur. Sed hic, spreta mundi gloria,

fugit et reperit a Romana Urbe millibus fere passibus (*sic*) dissitam Specum.

Vir Dei Sanctus Benedictus erat (solus) cum Monacho, cui nomen Romanus. Hic tantummodo noverat Dei Servum et annis tribus furtim ei serviebat atque convenientem ministrabat victum ad interiora usque illius Specus pertingens. (Affuit autem tempus), quo Deo placuit sic Servum suum revelare : Sacerdoti cuidam multa fercula domi suæ in Die Paschæ paranti apparuit Dominus dicens : Servus meus Benedictus esurit peregre in Specu altissima degens : fer ad eum edulium Paschæ quod parasti tibi. Exurgens (protinus) Sacerdos abiit cum ferculis (pergens) ad ostium Specus ; (quo cum pervenisset) Sanctum salutavit dixitque ei : Suscipe, Pater, et comede quod tibi Deus mittit, obsonium, quia hodie dies est Paschæ : hoc (Vir) Sanctus nesciebat. Iterum Sacerdos : Vere Pascha est hodie Resurrectionis Dei et Domini Nostri Jesu Christi ; (hæc est dies) magnæ letitiæ, abstinere tibi minime congruit, quia me misit Dominus ad te ; surge et donum Dei pariter simul sumamus. (Ambo itaque) surgentes ac benedicentes Dominum, sumpserunt cibum. Et Sacerdos, accepta a Sancto benedictione, domum repetiit glorificans Deum.

Ex die illa multi Benedictum virtutum fama agnoscentes, pro consolatione spiritus ad eum confluebant. Quadam die silentio (Virum) Sanctum vacantem spiritu fornicationis Dæmon exagitat ; sed ille circumspiciens, videns spinetum, nudum se se in illud injecit inter spinas revolvens totumque corpus trasfodiens : exinde Virum Sanctum impuris cogitationibus Dæmon amplius tentare nequivit. Tunc (Pater) Sanctus erat vigintiquinque annorum, et pœnitens sic ad quinquaginta usque annos (*sic*) processit. Monasterii cujusdam Religiosi rogantes adierunt illum ut fieret eorum Superior. Ivit ipse cum illis, qui admirabilis vitæ ejus deinde pertæsi venenatum ei poculum porrexerunt : is

vero, facto signo crucis feliciter bibit. Altera quoque die venenum illi iterum obtulerunt ; verum ab eodem super vas signo crucis producto, confregit vas et venenum effusum est. Quocirca Sanctus valedicens illis se ad propria recepit.

Multi affluebant ad eum, cujus vitam et virtutes discentes Religiosi fiebant. Quamobrem ejus jussu duodecim Monasteria condita sunt, ac roborati ejus magisterio (Religiosi) incumbabant virtuti. Statuit ut Monasterium quodlibet adamussim decem (*sic*) tantum Monachi incolerent. Aliquando dum fratres murum parant construere, paries, paulo altius erecta, corruit oppressitque ex fratribus unum, filium cujusdam divitis. Vir Dei intra cellæ suæ claustra orationi vacabat: (itaque factum) cum lacrymis eidem nuntiarunt, qui dilaceratum puerum ad se jussit afferri; quem ferre ad prodigiosum Virum nonnisi in sacco quiverunt, etenim (collapsi saxa parietis) ejus membra contriverant. Tum Sanctus Vir, missis foras fratribus, cœpit orare Deum petens resurrectionem fratris. Et mira res! vix orationem (Pater Sanctus) compleverat, cum puer, discerptus membris, continuo e somno veluti concussus est, et (ut prius valentem) Sanctus (Vir) ad eundem iterum laborem misit, ut ipse (quoque) cum fratribus parietem collapsam attolleret.

Servus Dei prophetiæ donum etiam accepit a Domino, futura tamquam præterita, stupore audientium, vaticinans. Attila (*sic*) Gothorum Rex fama percitus tanti Viri, prophetico spiritu pollentis, cogitavit ad eum se conferre an res ita esset exploraturus. Prope distans unum ex militibus regiis vestibus indutum, comitante exercitu ad Sanctum Virum, ipse vero sequens, solemniter misit. Quem Sanctus Pater Benedictus ut vidit, clamavit ad eum dicens: Recede, recede, fili; quod (geris) tuum non est: ille autem pudens cecidit ad pedes Patris veniam petens ab eo.

Alio tempore in regione Campaniæ fames valida

exorta est; in Monasterio autem quinque tantum panes inveniebantur, et tristabantur fratres; quibus ait Sanctus Pater Benedictus: Animo ne despondeatis, fratres, quia cras abundanter et plene habebitis: et mane (crastina) ducentos farinæ modios ante januam invenerunt, stupueruntque gloriam dantes Deo.

Beatus Pater Benedictus habebat Sororem, cui nomen Scholastica, quæ ab unguiculis mortificationi incumbibat, et Monaca degebat in clauistro. Frater (ejus) semel in anno visitabat eam et revertebatur. Cum Sanctus ad Sororem veniebat, in meditatione Scripturarum Sanctarum se cum ipsa exercebat. (Contigit aliquando) ut simul cibum caperent sub sero; flens ejus Soror rogabat eum ut secum usque in crastinum maneret de æterna lætitia locuturus. (Pater) Sanctus dixit: Soror mea, extra cellam morari non possum. Clara erat et serena dies illa: Virgo tamen Dominum oravit, et subito cælum in grandinem et effusissimum imbrem erupit, ita ut Beatus (Pater) ad suam cellam regredi non posset. Dixit autem Virgini: Quid est, Soror mea, quod fecisti? Cui Virgo: rogavi te, Frater, et me audire noluisti; Deum (meum) rogavi et illico audivit me.

Beatus Benedictus et miraculis et doctrina evasit clarissimus; ideo Statuta condidit (præclara) pro Monachis Cœnobitis, qui (tanti Magistri) monita implentes modestia excellunt omnes. Ceterum qui insigne hoc Institutum addiscere cupit, Regulam, quam (Sanctus Pater) dictavit, perlegat.

Sanctus Pater Benedictus suæ dormitionis præsciens, absentes ac præsentem suos discipulos vocavit, qui subito adstiterunt: ille vero ante sextum (sui exitus) diem aperiri sibi sepulturam jussit. (Interim) ipse dolore acri in dies (magis) languebat; et sexta die se jussit tolli et (a discipulis) in Oratorium deferri; et stans contra Sacrum Altare oravit Dominum (ibique) Sanctissimo Viatico se communivit, protendit brachia,

Deo gratias retulit et expiravit. Discipuli ejus modestis lacrymis (plorantes) eum reclinaverunt atque psalmis et hymnis in sepulchro posuerunt.

Uni discipulorum, qui cum eo erat, et alteri longius posito, revelatio visionis indissimilis facta est, quæ est sequens: Viderunt multitudinem cœlestis militiæ in vestitu deaurato e loco dormitionis Sancti (Patris) in aciem positam ad Cœlum usque pertingens ad Orientem, et viros splendentes cum accensis in manibus lampadibus: cum ecce in candidiori veste Venerabilior desuper apparuit, cujus esset via, quam cernerent, inquisivit. Illi se nescire professi sunt; quibus ipse ait: Hæc est via, qua cœlum Servus Dei Benedictus ascendit. Quam visionem præsentibus et absentibus duo fratres retulerunt, qui gratulanter laudaverunt Deum.

Religiosus quidam, dum viveret (Sanctus Benedictus) abiit ad propria injussus, et obiit. Sepultum terra non operiebat; itaque Parentes ejus cum lacrymis Sanctum Patrem Benedictum adierunt, qui, peracto Missæ Sacrificio, partem Hostiæ dedit eis, dixitque: Ponite eam super pectus defuncti, ut in pace quiescat in sepulchro, et fuit ita precibus Sancti (Patris).

Alia multa Sanctus Pater Benedictus miracula patravit dum adhuc in terris viveret et defunctus, in Jesu Christi gloriam Domini Nostri.

Plenus dierum quievit in Christo.

HDI

HW 8S7G M

Opera quorum originalis textus desideratur, ex antiquissima armeniaca versione in latinam linguam translata atque edita a Patribus Mechitaristis Congregationis Sancti Lazari.

EUSEBII PAMPHILI, *Chronicon bipartitum*, ex armeniaco textu in latinum translatum et adnotationibus auctum a R. P. Joanne Baptista Aucher, Arm. Lat. Gr. 2 vol. in-4, 1818.

— Idem, in folio, 1818.

PHILONIS JUDÆI, *Sermones tres* : I et II de Providentia, et III de Animalibus, ex armeniaca versione antiquissima in latinum translata a R. P. Joanne Baptista Aucher, Arm. Lat. Gr., in-4, 1822.

— *Paralipomena armena* : Comment. scilicet in Genesim et Exodum : Sermonesque de Sampson, de Jona, et de tribus Angelis apparentibus Abraham, cum notis et monumentis Majorum in latinum translata a R. P. Joan. Bapt. Aucher. Arm. Lat. Gr., in-4, 1826.

SEVERIANI, GABALORUM EPISCOPI, *Homiliae*, ex armeniaca versione antiquissima in latinum translatae a R. P. Joanne Baptista Aucher. Arm. Gr., in-8, 1827.

SANCTI EPHREMI, DOCTORIS SYRI, *Evangelii concordantis expositio*, ex versione armeniaca in latinum translata a R. P. Joanne Baptista Aucher. in-8, 1876.

SANCTI ARISTIDIS, PHILOSOPHI ATHENIENSIS, *Sermones duo*, ex antiqua armeniaca versione in latinam linguam translata, in-8, 1878.

BEATI JOHANNIS CHRYSOSTOMI, *Oratio panegyrica de vita et laboribus Sancti Gregorii Illuminatoris patriarchae Armeniae*, ex antiqua armeniaca versione in latinam linguam translata, in-8, 1878.

VENETIIS

IN SANCTI LAZARI INSULA

ANNO MDCCCLXXX